

ВІСНИК

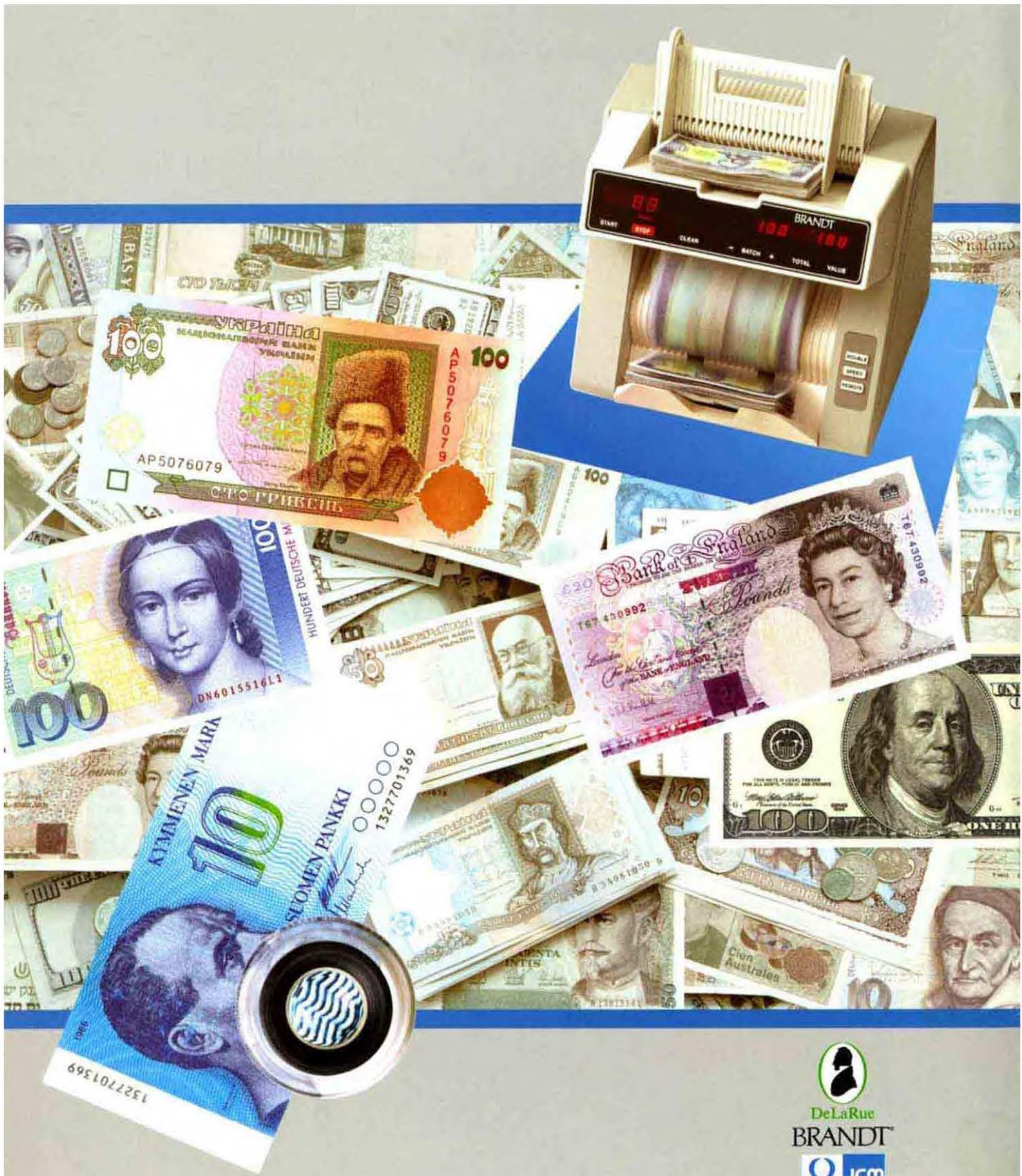
1/97

НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

- Уряд виходить на ринок капіталу рядовим покупцем. Кінець прямому кредитуванню Національним банком дефіциту бюджету?

- Страхування депозитів. Полярні точки зору на проблему

- ◆ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ.
- ◆ ПЛАСТИКОВІ КАРТКИ.
- ◆ ПОЛІГРАФІЯ. ДИЗАЙН, ДРУК.

DeLaRue
BRANDT

SCAN CO

CASHSCAN

SCHLEICHER & Co.
INTERNATIONAL AG

■ МИ ПІДТРИМАЄМО ВАШІ СЕРЬОЗНІ НАМІРИ

тел. (044) 244 7442, 244 5215; факс (044) 216 4635

АТ ТЕХНОКОНСАЛТИНГ

Techno
Consulting

Редакційна колегія:

ВЕСЕЛОВСЬКИЙ О.О.
(голова)

ВОРОНОВА Л.В.

ГЕТЬМАН В.П.

ГРЕБЕНІК Н.І.

КАНДИБКА О.М.

КИРЕЄВ О.І.

КРАВЕЦЬ В.М.

КРОТЮК В.Л.

МАТВІЄНКО В.П.

ПАТРИКАЦЬ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Є.

СТЕПАНЕНКО А.І.

ЧЕРНІК І.П.

ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено
редакцією періодичних видань НБУ

Головний редактор

ПАТРИКАЦЬ Л.М.

Заступник головного редактора

КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ економіки, законодавчого забезпечення, банківського нагляду та комерційних банків

Редактор відділу СОЛОМОНЕНКО С.К.

Відділ монетарної політики

Редактор відділу ПАПУША А.В.

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків та інформаційно-програмного забезпечення

Редактор відділу КОМПАНІСЬ С.О.

Відділ валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків

Літературне редагування і коректура

ЧЕРКАШЕНКО Н.І., ЛЕОНТЬЄВА Л.І.

Комп'ютерний набір

ЛИТВИНОВА Н.В., СОЛДАТЕНКО Г.В.

Фотокореспондент

НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.

Адреса редакції:

254070, Київ-70, вул. Андріївська, 1
тел./факс (044) 462-53-47

тел.: (044) 462-53-48

Реєстраційне свідоцтво КВ №691

Передплатний індекс 74132

Дизайн, кольороподіл і друк

Поліграфічного центру АТ

"Видавництво "Бліц-Інформ"

тел.: (044) 441-89-64

(044) 441-87-05

Художній редактор

КОЗИЦЬКА С.Г.

Комп'ютерна верстка

ПАЛЬЧЕВСЬКИЙ Д.А., СЕРЬОДКІН В.К.,
ФІНОГЕНОВА О.І., ФІНОГЕНОВ Д.І.

Технічний редактор

ПОНОМАРЕНКО Н.І.

Умов. друк. арк. 8,0

Підписано до друку 28.12.1996

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове.

Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора.

Відповідальність за точність викладених фактів несе автор.

Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних матеріалів.

© Вісник Національного банку України,
1997

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Щомісячний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року

№ 1

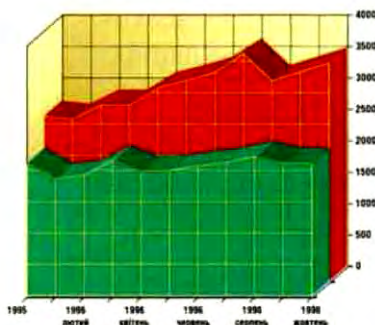
січень
1997

ЗМІСТ

ГОЛОВНА ТЕМА

4 В.Ющенко

Україна "приречена" на успіх. Наше завдання — їй допомогти

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

10 О.Кирєєв

Впровадження нових банківських технологій

12 Visa в Україні (М.Бейт, Енн-Л.Кобб, С.Тіріпко)

ФОНДОВИЙ РИНОК

15 О.Чайка

Стан, проблеми та перспективи ринку державних цінних паперів України

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

18 Н.Шидловська

Інструменти грошово-кредитного ринку: особливості застосування

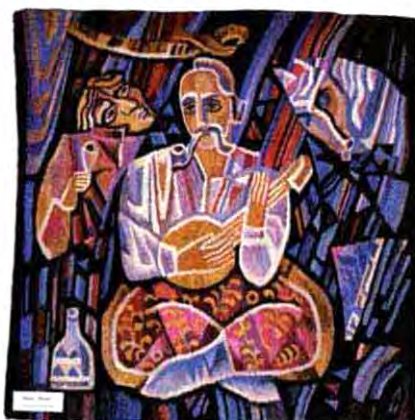
20 Страхування депозитів (Х.Бікі, Ю.Уайт)

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС

24 Л.Бастун

Платіжний баланс України в 1996 році: аналіз, перспективи

▶ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

- 27 О.Сугоняко**
Реформування банківської системи як державна проблема
- 31 К.Раєвський, О.Майданюк, В.Домрачев**
Деякі аспекти фінансового аналізу діяльності комерційних банків України (в тому числі із залученням іноземного капіталу)

▶ АНАЛІТИЧНІ РОЗДУМИ

- 40 К.Банаян, І.Болгарин**
Зміни норм обов'язкових резервів: причини і наслідки

▶ КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

- 43 В.Фуклев**
Бізнес-план як інструмент внутрібанківського управління

▶ ШКОЛА БАНКІРА

- 45 Ю.Мороз**
Вексель і вексельне право

▶ ПЕРСОНАЛІЇ

- 48 Л.Патрикац**
Позиція

▶ ХРОНІКА

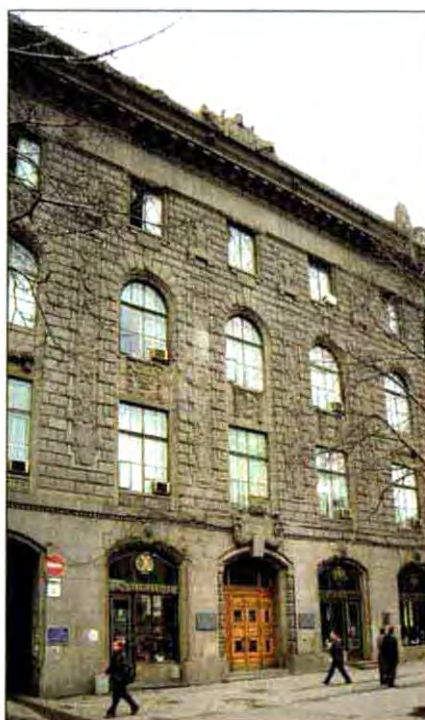
- 52 Д.Рікберг**
Зустріч головних банкірів України і Росії
- 53** Реалізується навчальна програма "Ефективне управління банком"

▶ ДОВІДКОВЕ БЮРО

- 54 В.Сенніков**
Запитання — відповідь

▶ ІСТОРІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ У БУДІВЛЯХ

- 56 Т.Скібицька**
Російський банк для зовнішньої торгівлі

▶ КАЛЕЙДОСКОП

- 60 Ю.Килимник**
Зарубіжна преса про банки

▶ МОНЕТИ УКРАЇНИ

- 62** Про випуск в обіг ювілейних монет "Десятинна церква"

▶ НА ТЕРЕЗАХ — ВАЛЮТА

- 63** Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, білоруськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі (з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)

1997

*З Новим роком і Різдвом Христовим,
шановні читачі!*

Зичимо Вам процвітання,
фінансової і душевної
стабільності та всілякого
благосприяння у здійсненні
Ваших далекоглядних
бізнес-планів
і добродійних задумів.

Нехай багатством
нових здобутків
рясно засіються і щедро
заврожають зерна доброти,
любви й злагоди
на теренах Вашої долі.

Колектив редакції
і редакційна колегія журналу

Віктор Ющенко,

Голова Національного банку України, член Президії Кабінету Міністрів України, Керуючий від України у Міжнародному валютному фонді, заступник Керуючого від України в Європейському банку реконструкції та розвитку, співголова робочої групи "Банки українсько-німецької кооперативної ради".

НОТАТКИ НА ПОРОЗІ РОКУ

Україна "приречена" на успіх. Наше завдання — їй допомогти

ГРОШОВА РЕФОРМА І СТРУКТУРНІ ЗМІНИ В ЕКОНОМІЦІ

Зима. За вікном — морозний січень. Десь на полях нашого дитинства спить до весни зерно майбутнього врожаю. Проста ясність сільської праці: що посіяв, те й пожнеш. За нею — суть глибша. Будь-яку систему найкраще характеризує її продукт. Те, що вона дає народові у кінцевому підсумку. Продукт банківської системи — національні гроші. Можна сказати, зерна нашої надії, покладені наприкінці літа 1996-го в добре підготовлений ґрунт макроекономічної стабілізації, дали очікуваний дружний проріст, усе склалося якнайкраще — грошова реформа відбулася. Втім, сам факт її здійснення означає, що зроблено лише перший крок, що ми лише на порозі тих перетворень, на які повинна вивести Україну нова національна грошова одиниця. Стратегія грошової реформи розрахована на перспективу — посилення функціонального наповнення грошей із прискореним розвитком їх як засобів накопичення та самофінансування піднесення економіки держави. Саме тому грошова реформа стала важливим етапом творення соціально орієнтованої ринкової економіки.

Незалежна Україна починала свій шлях у світ, не маючи ані власної монетарної політики, ані банківської системи, не знаючи протягом 60 років нормальних економічних відносин. Ми починали з мінусової позначки. Саме то-

му 1992 та 1993 роки і неповний 1994-й у грошовому аспекті пройшли під гаслом "захисту вітчизняного товаровиробника". Вважалося за конче необхідне допомогти йому пільговими, практично необмеженими кредитами, аби він зберіг виробництво, і на цій основі Україна нібито змогла б інтегруватися в світове економічне співтовариство. Така помилка надзвичайно дорого коштувала народові України — протягом названих років зро-

Грошова реформа — рішучий крок до піднесення економіки держави, надання їй ринкового соціально орієнтованого спрямування

стали споживчі ціни, усе більше знижувався життєвий рівень людей, а товаровиробники, хоч і отримували практично безоплатні кредити, все ж скорочували обсяги виробництва. Карбованець майже повністю втратив дві найважливіші функції грошей: бути мірою вартості та накопичення додаткової вартості. Наведені думки — не відкриття, а нагадування. Як і той факт, що радикальні зміни в економічній та монетарній політиці, запроваджені Президентом України Леонідом Кучмою із жовтня 1994 року, врятували країну від національної катастрофи. Для грошей в Україні почалася нова ера — ера наповнення їх тим загальноекономічним змістом, який був сфор-

мований усією історією розвитку суспільства. Апогеєм цих перетворень стала грошова реформа в Україні.

Часто зустрічаючись із людьми, розмовляючи про життя-буття, невирішені проблеми, чую зустрічне насторожене запитання: чи не спіткає гривню доля карбованця? Що ж слід робити, аби цього не сталося?

Справді, не треба бути дипломованим фінансистом чи економістом, щоб побачити — позитивні зміни відбуваються в нашому житті дуже й дуже повільними темпами. Умови проведення монетарної політики нині вкрай важкі та суперечливі. Власне виробництво все ще часто простоє. Фактична зупинка багатьох наших підприємств обумовлює низький рівень кінцевого споживання та накопичення. Значна частина грошей знаходиться поза межами офіційної економіки і обслуговує тіньовий оборот. Унаслідок цього дефіцит бюджету залишається надзвичайно високим.

Завершення грошової реформи висуло на перший план проведення конче необхідних структурних та інституційних змін. Саме через них пролягає непростий шлях піднесення економіки України — зростання продуктивності праці як головний антиінфляційний чин-

Назріла необхідність у проведенні ряду структурних та інституційних змін

ник розвитку. Хоча нагадати, що за часів реформ Людвіга Ерхарда девальвація німецької марки не привела до інфляції, бо у ФРН почала швидко зростати продуктивність праці.

Щоб відродити економіку країни, гадаю, насамперед необхідно здійснити такі структурні та інституційні зміни:

1. Створити справедливую податкову систему, яка стимулюватиме ощадливого, соціально та економічно активного громадянина. Доречно згадати, що Людвіг Ерхард одночасно з грошовою реформою у 1948 році запровадив суттєві податкові пільги на доходи громадян, які заощаджувалися та інвестувалися, не оподатковувалася зарплата за наднормові роботи.

2. Сформувати на 1997 рік бюджет, що передбачав би максимальну мобілізацію вільних коштів громадян України, які ще знаходяться поза банками. Це, нагадує, більше 3 мільярдів гривень, або понад 1,7 мільярда доларів США. Будь-яка емісія — це ошукування найменш захищених верств нашого суспільства, це брутальна середньовічна несправедливість сильніших щодо слабших. Йдеться про суттєве розширення обсягів продажу державних цінних паперів через розвиток вторинного ринку.

3. Створити всі умови для залучення іноземних інвестицій. Сьогодні на прикладі проведення справедливої безконфіскаційної грошової реформи в усьому світі переконалися: владні структури України здатні виконувати свої найжорсткіші зобов'язання. Відкритий

Зокрема, враховуючи обмеженість інвестиційних і фінансових ресурсів, найближчим часом передбачається забезпечити селекційний відбір підприємств, спроможних нарощувати обсяги виробництва, експортний потенціал, а також поступово реформувати і реструктуризувати деякі підприємства. Водночас необхідно зупинити безперспективні підприємства й не вкладати кошти у безнадійно неефективні. Це дасть змогу сконцентрувати обмежені сьогодні фінансові ресурси на вирішенні головних завдань економіки.

ЦЕГЛИНИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

Довго, протягом останніх п'яти років блукали ми ніби по зачарованому колу в пошуках відповіді на запитання: що має стати першою сходинкою, поштовхом до економічного відродження держави? Фахівці стверджують: нас чекають ще більші економічні потрясіння, якщо не зрозуміємо філософії фінансової стабільності, не закладемо у її підмурівок двох цеглин, які обов'язково повинні там бути: одну цеглину назвемо "стабільні гроші", другу — "стабільні ціни". Жодна країна світу не досягла економічного зростання, не здобувши спершу фінансової стабільності. Це не пусті слова: 2,5 року тому, готуючи концепцію розбудови банківської системи України та розробляючи основи монетарної політики держави, ми вивчили досвід 127 країн світу, набутий ними упродовж останніх 32-х років. Існує майже лінійна залежність: жодна країна світу при довільній інфляції, тобто при нестабільності цін вищій 40 відсотків, ніколи не мала фізичного приросту продукту. За нестабільних цін і нестабільних грошей економіка не має шансів на піднесення.

Ми отримали глобальну перемогу: починаючи із середини 1995-го і протягом 1996-го років досягли довгоочікуваної фінансової стабільності (стабільними стали гроші і ціни). А якщо вже навчилися керувати сильними грошми і тримати ціни — на цей ринок прийдуть і фахівці, які знають технологію досягнення добробуту.

Українська економіка набула нової якості, забезпечивши прийнятні фінансові умови, стабільні критерії, які обов'язково помічають інвестори. Не так сміливі, як мудрі інвестори.

Протягом останніх місяців (якщо абстрагуватися від затратної інфляції, пов'язаної зі зростанням комунальних цін) рівень монетарної інфляції в Україні становить близько одного відсотка щомісяця. Ще не можна сказати, що це

Створено надійну основу для розробки інвестиційних проєктів. Слово — за сміливими і мудрими інвесторами

європейський показник, але й він дає нам можливість вести мову про наступний ступінь стабілізації — стабілізацію виробництва. Отож, можна вже не дискутувати — достатньо чи недостатньо такого аргументу інвесторам. Завдяки фінансовій стабілізації ми створили надійну основу для розбудови інвестиційних проєктів.

Минулого року, уперше в історії українських банків, почався приріст фінансових ресурсів не тільки в абсолютному вираженні (цей приріст завжди був), а й у реальних кредитних ресурсах. Із 1 січня 1996 року протягом переважної більшості місяців трималася позитивна ставка депозитів. Це дало поштовх зростанню приросту вкладів населення в комерційні банки, темпи якого становили за 11 місяців +61 відсоток, у тому числі строкові +88 відсотків, що вище рівня інфляції. Не ризикну заявити, що ця колія вже прокладена, кредитор буде дуже уважно стежити за стабільністю на рівні цін і валюти. Можна стверджувати одне: якщо ми втримаємо курс і ціну, процес акумулювання реального ресурсу, реального депозиту і реальної депозитної ставки, який рік тому почався, буде однозначно незмінний, однозначно позитивний.

ПЛАТІЖНІСТЬ І ЛІКВІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

За станом на 1 листопада 1996 року в Україні зареєстровано 231 комерційний банк, із яких 2 — державні (Ощадний та Укресімбанк). 14 КБ працюють з участю іноземного капіталу, у тому числі 2 банки — зі 100-відсотковим іноземним капіталом. 176 банків із загальної кількості створені як акціонерні товариства (124 — відкриті, 52 — закриті товариства), 53 КБ — як товариства з обмеженою відповідальністю. В Україні також функціонує 2238 філій комерційних банків. На сьогодні фактично працюють 195 банків, 22 КБ — в процесі ліквідації, злиття, об'єднання, 8 оголошено банкрутами. Стосовно шести прийнято рішення про припинення їхньої діяльності.

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 1 лютого 1996 року внесено зміни до Закону "Про банки і банківську діяльність" у частині розробки і запровадження механізму ліцензу-

Фінансові ресурси держави сьогодні обмежені, тому вони повинні працювати на вирішення головних завдань економіки

безконфіскаційний характер реформи засвідчив, що Україна ще раз зреклася зрівнялівки як засобу регулювання відносин держави і народу. Таким чином створено умови для прискорення широкого спектра позитивних соціально-економічних змін.

Працюючи в унісон, координуючи дії "верхів" і "низів", можна і треба добитися активізації структурних перетворень в економіці, щоб відродити вітчизняне виробництво. У програми дій уряду в ситуації, що склалася, теж передбачено комплекс заходів, які дадуть змогу акумулювати кошти — як внутрішні накопичення суб'єктів підприємницької діяльності, так і зовнішні джерела фінансування.

вання банківських операцій. Ми вважаємо це суттєвим кроком у посиленні контролю за "прозорістю" й повнотою контролю за діяльністю банківської системи. Із травня 1996 року Правління НБУ отримало від комерційних банків 120 пакетів документів на ліцензування власних операцій. Щодо 95 банків рішення НБУ вже прийняте.

За станом на 1 листопада 1996 року сума сплачених фондів діючих комерційних банків становила 936 мільйонів гривень, загальна сума власних коштів — 2 мільярди 11 мільйонів гривень, а загальна сума валюти в балансі — 30 мільярдів гривень. Аналіз якості активів комерційних банків України в цілому свідчить, що за станом на ту ж дату в загальній сумі активів високоліквідні та ліквідні активи становлять 21.6 відсотка, низьколіквідні — 7.3, неліквідні — 4.7, недоходні — 5.8, квазіактиви — 60.6 відсотка. Питома вага кредитного портфеля у загальній сумі активів дорівнює 13.4 відсотка, або 4 мільярди 149 мільйонів гривень. Із загальної суми кредитного портфеля комерційних банків на прострочені кредити припадає 17.3 відсотка, або 711 мільйонів гривень, пролонговані кредити і проценти — 20 відсотків. Таким чином, пролонговані і прострочені активи — кредитні активи банківської системи становлять 37.3 відсотка.

Ми можемо сьогодні застерігати, що протягом 1996 року тривала тенденція щодо підвищення простроченої і пролонгованої заборгованості. Аналіз дотримання КБ щоденних економічних нормативів свідчить, що із загальної кількості банків, наприклад, за останню декаду вересня минулого року, щоденні економічні нормативи порушив 141 банк. Зважаючи на ці обставини, НБУ не буде підтримувати намагання керівництва КБ розширювати кредитні можливості банківських установ без збереження їхньої платіжності і ліквідності. Це категорична вимога. Турбує й те, що значна кількість комерційних банків продов-

Найперша проблема — це підтримування платіжності й ліквідності банківської системи

жує практику ризикової кредитної політики, тим самим провокуючи НБУ на накладення мораторію на розвиток кредитних вкладень у таких комерційних банках. Ми не можемо спокійно спостерігати за діями, які зрештою можуть призвести до втрати платіжності банку. За станом на 1 січня 1996 року в Україні було 22 збиткових банки, на 1 жовтня 1996 року — 19. А 8 банків повністю втратили власні кошти в сумі 64 мільйони гривень.

Я не зовсім розумію ті банківські установи, які базують свою тактику і стратегію практично на одному активному інструменті — кредитуванні. Гадаю, це шлях у нікуди. Нині настав час модернізації активів і пасивів, час розширення банківських послуг.

Наше завдання, я сказав би, навіть надзавдання — підтримування платіжності й ліквідності банківської системи. Можна діяти і розв'язувати проблеми доти, доки банк "живий". Якщо він стає банкрутом, усе інше втрачає сенс. Тому сьогодні набуває актуальності регулювання та нагляд за діяльністю комерційних банків. Акцентуючи увагу на цьому питанні, я аж ніяк не констатую надзвичайного стану чи нештатної ситуації в банківській системі України. Вона в цілому має достатню платіжність і ліквідність. Більше того, за останні 10 місяців аналіз загальних характеристик капіталізації банківської системи підтверджує підвищення платіжності і ліквідності. Але це не привід для самозаспокоєння. Нам доводиться постійно тримати руку на пульсі банківської системи, щоб не пропустити перших симптомів недуги.

Говорячи про зниження рівня ризиковості банківських операцій, хотів би наголосити на необхідності вирішення проблеми страхування кредитів і депозитів. До 1 жовтня 1996 року в цілому по системі комерційних банків страхові фонди уже сформовано в розмірі 76 мільйонів гривень, що становить 1.9 відсотка від загальної суми кредитного портфеля. Отож, крига скресла, хоча до дрейфу по чистій воді ще, образно кажучи, залишилося 80 відсотків шляху.

Управлінням аналізу діяльності банків та контролю економічних нормативів НБУ підготовлено проект інструкції про порядок регулювання та аналізу діяльності комерційних банків. У ньому передбачено особливу стратегію раннього регулювання, упереджувальні заходи щодо банків, які мають проблеми із дотриманням економічних нормативів. Контроль за дотриманням комерційними банками встановлених нормативів здійснюватиметься щодня на підставі щоденних балансів.

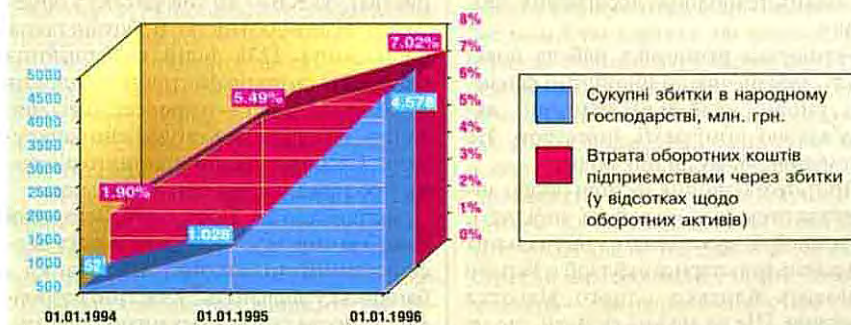
Настав рік реформи бухгалтерського обліку. Незабаром ми перейдемо на нову методологію, на міжнародні стандарти

1997 рік буде пам'ятним для банківської системи України як рік серйозного реформування бухгалтерського обліку, в результаті чого вітчизняні банки перейдуть на міжнародні стандарти.

За адміністративно-командної системи, коли у банківській справі переважав державний сектор із його чіткою звітністю та обліком, наглядом за кожним кроком банків, бухгалтерський облік і контроль були пристосовані до роботи в таких умовах. Із переходом до ринкової економіки без переходу на нову методологію бухгалтерські служби стануть гальмуючим фактором розбудови вітчизняного виробництва, зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, залучення іноземного капіталу в Україну.

Відправною точкою реформи бухгалтерського обліку на рівні НБУ і комерційних банків є Указ Президента України від 23.05.1992 року "Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку та статистики". Концепція реформи бухгалтерського обліку як у центральному, так і в комерційних банках передбачає створення національної системи обліку та розробку національних стандартів. Отож ми станемо учасниками неординарної події.

● За 1994—1995 роки збитки підприємств зросли від 52 млн.грн. до 4.578 млн.грн., або у 88 разів. Втрачено 7% оборотних активів

Вельми гострою проблемою сьогодні є впровадження координуючих заходів функціонування комерційних банків, проведення їх рейтингу з метою визначення ступеня проблемності банку в цілому. Гадаю, доцільно відкрити незалежне відомство, яке б гласно проводило такий рейтинг. На часі і організація банку даних позичальників комерційних банків, який необхідно створити при Асоціації українських банків. Це, на мою думку, вберегло б банки від шахраїв і недобросовісних клієнтів.

Останнім часом доводиться часто чути чи то нарікання, чи запитання: коли ж банківська система дасть довготермінові кредити? Відповідь напрошується класична: одразу, як лиш господарник спроможеться на тривалі депозити. Але ж ми розуміємо й навченого життям нашого господарника. За рівня інфляції 40 відсотків за рік він ніяк не зможе мати річний чи триваліший депозит, бо це економічно не вигідно. Він ставить перед банкірами умову: забезпечте фінансову стабільність і ви отримаєте довгострокові депозити.

Банківська система власних грошей не має. Її специфіка в тому, що вона перетворює капітал економіки, юридичних осіб у кредитні ресурси, тобто гроші робить тільки з грошей. Якщо необхідних коштів немає, то ті, що з'являються з нічого, — пусті, руйнуючі гроші — може продукувати лише Національний банк. Навіть якщо ми організуємо на нашій Банкнотній фабриці роботу в чотирі зміни, багатшим народ України не стане. Багатство його залежить від успішної роботи економіки.

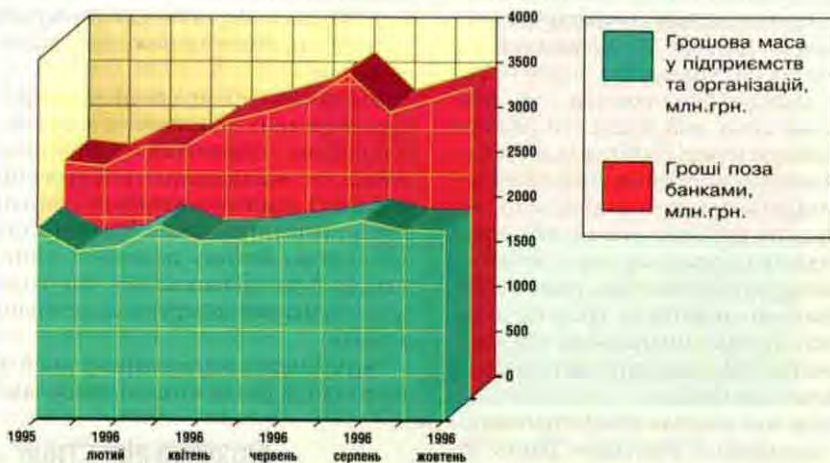
Досягнутий рівень фінансової стабільності підтверджує можливість предметного діалогу фінансистів із широкою економікою. З власного досвіду ми можемо зробити висновок: першими чутливо (позитивно чи негативно) на фінансову стабільність реагують валютний та фондовий ринки.

ВАЛЮТНИЙ ТА ФОНДОВИЙ РИНКИ

З початку 1995 року щомісяця через сегменти валютного ринку (обмінні операції, валютну біржу, міжнародний ринок, міжбанківські валютні операції тощо) в Україну надходило 300 мільйонів доларів. Через рік Україна мала місячний валютний оборот 1 мільярд 100 мільйонів доларів. Ще через 8 місяців 1996 року місячний оборот становив 2 мільярди 250 мільйонів доларів і продовжував зростати.

Сьогодні валютний ринок України працює стабільно, тенденція до зміцнен-

● Протягом 1996 року грошова маса у підприємств залишалася незмінною. Водночас обсяг грошей поза банками (на руках у населення) збільшувався досить високими темпами

ня гривні зберігається, а це дає підстави для здійснення подальших кроків на шляху лібералізації валютного ринку і переходу до конвертованості національної грошової одиниці. Думаю, що створення такого валютного ринку — одна із найважливіших сторінок курсу економічних реформ Президента України.

За радянської доби фондовий ринок у нашій країні перестали сприймати всерйоз, оголосивши, що він нам не підходить, бо дуже дорогий. Ця легковажність справді недешево обходиться сьогодні Україні.

Відповідно до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та згідно з постановами Кабінету Міністрів України №586 від 23.08.1994 року, №408 від 10.06.1995 року та №994 від 11.12.1995 року у 1995 році в Україні запроваджено такий інструмент регулювання грошово-кредитного ринку, як державні цінні папери. За його допомогою мобілізуються тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб для фінансування бюджетних витрат. Завдяки фондовому ринку України вже на сьогодні несеісійним шляхом мобілізовано для покриття дефіциту бюджету 1.4 мільярда гривень.

На валютному ринку спостерігаються спокій і стабільність, що спонукає до його подальшої лібералізації і наближує перехід до конвертованості гривні

Цінні папери купують лише тоді, коли вірять, що їх обслужать і погасять. Сектор, який раніше в нас не працював, сьогодні вже оцінюється в 900 мільйонів доларів США. Якщо ми можемо такими темпами освоювати валютний фондовий ринок, я абсолютно упевнений, що через півроку або через рік ми будемо оперувати такими ж пропорціями, говорячи про корпоративний фондовий ринок. Іншими словами — про портфель інвестицій, які можуть бути вкладені в українську економіку.

У грудні 1996 року в Україні формально закінчилася мала і середня приватизація. Понад 800 підприємств стали потенційними емітентами цінних корпоративних паперів. І власники цих паперів, починаючи з 1997 року, будуть шукати відповідних кредиторів — портфельних, корпоративних, юридичних, фізичних. Безумовно, одним із найважливіших операторів цього ринку, найсолідніших його учасників є банківська система.

Як досягнення можна сприймати те, що уряд повністю відмовився від покриття дефіциту бюджету прямою емісією грошей. Він виходить на ринок капіталу рядовим покупцем цього капіталу.

Нині перед нами стоїть дуже важливе завдання: організувати підписку на 1.6—1.7 мільярда доларів капіталу за рахунок внутрішніх можливостей через емісію державних цінних паперів. Крім усього іншого, для цього треба гарантувати економічну, а не адміністративну фіксацію цін, стабільність курсу тощо. А щоб перетворити фондовий ринок на дуже привабливий сектор, починати треба з реформи системи оподаткування, до-

битися його уніфікації. Насамперед мусимо розв'язати таку серйозну проблему, як податкова дискредитація вторинного ринку ОВДП порівняно з первинним.

Щоб залучити до участі у фондовому ринку фізичних осіб, треба максимально спростити систему придбання державних цінних паперів. Ми мусимо створити такі умови, аби людина, йдучи на роботу, могла купити облігації, як вона, скажімо, купує хліб, а через 10 днів при потребі продати ці облігації так же просто й швидко, як і купила. Лиш таким чином ми зможемо дійти до кінцевого кредитора, в руках якого знаходиться понад 50 відсотків грошової маси, тобто до юридичних і фізичних осіб. Адже це наш глобальний кредитор — кредитор інвестицій. В кінцевому підсумку від нього залежить стабілізація курсу національної грошової одиниці.

Якщо нам вдасться створити механізм функціонування фондового ринку таким чином, щоб він дав наповнення бюджету за рахунок юридичних, фізичних осіб, нерезидентів, частково банківської системи, то НБУ вперше в історії матиме можливість 50 відсотків первинної емісії (а це приблизно 500–600 мільйонів доларів) направити на розвиток не тільки економіки, а й банківської системи. Безумовно, ці кошти необхідно розмістити максимально вигідно, аби вони давали відповідні доходи. За таких обставин банківська система має працювати чітко й злагоджено, щоб не виникло непорозуміння у стосунках центрального банку із комерційними.

Одним із напрямів розширення кола учасників ринку облігацій внутрішньої державної позики є залучення інве-

сторів-нерезидентів. Чинним законодавством України їм не забороняється придбання цінних паперів, що випускаються в Україні, але ще потребує вдосконалення правова база і значного спрощення сам процес купівлі. Це поле діяльності відкриває перед банками прекрасні можливості, оскільки може дати великі прибутки.

Збільшення попиту на цінні папери з боку іноземних інвесторів за наявності відповідної пропозиції допоможе збільшити надходження в державний бюджет та знизити високий на сьогодні рівень процентної ставки. У перспективі одна з форм випуску державних цінних паперів буде здійснюватися під заздалегідь визначені конкретні інвестиційні проекти.

Роль банків у залученні інвестицій на вітчизняний ринок і надалі зростатиме.

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ — НЕ ПАНАЦЕЯ, АЛЕ...

Мову про економічні передумови інвестицій слід починати з того, яким буде державний бюджет 1997 року. Україна вперше вийшла на реальний збалансований бюджет, в якому доходи і видатки врівноважені і створюють підґрунтя для досягнення економічної стабільності. Оскільки частка податків та обов'язкових платежів в Україні надзвичайно висока, це стало причиною того, що 50 відсотків економіки знаходиться в "тіні". Більшість підприємств ледве зводить кінці з кінцями. В цій ситуації Кабінет Міністрів робить кроки, завдяки яким буде реформована податкова політика в

Цього року ми можемо сподіватися на сприятливий інвестиційний клімат у державі

країні. Він заздалегідь попередив, що заходи ці будуть непопулярними.

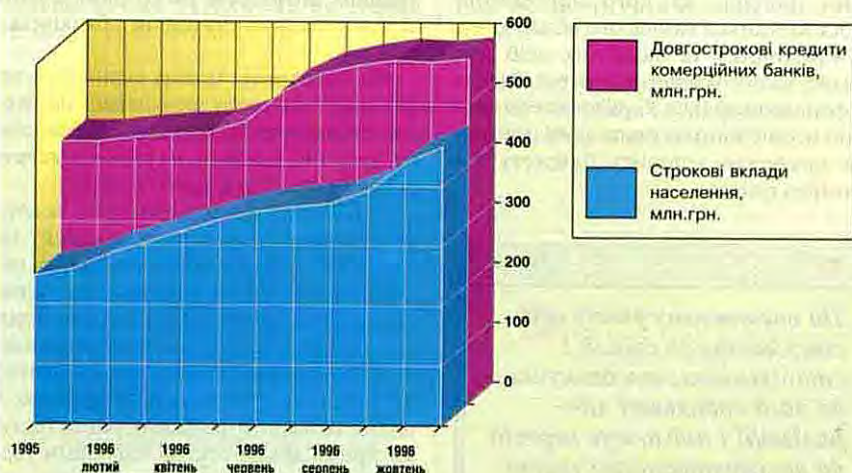
Приплив іноземних приватних інвестицій в Україну в останні роки є проявом поліпшення економічного становища країни і перспектив її розвитку, результатом приватизації державних підприємств та відкриття ширшого доступу іноземним інвесторам на фондові ринки, надходження доходів від інвестицій індустріально розвинутих країн.

Ринок капіталів чутливо реагує на заходи щодо лібералізації та децентралізації валютного ринку України. Простежується тенденція щодо поступового збільшення обсягів зарубіжних приватних капіталовкладень. Впровадження таких заходів, як забезпечення доступу на біржу для закупівлі валюти з метою перерахування за кордон прибутку, отриманого іноземними інвесторами від їхніх інвестицій в Україну, та здійснення інших валютних операцій, пов'язаних із рухом капіталу, стало одним із чинників зростання обсягів прямих іноземних інвестицій.

1995 року нерезидентами вкрито в економіку України 281.5 мільйона доларів США, в тому числі з країн СНД та Балтії — 22.5 мільйона доларів (8 відсотків), з інших країн світу — 259 мільйонів доларів (92 відсотки). За перше півріччя 1996 року прямі іноземні інвестиції становлять 229.7 мільйона доларів, в тому числі з країн СНД та Балтії — 44.1 мільйона доларів (19 відсотків), з інших країн світу — 185.6 мільйона доларів (81 відсоток).

За III квартал 1996 року капітали нерезидентів в Україні збільшилися на 127 мільйонів доларів США (в основному за рахунок нерухомого майна — закупівлі виробничо-технологічного обладнання, оренди приміщень, офісів, придбання транспортних засобів тощо). Нерезидентами було також інвестовано 30 мільйонів доларів у вигляді грошових внесків. Волночас за цей період нерезиденти вилучили капіталів на суму 11.5 мільйона доларів, і за станом на 1 жовтня 1996 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становив 1 мільярд 223.2 мільйона доларів США. Однак при цьому на душу населення припадає лише по 23.8 долара США іноземних інвестицій, що, безумовно, не може вважатися за досягнення.

● Зростання довіри до грошово-кредитної політики протягом 1996 року відбилося у збільшенні строкових вкладів населення та розширенні довгострокового кредитування

За оцінками експертів, тільки для здійснення першочергових заходів із реформування української економіки потрібно приблизно 40 мільярдів доларів іноземних інвестицій. За III квартал 1996 року іноземним інвесторам нараховано дивідендів за інвестиціями на суму 1.1 мільйона доларів, з яких повторно вкладено в економіку України півмільйона доларів. Іноземні інвестиційні вкладення в майже 5.2 тисячі українських підприємств та організацій нині становлять: з боку США — 187 мільйонів доларів (19 відсотків від загального обсягу), Німеччини — 154 мільйони доларів (15 відсотків), Росії — 83 мільйони доларів (8 відсотків), Великобританії — 59 мільйонів доларів (6 відсотків), Кіпру — 5.7 мільйона доларів (5.8 відсотка). Найбільші капітальні вкладення інвестовано в українські підприємства торгівлі й харчування — 24 відсотки, машинобудування та металообробки — 12 відсотків.

У галузі інвестицій НБУ проводить системну політику. Стосовно процедури регулювання інвестицій ми сьогодні тісно співпрацюємо з Мінекономіки та Національним агентством із реконструкції і розвитку. В нас є протокольна домовленість про спрощення процедури реєстрації міжнародних інвестицій.

З метою заохочення іноземних інвесторів та залучення іноземного капіталу в економіку України за останні роки зроблено ряд практичних кроків щодо поліпшення законодавчої бази інвестиційної діяльності. На даному етапі в Україні законодавчо встановлено такі державні гарантії захисту іноземних інвестицій:

— неможливість націоналізації, примусового вилучення інвестицій;

— безперешкодне перерахування за кордон доходів, прибутку та інших коштів в іноземній валюті, отриманих у зв'язку з інвестиціями;

— можливість реінвестування прибутку іноземного інвестора в економіку України тощо.

Державні гарантії також забезпечуються двосторонніми міждержавними угодами про взаємний захист інвестицій. Україна підписала такі угоди вже більш як із 30 країнами. Подібна робота проводиться щодо угод про запобігання подвійному оподаткуванню. Зазначені угоди мають сприяти розширенню і поглибленню економічного співробітництва між країнами.

Для залучення іноземних інвесторів до участі у приватизаційних процесах запроваджується національний режим щодо участі іноземних інвесторів у приватизації.

Слід відзначити підвищення активності у сфері руху іноземного капіталу в

формі портфельних інвестицій. Операції на закордонних фондових біржах, що відображаються у платіжному балансі як портфельні інвестиції в економіку зарубіжних держав та введення зарубіжного капіталу аналогічного характеру, були у минулому році збалансовані і не мали впливу на фінансування дефіциту поточного рахунка платіжного балансу. Прямі іноземні інвестиції безпосередньо поліпшують платіжний баланс, не збільшуючи при цьому зовнішньої заборгованості України, вони забезпечують і передачу технологій та дають важливі імпульси експортним галузям промисловості.

У подальшому динаміка курсу української валюти дуже залежатиме від потоків іноземного капіталу. Зважаючи на надзвичайно високу зацікавленість іноземних інвесторів у придбанні українських цінних паперів, і надалі буде звертатись особлива увага на регулювання потоків іноземного капіталу, режим курсоутворення, а також проблему реальної конвертованості гривні за капітальними операціями.

Важливу роль у залученні іноземних інвестицій повинні зіграти банки. Їхні функції останнім часом значно розширюються. Взаємодія банків з іншими учасниками інвестиційного процесу покладе в постійному аналізі інвестиційного ринку і наданні суб'єктам інвестиційної діяльності інформаційних та консультативних послуг щодо ефективного вкладення їхніх капіталів, а також розширення трастових операцій банків. Це дасть змогу банкам ефективніше використовувати ресурси своїх клієнтів, збільшити їх доходність.

Національний банк запропонував зняти із комерційних банків при розгляді документів на формування того чи іншого проекту відповідальність за його економічну окупність та основи повернення — це персональна відповідальність юридичної особи, яка інвестує капітал.

НБУ також активно здійснює проекти малого і середнього бізнесу в галузі інвестицій. Ми вже опрацювали три проекти кредитних угод, зокрема проект під управлінням Світового банку у сумі 150 мільйонів доларів для підтримки приватного підприємництва. Нині оп-

● Зростання питомої ваги довгострокових вкладів населення в загальному обсязі вкладів вказує на посилення довіри населення до грошово-кредитної політики

рацьовується ще декілька проектів (у тому числі проект розвитку фінансового сектора), згідно з якими у 1997 році планується отримати 300 мільйонів доларів для підтримки платіжності банківської системи України. Якщо ці кошти потраплять у здорові кредитні установи, вони автоматично підуть на підтримку широкої економіки.

Банківська система в умовах досягнутої макроекономічної стабілізації 1997 року може радикально розширити роботу з інвесторами, підвищити частку середніх і довгострокових кредитів, забезпечити шоквартальний приріст довготермінових вкладів.

Не хотів би, щоб зі сказаного вище в читача склалося враження, ніби ми творимо нового ідола — на цей раз в образі інвестицій. Думати так може лише той, хто не розуміє глибини суті природи речей. Інвестиційні кошти — завжди вторинні. Це аксіома. Первинною ж є фінансова стабілізація. Саме з неї починається вихід із економічної кризи. Тому позиція Національного банку була і залишається незмінною: лише сильні національні гроші зроблять сильною Україну, а життя її народу — заможним і достойним.

Графіки підготував економічний радник Голови НБУ Віктор Лисицький.

НАШІ ІНТЕРВ'Ю

Впровадження нових банківських технологій

Олександр Кирєєв,
заступник Голови
Національного банку
України.

Роботі у банківській сфері присвятив майже 20 років життя. Тривалий час працював начальником відділу Української республіканської контори Держбанку СРСР. На початку реформ фінансово-банківської системи України очолював управління АБ "Україна". Із 1993 року — заступник Голови НБУ.

Однією з головних подій року, що минув, стала, безумовно, грошова реформа в Україні. Окрім усього іншого, вона перевірила на міцність фінансову і банківську сфери нашої країни, зокрема нещодавно створену на базі новітніх технологій систему міжбанківських електронних платежів — гордість і надія Національного банку України. Про її стан і подальший розвиток, про освоєння інших нових банківських технологій кореспондент "Вісника Національного банку України" веде бесіду із заступником Голови НБУ **Олександром Івановичем Кирєєвим**.

СЕП: ВИБІР ШЛЯХУ

— **Олександр Івановичу, початок нового року завжди спонукає до певних узагальнень щодо зробленого. Яку подію у банківській сфері, зокрема у галузі новітніх банківських технологій, можна, на вашу думку, назвати подією року?**

— Об'єктивність змушує мене бути не оригінальним: подією року, ясна річ, стала грошова реформа. Запам'ятався мені минулий рік також своєрідним рекордом, що мав місце 30 серпня. В цей день нашою розрахунково-платіжною системою було опрацьовано платежів на суму понад 500 трильйонів карбованців! Ще кілька років тому таке навантаження на систему здавалося б неймовірним і нездоланним. Проте факт є фактом: у переддень реформи наша СЕП із такою масою платежів справилася успішно. Згадую про це не задля переможних реляцій, бо найскладніші завдання у сфері впровадження новітніх банківських технологій у нас ще попереду. А про рекорд згадую тому, що він став переконливим підтвердженням правильності стратегічного вибору, зробленого Національним банком України три роки тому.

Згадаймо той недалекий час: повністю розладнана платіжна система;

інформаційне й статистичне забезпечення виконувалося за допомогою телеграфів; головний засіб міжбанківського зв'язку — поштові та телеграфні авізо...

На цьому тлі нинішня електронна система міжбанківських платежів справді є вагомим здобутком. Свої можливості вона особливо яскраво продемонструвала під час проведення грошової реформи. За кілька днів до її початку нам вдалося за допомогою СЕП протягом однієї ночі розповсюдити по всій банківській мережі інформацію щодо методологічної бази проведення реформи. А це — понад 500 сторінок інструктивних матеріалів. Уявіть, що таку кількість документів треба було виготовити друкарським способом. Для цього потрібно було б не менше тижня. Ще більше часу забрало б розповсюдження. Завдяки СЕП усі дані, що стосувалися реформи, у кожне обласне управління НБУ було передано за 20—30 хвилин. Ще годину-дві вони витратили на подальшу їхню передачу по всіх банківських артеріях країни. Отже, якісно новий рівень зв'язку, побудований на базі відповідних телекомунікаційних відносин, став реальністю.

— **Якщо ми говоримо про певний вибір шляху, то, треба розуміти, був і альтернативний. У чому його суть?**

— На початку розбудови банківської системи держави були наміри і навіть робилися спроби створити платіжні системи на базі великих машин. Ці проекти передбачали капітальне будівництво громіздких споруд на зразок нашого висотного корпусу Центральної розрахункової палати в Києві. Подібні приміщення уже зведені в Дніпропетровську, Львові. Досі споруджується такий 10-поверховий будинок у Донецьку. На прикладі цього довгобуду можна уявити, що було б, якби ми пішли таким шляхом у загальнодержавному масштабі. Звичайно, є об'єктивні причини низьких темпів будівництва. Але кого у світі, окрім нас самих, вони цікавлять? А фактор часу в умовах, коли нові незалежні держави із перехідними економіками намагаються зайняти своє місце під сонцем, відіграє далеко не останню роль.

До того ж три роки тому залишалася невирішеною одна з найголовніших проблем — цілісність системи. Як відомо, система працює лише тоді, коли вона об'єднує всіх, коли у межах усієї держави діє так звана ієрархія підпорядкованості, коли кожен учасник займає у ній належне місце, впевнений у її надійності й уніфікованості, у тому, що серед учасників системи немає таких, хто сепаратно користується іншим інструментарієм. Системний підхід і повна комп'ютеризація міжбанківських розрахунків на базі мобільної електронної техніки, цілковита відмова від паперових носіїв платіжних документів стали основоположними ідеями обраної Національним банком України вітчизняної системи електронних платежів.

Її серцевиною є створена у столиці Центральна розрахункова палата, з'єднана телекомунікаційною мережею

із регіональними розрахунковими палатами, заснованими в усіх областях та Криму. До речі, переважна більшість регіональних палат (завдяки компактності комп'ютерної техніки) знаходиться у приміщеннях обласних управлінь Національного банку. Були навіть парадокси: так, Дніпропетровська розрахункова палата, маючи можливість розміститись у новозбудованій висотній споруді обчислювального центру, надала перевагу приміщенню обласного управління, оскільки такий варіант виявився взаємозручним. Справа, звичайно, не в тому, кому і де зручніше розташовувати свої робочі місця, а в тому, що обрана концепція дала змогу зекономити дорожочинний час і величезні кошти, які могло б поглинути будівництво.

— Отже, СЕП, створена за рекордно короткий час, працює, забезпечуючи життєдіяльність банківської системи. Це — здобуток. А яких неприємностей вдалося уникнути завдяки СЕП?

— Перш за все — шахрайства. Незадовго до впровадження електронних міжбанківських платежів (у третьому кварталі 1993 року) з нашої банківської системи за допомогою фальшивих авізо було вилучено понад 500 мільярдів карбованців. Гадаю, це були лише "квіточки". Шахрайським "ягідкам" дозріти не судилося завдяки впровадженню СЕП.

— Ви маєте підстави для такого висновку?

— Вони на поверхні. Найяскравішим є російський приклад. "Наші" і "їхні" шахраї діють за однаковими шаблонами. Так ось, лише протягом 1995 року з платіжної системи Росії за допомогою фальшивих авізо вкрадено понад 15 трильйонів російських рублів. Це приблизно 3 мільярди доларів США. Наші фінанси становлять відсотків 20 від російських. Такими були б і втрати. Не важко підрахувати, що ця сума становила б приблизно 600 мільйонів доларів США. За обсягами — це річна валютна допомога МВФ, причому не лише банківській системі, а Українській державі в цілому. Проте за три роки існування СЕП у нас (за допомогою фальшивих авізо) не вкрадено жодної копійки.

— Гроші, які завдяки СЕП вдалося зберегти, дещо гіпотетичні. А які реальні суми проходять щоденно через систему?

— Приблизно 3—3,5 мільярда гривень. Щоб легше було уявити величину цієї суми, скажу, якщо всі комерційні банки мають на ранок у залишку близько 550—600 мільйонів гривень, а через СЕП протягом дня "прокручується" 3—3,5 мільярда, то

виходить, що кожна гривня щоденно робить через платіжну систему 4,5—5 оборотів. Електронними системами наших західних сусідів — чехів, поляків — передбачено оборот грошової одиниці протягом двох днів. Там банкам надається один день на відправлення і один день — на зарахування. Наші банки такої "розкоші" не мають. Як результат — надшвидкість обороту грошей. Завдяки цьому банки не лише мають змогу швидко надавати, але й так само швидко повертати свої гроші, оперативні поповнювати ресурси. До того ж, швидкий оборот зменшує потребу у фізичній кількості грошей. Щоправда, останнє явище може бути інфляційним чинником: якщо грошей, менше їхній швидкий оборот, потрібно через, вони справляють на грошове поле певний тиск.

ПОТРЕБА ДНЯ: КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ ВІДНОСИН ІЗ КЛІЄНТОМ

— Олександр Івановичу, досі ми говорили про переваги нашої електронної системи платежів. А які проблеми, пов'язані із подальшим її удосконаленням, сьогодні найактуальніші?

— Із самого початку ми розуміли, що міжбанківські електронні платежі — це лише перший етап. Зараз на часі ще складніше і масштабніше завдання — комп'ютеризація відносин між банками і клієнтами. Нині звичайною є така картина: колгоспний бухгалтер "виготовляє" паперовий платіжний документ, їде у районний центр до відділення банку, за старою технологією здає фінансові документи, одержуючи відповідну довідку, після чого повертається додому і записує у головній книзі дані про здійснену проводку.

Такі "вояжі" щоденно відбуваються по всій країні. Згорають тонни паперу, тисячі людей марнують робочий час... А найгірше те, що платіжні документи кілька разів переходять із рук до рук. Чим більше людей над ними працює, тим більшою є ймовірність помилки. Одним словом, потребою дня стала автоматизація бухгалтерського обліку та впровадження системи "клієнт — банк".

Кожен клієнт повинен мати можливість створювати документи електронним способом, і не везти їх, а за допомогою ключа запуску передавати до банку. Таким же чином він повинен одержувати підтвердження про виконання операції, тобто про те, що гроші на рахунок контрагента надійшли.

— Із чого саме Національний банк

планує розпочати реалізацію цього грандіозного проекту?

— Ми плануємо у найближчій перспективі комп'ютеризувати взаємовідносини із клієнтами у системі Державного казначейства, яке, власне кажучи, також є своєрідним банком, що управляє грошима держави. На жаль, поки що у цій системі переважає "ручна" праця. Через це, трапляється, невчасно приймаються важливі рішення, із запізненням розподіляються гроші, які надходять після 19-ї години у формі паперових платіжних документів. Доводиться їх вручну обробляти для введення в електронну систему платежів. Ці проблеми будуть усунуті за умови комп'ютеризації усіх структурних підрозділів казначейства і сполучення їх електронним зв'язком із СЕП.

Експериментальний досвід автоматизованих взаємовідносин банківської і казначейської установ в Україні уже є — у такому режимі співпрацюють чернігівські обласні управління НБУ і Державного казначейства. Національний банк і казначейство рекомендують усім іншим обласним управлінням протягом 1997 року комп'ютеризувати відносини з клієнтами.

НАРОДЖЕННЯ "УКРКАРТОВ"

— Міжбанківські розрахунки — це, в основному, платежі великими сумами, і, головним чином, від імені юридичних осіб. Розкажіть, будь ласка, про впровадження нових банківських технологій, спрямованих на поліпшення обслуговування фізичних осіб, зокрема про створення Національної системи масових електронних платежів населення за товари та послуги за допомогою пластикових карток. Що у цій сфері уже вдалося зробити, що робиться нині, які перешкоди долати важко?

— Не применшуючи значення технічного боку цієї складної справи, я все-таки поставив би на перше місце порозуміння учасників банківської системи щодо єдиної загальнодержавної концепції масових електронних платежів населення.

Два-три роки тому у цій справі панував цілковитий хаос. Хто які картки хотів, такі й випускав. Одначе на практиці вони, крім банку-емітента, не визнавалися іншими фінансовими установами. Це був безперспективний шлях.

Впровадження в Україні розрахунків між юридичними та фізичними особами з використанням сучасних платіжних інструментів нині вирішується на дер-

жавному рівні. У червні 1994 року постановою Кабінету Міністрів України №390 затверджена Державна програма впровадження в Україні системи масових розрахунків за товари та послуги за допомогою пластикових карток. На її виконання Національний банк України розробив згадану вже Концепцію системи електронних розрахунків за товари та послуги в Україні.

Для впровадження цієї системи з ініціативи НБУ і за активної участі провідних банків України засновано акціонерне товариство "Укркарт". На сьогодні уже вирішено, які саме картки будуть випущені. Вибір зроблено на користь смарт-карток. Вони економічніші від магнітних, можуть взаємодіяти з міжнародними картками: на них можна буде наносити магнітну лінію, завдяки чому картка набуде властивостей інструмента системи Visa чи Mastercard. Застосування смарт-карток дасть змогу суттєво зменшити ризики банківської системи, торгівлі, фізичних та юридичних осіб — користувачів платіжних карток, практично виключити можливість шахрайства. Впровадження національної платіжної картки передбачає вирішення ще однієї складної проблеми — її обслуговування та обліку.

Усі названі вище переваги платіжних карток справді мають місце. Однак найголовніше їхнє призначення в іншому: перехід на масові електронні платежі населення за товари та послуги дасть змогу запобігти осідланню грошей поза банківською системою, вони працюватимуть на нашу економіку, створюючи сприятливий інвестиційний клімат в Україні.

Сьогодні поза банками "гуляють" мільярди гривень. Повернення їх у банківський обіг означало б оздоровлення грошової системи та економіки держави в цілому, що позитивно позначилося б на добробуті людей. Тобто це вигідно і для держави, і для кожного з її громадян.

— Можливо, певна інертність ймовірних користувачів пов'язана із необхідними витратами на інфраструктуру для обслуговування карткових платежів?

— Зчитувальні пристрої — не така вже й дорога річ. Комплект для торговельної точки коштує близько 300 американських доларів. Зокрема, як один із засобів зв'язку може використовуватися телефонний.

Інша справа — психологія пострадянських торговців. Якщо наш продавець не відчуває в руках готівки, він працювати не може. І ламати ці стереотипи буде дуже важко.

Коли впроваджувалася міжбан-

ківська електронна система платежів, ми мали безліч союзників. Тому що багато банкірів потерпіли через фальшиві авізи. Вони були зацікавлені у електронному захисті від шахраїв.

З електронними платежами населення за товари і послуги ситуація склалася інша. Алге від платежів, що здійснюються електронним способом у безготівковій формі, "відшпунтувати" нічого не можна. Окрім того, виникає можливість проконтролювати чіткість сплати податків. Тож, мабуть, не випадково ми уже тепер відчуваємо певну протидію прогресивним формам розрахунків.

— У такому разі ми маємо справу не з "психологічними", як ви делікатно висловились, а, я сказав би, "психологічно-кримінальними" звичками певної частини нашого суспільства. Це перешкода справді серйозна...

— Надію вселяють приватні торговельні заклади, які змагаються за покупця, та приватні підприємства побутової сфери, що цінують свого клієнта. Вони охоче впроваджують прогресивні форми обслуговування населення. Зміни на краще відбуватимуться. Прогрес неминучий, хоч би хто не силкувався його стримати.

На сьогодні в Україні чимало комерційних банків ("Україна", Промінвестбанк, Укрсоебанк, Перший український банк, Укресімбанк, "Приватбанк", Укрінбанк, "Аваль") уже мають досвід роботи з пластиковими картками міжнародних платіжних систем і операції за ними проводять на рівні міжнародних вимог.

"Укркарт" уже об'єднав процесингові центри "Visa", "Єврокарт" та Національної платіжної системи. Дуже вдало вийшло, що усі процесингові центри і Центральна розрахункова палата знаходяться в одному приміщенні — це прискорить і спростить вхід у міжбанківську систему платежів.

До 1 квітня цього року передбачається завершити перший етап процесингу на базі "Visa", а далі розвиватиметься процесинг для обробки власне національних карток. Як і заплановано, їх масове застосування очікується через півтора року.

— Отже, ви впевнені у доброму майбутньому української національної платіжної картки?

— Якби у нас такої впевненості не було, ми і не починали б цієї справи.

Розмову вів Андрій Папуша,

"Вісник НБУ"

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

VISA

КАРТКИ НА ВИБІР

Мартін Бейт,

регіональний менеджер Visa CEMEA у країнах СНД і Балтії.

До заснування Visa CEMEA працював менеджером із питань сервісу в компанії "Ernst & Young", пізніше — visanet-менеджером із продажу та маркетингу. Менеджером Visa CEMEA призначений у січні 1995 року.

Існує багато типів "Visa-карток", що застосовуються в країнах Центральної та Східної Європи, на Середньому Сході, в Африці, у країнах Європейського Союзу, а також, у принципі, могли б застосовуватися в Україні.

Найпоширеніші серед них такі: **"VISA GOLD" ("PREMIER")**. Ця картка ідеально влаштовує багатих клієнтів. Її власники отримують великі кредити, особливий рівень сервісу та деякі пільги. Наприклад — міжнародні послуги у надзвичайних ситуаціях, страхування подорожей, правове та медичне страхування під час подорожей, а також вагомий мінімум позики.

Цю картку можна використовувати в електронних та ручних терміналах, у готівкових автоматах, а також для переказів телефоном.

КАРТКА "VISA CLASSIC" — найпоширеніша у світі. Нею користується більшість клієнтів з усталеною банківською практикою та надійною фінансовою історією. Використовується в електронних та ручних терміналах, готівкових автоматах та для переказів телефоном. Завдяки картці можуть також надаватися такі додаткові послуги, як захист покупців, але її власники не можуть отримати великих кредитних лімітів та пільг, як, скажімо, власники "Visa Gold".

КАРТКА "VISA BUSINESS". Завдяки їй надаються основні послуги, які допомагали б діловим людям під час подорожей. До цих послуг належить медична та правова допомога у надзвичайних ситуаціях

В УКРАЇНІ

Україна стала сотою державою, що включилася у міжнародну систему розрахунків за допомогою пластикових карток компанії Visa International Service Association, яка обслуговує майже 500 мільйонів клієнтів у всьому світі, і з якою підтримують партнерські відносини 280 тисяч фінансових установ. 280001-м банком, що випускатиме та обслуговуватиме пластикові картки "Visa", став "Приватбанк" (Дніпропетровськ).

Нещодавно у конгрес-холі столичного готелю "Київська Русь" відбулася презентація перших "PRIVATBANK-VISA", у якій взяли участь представники "Приватбанку", міжнародної асоціації Visa CEMEA (структурного підрозділу Visa International, що охоплює 92 країни Центральної та Східної Європи, Середнього Сходу та Африки), Національного банку України.

Запровадження "Приватбанком" типу карток "Visa" узгоджується з національною концепцією масових електронних платежів населення за товари та послуги і є складовою частиною відповідної загальнодержавної програми.

Сьогодні на сторінках "Вісника НБУ" про систему Visa International та особливості застосування "Visa-карток" в Україні розповідають почесні гості й господарі презентації.

і різні види страхування під час подорожей. Клієнти також можуть користуватися послугою, спеціально розробленою для персонального комп'ютера, коли надається інформація про всі витрати за допомогою кожної картки, що належить компанії. Ця картка, як і попередні, може бути використана в електронних та ручних терміналах, у готівкових автоматах та для переказів телефоном.

"VISA ELECTRON", яка також буде введена в обіг в Україні протягом 1997 року, популярна серед широкого кола користувачів та особливо приваблива для тих, хто не може отримати звичайну картку "Visa" через відсутність у них банківської історії (наприклад, студенти). Картки "Electron" випускаються двох типів — "Electron" і "Visa Electron". Вони можуть використовуватися в місцях, де встановлено електронний термінал. Всі трансакції за картками "Electron" дозволяються лише після електронної перевірки. Картки "Electron" не можуть використовуватися в ручних терміналах, а також непридатні для переказів телефоном. "Visa Electron" приймається в місцях, де є вивіски "Visa" та "Electron", а також у готівкових терміналах "Visa".

Visa International має ще кілька різновидів карток, розрахованих на задоволення потреб, так би мовити, різної клієнтурі. Серед новинок — **"VISA CASH"**, **"VISA TRAVEL MONEY"** та **"VISA PURCHASING CARD"**, картки для оплати телефонних розмов **"VISA PHONE"**.

Удосконалюється глобальна комп'ютерно-інформаційна мережа — **VISANET**, яка забезпечує отримання електронного дозволу й передає розрахункову інформацію для членів Visa International в усьому світі. Планується, що в 2000 році через мережу VisaNet здійснюватиметься понад 15 мільярдів трансакцій за рік.

VISA: ОДИН СВІТ — ОДНА ВАЛЮТА

Енн-Л. Кобб,
президент Visa CEMEA.

Почала свою кар'єру в компанії "Credit Agricole" (м. Париж), де брала участь у встановленні першого готівкового автомата (1971 рік). Через 12 років компанія приєдналася до "Eurocard", де пані Кобб була генеральним менеджером. У травні 1995 року призначена першим президентом новоствореного регіонального відділення Visa CEMEA, штаб-квартира якого знаходиться в Лондоні.

Короткий експрес в історію

Першопочаток нинішня "Visa" веде від каліфорнійської системи розрахунків картками "BankAmericard", що виникли у 1977 році. А найпершу подібну картку банк "America" випустив ще 1958 року, після чого налагодив видачу ліцензій на ці картки. У 1974 році було створено міжнародну корпорацію "BankAmericard" (ІБАНКО), яка поставила за мету об'єднати зацікавлені фінансові установи різних країн усього світу. Так, "BankAmericard" перетворився у 1977 році на "Visa", а ІБАНКО — на Visa International.

Структура Visa

Visa International об'єднує 20 тисяч фінансових закладів. Організація координує виконання учасниками системи чинних нормативних актів і законів, контролює власну всесвітню електронну систему.

Стратегію організації розробляє міжнародна Рада директорів, яка складається із членів шести регіональних рад в Азії, Канаді, Центральній та Східній Європі, Середньому Сході та Африці, Європейському Союзі, Латинській Америці та в США.

До складу Visa International можуть бути прийняті фінансові установи, що створені за банківськими законами і визнані своїми національними центральними банками як заклади, що відкривають рахунки, з яких можна знімати готівку за вимогою.

Банки — члени організації мають право видавати картки "Visa" своїм клієнтам, самостійно встановлюючи ціни на них та маркетинг.

Красномовна статистика

1. Загальна кількість карток "Visa" **489.8** мільйона
2. Щорічні витрати власників карток **881.8** мільярда доларів США
3. Загальна кількість операцій із картками "Visa" **10.8** мільярда

4. Загальна кількість точок, які приймають картки "Visa".....	13 мільйонів
5. Загальна кількість банківських офісів, які надають послуги власникам карток.....	354 500
6. Готівкові автомати, якими можуть користуватися власники карток "Visa".....	282 900
7. Готівкові автомати, якими можуть користуватися власники карток "Visa/Plus".....	246 400
8. Загальна кількість готівкових автоматів.....	284 900
9. Кількість банків — членів корпорації.....	20 000
10. Обсяг продажу подорожніх чеків.....	10.6 мільярда доларів США

Visa у Центральній та Східній Європі, на Середньому Сході та в Африці (CEMEA)

1. Загальна кількість карток.....	3.4 мільйона
2. Загальна кількість операцій із картками "Visa".....	80 мільйонів
3. Загальна кількість банківських офісів, які надають послуги власникам карток.....	15 131
4. Готівкові автомати, якими можуть користуватися власники карток "Visa/Plus".....	8 084
5. Кількість банків — членів корпорації.....	367

ЕЛЕКТРОННІ ГАМАНЦІ ВІД "ПРИВАТБАНКУ"

У лютому 1996 року наш банк (а також ще шість найбільших банків України) за підтримки Національного банку України став дійсним членом системи Visa International Service Association, що дало йому змогу розпочати реалізацію спільного проекту створення першої вітчизняної картки "Privatbank-Visa".

На початковому етапі клієнтам пропонуються магнітні картки трьох типів — "Visa Classic", "Visa Business" і "Visa Gold". Їх було виготовлено за спеціальним замовленням відомою англійською компанією "Томас Де Ла Рю", вони мають усі необхідні високі рівні захисту й персоналізації.

У рамках проекту в "Приватбанку" з початку серпня минулого року діє процесинговий центр, створений за безпосередньої участі компанії Card Tech Limited. Він спроможний обслуговувати до 200 тисяч пластикових карток різних міжнародних платіжних систем. Операції з усіма вітчизняними пластиковими картками "Visa" є розрахунковими в межах встановленого ліміту.

Дбаючи про розширення ринку та забезпечення зручностей для клієнтів, "Приватбанк" розпочав створення необхідної для ефективного функціонування пластикових карток інфраструктури: укладено угоди із сотнями торговельних пунктів і центрів послуг. У планах банку — випуск у комплекті з картою "Visa" різноманітних дисконтних карток та запровадження зарплатної картки на великих промислових підприємствах. На початку цього року планується завезення в Україну перших банкоматів, які виконуватимуть роль автоматичного касира для власників карток "Visa".

Картки "Privatbank-Visa", на нашу думку, доступні широкому колу користувачів і вигідні їм.

Мінімальний внесок для карток типу "Classic" і "Business" — 2 тисячі американських доларів, для картки типу "Gold" — 25 тисяч. На суму незниженого залишку (орієнтовно для перших двох типів карток вона становитиме 1000 доларів США) нараховуватимуться відсотки за тарифом термінового депозиту. Картка окупиться для її власника щонайбільше за півроку.

Кошти можна вкладати у будь-якій валюті світу, ясна річ, у гривнях також.

Процедура придбання дуже проста. Щоб одержати картку "Privatbank-Visa", достатньо зайти у будь-яке відділення "Приватбанку", укласти угоду про карткове обслуговування, вкласти гроші (їх можна перерахувати також із поточного валютного рахунка), і ви одержите модерний компактний (у вигляді картки) надійний "електронний гаманець".

Увесь світ переконався у перевагах пластикових грошей. Упевнений, що завдяки карткам "Visa" і зусиллям "Приватбанку" завтра в цьому переконається й Україна.

Такий вигляд має картка "Privatbank-Visa".

Олександр Чайка,
заступник начальника управління ринку капіталів та бірж емісійно-кредитного департаменту НБУ.

43 роки. Над проблемами банківської сфери працює з 1974 року після закінчення Київського інституту народного господарства. 17 років в урядових структурах займався питаннями планування готівково-грошового обігу. В Національному банку України — з 1992 року.

ДЦП І ФІНАНСУВАННЯ ДЕФІЦИТУ БЮДЖЕТУ

Стан, проблеми та перспективи ринку державних цінних паперів України

ПІДСУМКИ РОКУ

Якщо 1995 рік був роком народження державних цінних паперів в Україні, то у минулому, 1996 році облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) стали одним із головних джерел покриття дефіциту державного бюджету, тобто почали посідати те місце, яке у фінансовій системі країн із розвинутою ринковою економікою давно уже належить саме державним цінним паперам.

Підвалини процесу перетворення ОВДП на основний інструмент проведення грошово-кредитної політики Національного банку України були закладені ще під час розробки проекту державного бюджету України на 1996 рік, у якому передбачалося значне збільшення обсягів реалізації державних цінних паперів та їх питомої ваги як джерела коштів для покриття дефіциту бюджету. Всього протягом року планувалося розмістити державних цінних паперів на 332,9 трлн.крб. (3 329 млн.грн.) і довести заборгованість за ними на кінець 1996 року до 150 трлн.крб. (1,5 млрд. грн.).

Нагадаємо, що всього за 1995 рік в Україні було розміщено ОВДП на 30,4 трлн.крб. (304 млн.грн.). Номінальна вартість однієї облігації становила 100 млн.крб. (1000 гривень), форма випуску — електронні записи на депозитних рахунках у Депозитарії державних цінних паперів Національного банку України. Покупцями облігацій на аукціонах, що проводилися НБУ, були комерційні банки України, які могли придбати облігації за рахунок власних та залучених коштів, а також за дорученням і за кошти клієнтів. Оголошена доходність ОВДП першого випуску (на суму 1 трлн.крб.) становила 140 відсотків річних, другого та третього випусків (29,4 трлн.крб.) — 90 відсотків річних

Державною погашено всі облігації 1995 року і значну частину облігацій, розміщених у минулому році

із шоквартальною виплатою доходу.

Згідно із чинним законодавством України проценти, нараховані на ОВДП, не є об'єктом оподаткування (п.3.4.3, стаття 3 Закону України "Про оподаткування"), тобто квартальні купонні виплати за цими облігаціями не оподатковувалися. Прибуток же від операцій з ОВДП, отриманий на вторинному ринку (від їхнього перепродажу), оподатковувався на загальних підставах (за ставкою 30 відсотків).

Крім того, відповідно до підпункту "п" шостого пункту статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України № 7-93 від 21.03.1993 року "Про державне мито" за укладення угод із цінними паперами стягується державне мито у розмірі 0,2 відсотка від суми, зазначеної в угоді.

Ще до затвердження Державного бюджету на 1996 рік Кабінет Міністрів України 16 січня 1996 року прийняв постанову № 78, згідно з якою розпочався випуск облігацій внутрішньої державної позики 1996 року загальним обсягом 60 трлн.крб. (600 млн.грн.). Ці ОВДП мали термін погашення 91, 182, 273 дні та один рік, квартальні купонні виплати передбачалися з розрахунку 90 відсотків річних. Основною відмінністю купонних ОВДП 1996 року від ОВДП зразка 1995 року (другого та третього випусків) стала можливість їх придбання фізичними особами. Згодом Кабінет Міністрів України двома іншими постановами вніс незначні зміни і доповнення до постанови № 78, а саме:

— Постановою Кабінету Міністрів України № 434 від 18.04.1996 року були додатково введені номінал облігації у розмірі 10 млн.крб. (100 грн.) та строковість окремих випусків ОВДП на 28 та 63 дні;

— Постановою Кабінету Міністрів України № 457 від 25.04.1996 року обсяг розміщення цих облігацій було збільшено до 70 трлн.крб. (700 млн.грн.).

Відповідно до цих постанов минулого року в Національному банку було проведено 52 аукциони з продажу державних облігацій 1996 року (з 1-го по 45-й включно, а також 49-й, 50-й, 68-й, 69-й, 71-й, 72-й та 75-й аукциони), за результатами яких було розміщено облігацій на загальну суму 70,0 трлн.крб. (700 млн.грн.) за номіналом. До Державного бюджету надійшло 67,04 трлн.крб. (670,4 млн.грн.).

Ціни, за якими реалізовувалися купонні ОВДП у 1996 році, емітовані згідно з першими трьома минулорічними постановами Кабінету Міністрів України (№№ 78, 34 та 57), коливалися у межах від 77,6 до 109,5 відсотка річних і залежали від оголошеної

Становлення ринку державних цінних паперів України дало змогу вирішити ще одну важливу проблему — відродити у повному обсязі також ринок кредитування

облікової ставки НБУ та строковості облігацій (ОВДП терміном 91 день реалізовувалися з доходністю у межах оголошеної облікової ставки НБУ плюс три—п'ять відсотків; із терміном 182 дні — з доходністю, яка була приблизно на три—п'ять відсотків вищою; 273 дні — ще на три—п'ять відсотків вищою, річні — аналогічно), а також деяких інших факторів.

22 березня 1996 року Верховна Рада України прийняла (26 квітня його було опубліковано) Закон України "Про Державний бюджет України на 1996 рік", статтею 19 якого, зокрема, встановлювалося, що:

— загальний обсяг емісії облігацій

внутрішніх державних позик на 1996 рік визначається у розмірі 332,9 трлн.крб. (3 329 млн.грн.);

— випуск облігацій внутрішніх державних позик у 1996 році здійснюється на безвідсотковій (дисконтній) основі.

Враховуючи викладене, а також те, що першим пунктом Постанови Верховної Ради України "Про Державний бюджет України на 1996 рік" частина друга статті 19 Закону України "Про Державний бюджет України на 1996 рік" вводилася в дію у місячний термін з дня опублікування, Кабінет Міністрів України 29 квітня 1996 року прийняв Постанову № 469 "Про випуск безвідсоткових (дисконтних) облігацій внутрішньої державної позики 1996 року". Цією постановою передбачалося випустити із 6 травня 1996 року безвідсоткові (дисконтні) облігації внутрішньої державної позики 1996 року з термінами погашення 28, 63, 91, 182, 273 дні та один рік. Основними умовами випуску та порядку розміщення безвідсоткових (дисконтних) ОВДП 1996 року, які були затверджені другим пунктом Постанови Кабінету Міністрів України №469 від 29.04.1996 року, зокрема, встановлювалося:

писів на рахунках у системі електронного обігу цінних паперів засвідчують: для ділерів — виписки з їхніх рахунків у НБУ;

для інших осіб — виписки з їхніх рахунків у ділера, засвідчені підписом посадової особи та печаткою ділера.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 469 від 29.04.1996 року торік (до 01.11.1996 року) на аукціонах Національного банку України реалізовано 22149209 дисконтних облігацій внутрішньої державної позики 1996 року на загальну суму 1 736.2 млн. грн.

На жаль, Головна державна податкова інспекція України (нині — Державна податкова адміністрація) відреагувала на появу дисконтних ОВДП зі значним запізненням. Довгий час залишалося невирішеним питання щодо оподаткування дисконту. Лише 4 вересня 1996 року Головна державна податкова інспекція України листом № 14-332/10-5888 "Про оподаткування прибутку від здійснення операцій з облігаціями внутрішніх державних і місцевих позик" установила, що різниця між ціною придбання та номінальною вартістю державної облігації (дисконт) не є об'єктом оподаткування.

Така невизначеність з оподаткуванням дисконтних ОВДП позначилася на їхніх цінах. На перших аукціонах із продажу дисконтних ОВДП, що відбулися у травні — червні 1996 року, доходність середньозважених аукціонних цін сягала 100—110 відсотків річних (при обліковій ставці НБУ 70 відсотків із 25 квітня до 22 травня і 63 відсотки — з 22 травня до 7 червня) за тримісячними та шестимісячними ОВДП і 110—130 відсотків — за дев'ятимісячними та річними. І лише наприкінці вересня доходність дисконтних облігацій внутрішньої державної позики скоротилася до 50—60 відсотків за тримісячними та шестимісячними ОВДП і 60—70 відсотків — за дев'ятимісячними та річними (при обліковій ставці НБУ 40 відсотків із 2 липня 1996 року до цього часу). Період кінця жовтня — початку листопада 1996 року позначився скороченням доходності за тримісячними ОВДП до 30 відсотків річних. Однак уже в другій декаді листопада доходність таких облігацій була вищою від рівня діючої облікової ставки НБУ.

Слід відзначити, що державою погашено всі облігації 1995 року випуску та значна частина облігацій, розміщених у 1996 році. Загальні виплати з державного бюджету власникам державних облігацій у 1995—1996 роках за станом на 01.12.1996 року становили 1 642 млн.грн.

— загальний обсяг емісії — 262 900 млрд.крб. (2 629 млн.грн.);

— номінальна вартість однієї ОВДП — 10 млн.крб. (100 грн.);

— ОВДП реалізуються фізичним та юридичним особам на добровільних засадах за ціною, нижчою від їхньої номінальної вартості;

— різниця між ціною придбання та номінальною вартістю державної облігації, що відшкодовується власникові під час погашення, є доходом із державної облігації;

— операції, пов'язані з розміщенням та погашенням ОВДП, здійснюються через Національний банк, а також комерційні банки-ділери, які виконують зазначені операції у порядку і на умовах, визначених НБУ;

— право володіння державними облігаціями у вигляді за-

Фірма "ДУКАТ"

ПАПІР ДЛЯ КСЕРОКСІВ, ЛАЗЕРНИХ І СТРУМІННИХ ПРИНТЕРІВ.

Amicus Professional	
A4, A3 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 94%	6.5 - 7.2
Amicus Office	
A4, A3 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 96%	6.8 - 7.3
Amicus Persona	
A4 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 98%	7.0 - 7.4
Copy Seven	
A4 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 90%	6.0 - 6.8
Data Copy	
A4, A3 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 98%	6.5 - 7.2
Kym Nova	
A4, A3 (в уп. 500 шт.) 73г/м2, білізна 87%	6.0 - 6.6
Kym Lux	
A4, A3 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 92%	6.9 - 7.2
Kym Ultra	
A4 (в уп. 500 шт.) 80г/м2, білізна 94%	7.1 - 7.5

ПАПІР ДЛЯ ФАКСІВ (Panasonic, Sharp, Daewoo, Rank Xerox, Minolta та ін.)	
JTK	
210mm X 30m	2.8 - 3.5
Idem superfax	
210mm X 30m	2.9 - 3.6

ПАПІР ДЛЯ МАТРИЧНИХ ПРИНТЕРІВ

Technoform	
210mm 2000 шт., 52-60г/м2, білізна 72-90%	21.5 - 25.0
240mm 2000 шт., 60г/м2, білізна 90%	27.0 - 31.0
420mm 2000 шт., 52-60г/м2, білізна 72-90%	41.0 - 43.0

KASKAD	
28 КОЛЬОРІВ, (A4) 500 шт., 80г/м2	15.5 - 17.5

Також завжди є конверти, папки, стрічки для касових апаратів, ватман, канцелярське приладдя. ЗА НИЗЬКИМИ ЦІНАМИ!

Підприємствам, банкам, торговельно-сервісним організаціям і оптовим покупцям — спеціальні ціни та умови. Оптовим покупцям — безкоштовна доставка.

м. Київ, вул. Льва Толстого, 63.

Тел.: (044) 261-80-36, 227-10-07.

В Україні різноаспектного розвитку набув вторинний ринок державних цінних паперів. Біржові торги проводяться на фондовій секції Української міжбанківської валютної біржі (ФС УМВБ) з 10.01.1996 року. За 11 місяців 1996 року на ФС УМВБ укладено 1519 угод на загальну суму 69.2 млн.грн.

Значні обсяги операцій із державними цінними паперами зареєстровано на вторинному позабіржовому ринку, на якому не існує ніяких обмежень щодо видів та обсягів операцій. У січні — листопаді 1996 року обсяг операцій із ОВДП на позабіржовому ринку досяг майже 2 млрд.грн.

Становлення ринку державних цінних паперів дало можливість відродити в Україні у повному обсязі і ринок кредитування. Хвиля непервернен

купувати цінні папери, що випускаються в Україні. Однак, виходячи з того, що у разі придбання облігацій нерезидентами внутрішня заборгованість Державного бюджету трансформується у зовнішню, а також тісно пов'язуються між собою параметри функціонування ринків валюти і державних цінних паперів, виникає потреба регулювання процесів участі нерезидентів на внутрішньому ринку України. У зв'язку із цим Кабінет Міністрів та Національний банк України прийняли 31.08.1996 року Постанову № 1022 "Про здійснення нерезидентами операцій з облігаціями внутрішніх державних позик", якою Міністерству фінансів разом із Національним банком України доручено розробити і затвердити порядок здійснення нерезидентами операцій з ОВДП. Згідно з проектом цього положення операції з ОВДП на договірній основі з нерезидентами проводять уповноважені банки — резиденти. Вони за дорученням нерезидентів здійснюють:

- придбання державних цінних паперів на первинному ринку, а також виконують грошові розрахунки за результатами аукціонів, що проводяться Національним банком України;

- операції з купівлі та продажу на вторинному ринку державних цінних паперів України;

- депозитарний облік державних цінних паперів, що придбані нерезидентами;

- платежі за державними цінними паперами при їхньому погашенні та сплаті доходу.

Національний банк України реєструватиме угоди комерційних банків із нерезидентами. Це у свою чергу дасть можливість контролювати обсяги придбання ОВДП нерезидентами, а при погашенні та сплаті доходу за цими цінними паперами — передбачати можливі зміни курсу національної валюти щодо іноземної.

До речі, попит нерезидентів на державні цінні папери України надзвичайно великий. Останнім часом до керівництва України звертаються знані та шановані у світі інвестиційні компанії і банки (наприклад, Саломон Бразерс, Меріл Лінч, Гольдман Закс, Ай Ен Джі Беарінгс, Комерібанк, Креді Свіс Ферет Бостон, Дойчбанк, Бенкерс Траст Інтернешнл та інші) з пропозиціями щодо купівлі українських державних цінних паперів. Розмір інвестицій, що пропонується цими нерезидентами для вкладення в ОВДП у 1997 році, становить від 200 млн.дол. США до 1 млрд.дол. США, а сумарно — при-

близно 3—4 млрд.дол. США, що еквівалентно 5.5—7.5 млрд.грн.

Паралельно з підготовкою нормативних актів щодо врегулювання роботи нерезидентів на ринку ОВДП опрацьовуються питання розширення участі на ньому небанківських фінансових установ, а також збільшення кількості торговельних майданчиків з купівлі та продажу державних цінних паперів на вторинному ринку.

Необхідною умовою подальшого підвищення ліквідності державних цінних паперів є обов'язкове внесення змін до діючого законодавства України про оподаткування, а саме: необхідно відмінити оподаткування операцій із державними цінними паперами на вторинному ринку. Особливо ж безглуздом є стягнення мита з учасників ринку державних цінних паперів. Так, наприклад, придбавши на аукціоні НБУ облігації з доходністю 50 відсотків річних, інвестор тільки для відшкодування витрат має перепродавати їх із доходністю близько 35—40 відсотків, адже сплата мита та податок "з'їдає" решту доходу. Можна навести й інші приклади, які свідчать: оподаткування та стягнення мита, на жаль, стоять на заваді розвитку вторинного ринку ОВДП.

Найголовніший результат запровадження ринку ДЦП — можливість монетарного регулювання, яку отримав НБУ

кредитів, що прокотилася країною наприкінці 1994 — на початку 1995 років, піднесла значення застави на новий рівень. А найкращою заставою, враховуючи особливості депозитарного обліку ОВДП, запровадженого в Україні, стали державні цінні папери. За 11 місяців 1996 року сума наданих кредитів під заставу ОВДП досягла 372 млн.грн.

Та найголовнішим результатом запровадження ринку державних цінних паперів в Україні слід вважати можливість монетарного регулювання, яку отримав Національний банк України. Купуючи та продаючи ОВДП, Національний банк може збільшувати або зменшувати грошову масу в обігу, впливаючи цим на темпи інфляції в країні та на валютний курс національної грошової одиниці.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Подальший розвиток ринку ОВДП України пов'язаний із розширенням кола його учасників та використанням нових фінансових інструментів. Одним із напрямів розширення кола учасників ринку ОВДП є залучення інвесторів-нерезидентів. Чинним законодавством України їм не забороняється

На заваді розвитку вторинного ринку облігацій внутрішньої державної позики — оподаткування та стягнення мита

Необхідною умовою розширення обсягів залучення коштів для фінансування дефіциту державного бюджету з використанням цінних паперів є введення в дію нових фінансових інструментів. У зв'язку із цим Міністерство фінансів України планує здійснити випуск ОВДП у паперовій формі з терміном погашення 1—2 роки, що дасть можливість залучити кошти населення, в тому числі сільського, яке психологічно не готове сприйняти існування цінних паперів у системі їх електронного обігу.

У стадії розгляду знаходяться також пропозиції Міністерства економіки України щодо випуску середньо- та довгострокових державних цінних паперів під заадагелі визначені конкретні інвестиційні проекти.

КОМЕНТАР СПЕЦІАЛІСТА

Інструменти грошово-кредитного ринку: особливості застосування

Надія Шидловська,

заступник начальника управління — начальник відділу методології інструментів грошово-кредитної політики емісійно-кредитного департаменту НБУ.

Головними завданнями Національного банку України при проведенні грошово-кредитної політики є створення умов фінансової стабілізації в державі із забезпеченням стабільності національної грошової одиниці та підтримка макроекономічної стабілізації через зниження темпів інфляції. Для виконання цих завдань Національний банк передбачає дотримання відповідних пропорцій зростання грошової маси та валового внутрішнього продукту, а також подальше використання таких важливих інструментів грошово-кредитної політики, як процентні ставки за операціями Національного банку, політика мінімальних обов'язкових резервів.

Політика мінімальних обов'язкових резервів (як інструмент грошово-кредитної політики) використовується НБУ для планування та регулювання обсягів грошової маси в обігу, підтримки ліквідної діяльності комерційних банків щодо їхніх зобов'язань відносно залучених коштів юридичних і фізичних осіб. Регулювання обсягів грошової маси здійснюється шляхом операцій із державними цінними паперами на відкритому ринку, ломбардних операцій, проведення кредитних аукціонів. Фахівцями НБУ в даний час вдосконалюються механізми запровадження зазначених інструментів.

Емісійно-кредитний департамент нині працює над новим порядком мінімального обов'язкового резервування, тому давати якісь конкретні рекомендації поки що передчасно. Проект нового Положення про мінімальні обов'язкові резерви розглядається

членами Правління Національного банку. Коли згаданий документ набуде чинності, ми підготуємо для "Вісника НБУ" розширений коментар до нього.

Поки ж зауважимо, що проектом планується установити єдині норми обов'язкового мінімального резерву. Кошти обов'язкових резервів акумулюватимуться на кореспондентських рахунках комерційних банків. Резервування здійснюватиметься в українській національній валюті. Принципове значення має і більш жорсткий підхід до штрафів за порушення норм мінімального обов'язкового резервування.

Національний банк України вперше розпочав проводити кредитні аукціони у 1994 році. На той час вони давали певний позитивний ефект. Частина клієнтів, що купувала через

однак, теж по-своєму корисний. Він спонукав до запобіжних дій. Нещодавно Національний банк України удосконалив Правила проведення закритих кредитних аукціонів*. Тепер комерційні банки можуть купити кредитні ресурси на аукціоні тільки за умови надання відповідного забезпечення. Як і раніше, такі аукціони проводитимуться лише після відповідного повідомлення, яке надсилатиметься комерційним банкам не пізніше, як за 10 робочих днів до проведення аукціону, із зазначенням дати, умов проведення, строку та початкової процентної ставки, мінімальної суми кредиту.

Можливість брати участь у такому кредитному аукціоні у всіх комерційних банків однакова. Інша справа — чи є обґрунтованим набір банку придбати кредити. Відповідність нормативам перевіряється уповноваженими банківськими структурами справді дуже ретельно. Це на користь усім учасникам ринку.

Варто згадати також про проблему етичного характеру, яка часом виникає у зв'язку з підготовкою обласними управліннями висновку щодо банку, який має намір взяти участь у кредитному аукціоні. Такі висновки не завжди мають об'єктивний характер. Інформація ж департаменту банківського нагляду НБУ свідчить про реальний фінансовий стан та платос-

Національним банком установлено єдині норми обов'язкових мінімальних резервів. Кошти обов'язкових резервів акумулюватимуться на кореспондентських рахунках комерційних банків у національній валюті

уповноважені банки на кредитних аукціонах кредитні ресурси, використовувала їх за призначенням і в обумовлений строк повертала. За 2 роки набуто і негативного досвіду, який,

* Правила проведення закритих кредитних аукціонів з продажу кредитів Національним банком України (зі змінами, внесеними постановою Правління Національного банку України №178 від 22.07.1996 р.) публікуються у випуску 8 (листопад) за 1996 рік додатка до журналу "Вісник НБУ" "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності".

проможність комерційного банку.

Центральний апарат НБУ і регіональні управління мають проводити єдину політику, і в цій єдності — сила нашої банківської системи. Безумовно, своїх клієнтів треба оберігати, але не шляхом нехтування професійних обов'язків. Тим більше, що неправдива інформація неодмінно буде спростована. Нові технології, якими нині користується центральний банк, не залишають щодо цього ніяких сумнівів.

Особливу увагу працівники обласних управлінь повинні звертати під час закритих кредитних аукціонів на забезпечення у вигляді цінних паперів. Слід обов'язково перевіряти наявність цих цінних паперів у портфелі комерційного банку. Перереєстрація прав власника цінних паперів відбувається лише на рівні депозитарію НБУ. А тому працівники обласного управління змушені покладатися на

Ломбардне кредитування практикуватиметься і надалі. Але такі кредити будуть короткостроковими і дорогими

баланс, який їм подає комерційний банк, та перевіряти наявність цінних паперів через депозитарій.

Останнім часом, вийшовши на вторинний ринок цінних паперів, комерційні банки дедалі частіше практикують відносини на суто довірчих засадах: "ти — мені, я — тобі". При цьому права власності нерідко взагалі не перереєстровуються... Тож нині обов'язково потрібно перевіряти дані про наявність і належність державних цінних паперів, які пропонуються як застава, через депозитарій Національного банку України.

Деякі слів про ще один шлях одержання комерційними банками кредитів — *ломбардне кредитування*. У застосуванні цього інструмента з'явилися свої особливості. Якщо раніше (за наявності вільних кредитних ресурсів у Національному банку України) комерційні банки могли звернутися за таким кредитом будь-коли і з будь-якою метою, то тепер уточнюється, що ломбардний кредит комерційному банку вигідно отримати для підтримки своєї ліквідності. Причому це — найкороткостроковіший і найдорожчий кредит. Для прикладу

можна взяти процентну ставку, що мала місце у жовтні 1996 року — 68 відсотків (середньоарифметична ставка — 63 відсотки плюс 5 відсотків маржі). Якщо врахувати, що у цей час облікова ставка утримувалася на рівні 40 відсотків, то процентна ставка ломбардного кредиту була, звичайно, дуже високою. Зате такий кредит надавав принципову можливість забезпечити свою ліквідність. Це важливо, враховуючи, що нині ринок міжбанківських кредитів фактично не функціонує.

Ще одна можливість активізувати операції на вторинному ринку державних цінних паперів — це *запровадження операцій REPO*, які допоможуть підтримати і ліквідність комерційних банків.

Операція REPO — це операція із цінними паперами, яка складається з двох частин і при якій укладається єдина генеральна угода між учасниками ринку (Національним банком України та комерційними банками) про продаж-купівлю державних цінних паперів із зобов'язанням зворотного продажу-купівлі у визначений термін або на вимогу однієї зі сторін за заздалегідь обумовленою ціною.

Суть нововведення проста. Уявімо собі двох учасників ринку. Нехай це будуть умовно Національний банк України і комерційний банк "N". Обидва учасники є власниками державних цінних паперів (це неодмінна стартова умова). Комерційний банк передбачає, що завтра (чи через тиждень) у нього виникнуть проблеми з ліквідністю. Він звертається з пропозицією продати Національному банку необхідну кількість своїх цінних паперів за певною ціною, що може бути прив'язана до середньозваженої ціни аукціону, на якому вони куплені. Та це лише півсправи. Особливість операції REPO полягає у тому, що вона передбачає обов'язковий зворотний викуп. Але уже за іншою ціною. Різниця між цінами і є тим процентним доходом, який одержує сторона, що виступає покупцем у першій частині операції REPO.

Операції REPO мають подвійне навантаження. По-перше, вони дають змогу комерційному банку в потрібний момент підтримати свою ліквідність. По-друге, можуть застосовуватися центральним банком як інструмент регулювання грошової маси в обігу. Державні цінні папери, що є у його портфелі і призначені для операцій REPO, Національний банк України використовує через пряме REPO і зворотне REPO.

Серед найперспективніших операцій на вторинному ринку державних цінних паперів — операції REPO. Вони допоможуть розв'язати проблему ліквідності комерційних банків з одночасним регулюванням обсягів грошової маси в обігу

У ситуації, коли в межах визначених основних монетарних параметрів банківська система потребує підвищення ліквідності, НБУ через комерційні банки здійснює операції прямого REPO: на підставі генеральної угоди він купує у комерційного банку (або банків) державні цінні папери на відповідний період з умовою зворотного їх викупу комерційним банком у встановлений термін. У разі здійснення цієї операції НБУ випускає в обіг додатковий обсяг платіжних засобів і таким чином підтримує ліквідність банківської системи.

І навпаки. У разі накопичення надлишкової ліквідності банківської системи, зростання грошової маси значно вищими темпами, ніж передбачалося, Національний банк України може продати комерційним банкам через механізм зворотного REPO державні цінні папери, які знаходяться у його портфелі, на відповідний період, за умови викупу їх у комерційного банку в установленний термін. У разі здійснення такої операції НБУ вилучає з обігу надлишкову грошову масу через регулювання ліквідності банківської системи.

Національний банк України може здійснювати операції REPO — купівлі-продажу державних цінних паперів як шляхом безпосередньої домовленості з комерційними банками, так і шляхом проведення тендера заявок комерційних банків на участь в операціях REPO.

На завершення варто зауважити: окрім очевидних переваг (підтримка ліквідності, регулювання грошової маси в обігу), застосування операцій REPO стимулює розвиток ринку цінних паперів узагалі, що важливо для нашої країни, яка взяла курс на створення ринкової економіки. Сподіватимось, що нові банківські інструменти сприятимуть успішному просуванню по обраному шляху.

З ДОСВІДУ ІНШИХ КРАЇН

Серед найбільшочиних проблем, ще не вирішених банківською системою України, — страхування депозитів. Який підхід до її розв'язання обере наша держава?

В одному з найближчих номерів "Вісника НБУ" ми познайомили вас, шановні читачі, з міркуваннями відомих українських банкірів, які нині розробляють концепцію вирішення назрілої проблеми.

Сьогодні ж пропонуємо вам увазі аналітичний огляд новостворюваних систем страхування депозитів у наших найближчих сусідів — у країнах Центральної і Східної Європи (ЦСЄ), що, як і ми, стали на шлях ринкових перетворень. Його підготував на замовлення Світового банку та Національного банку України радник голови Національного банку Румунії пан Христіан Бікі, який взяв участь у семінарі з питань розвитку та реформи банківської системи, що нещодавно відбувся у столиці України.

Коментуючи передані редакції "Вісника НБУ" матеріали, Х.Бікі зауважив: вибір підходу до розв'язання проблеми страхування депозитів — це питання скоріше політичне, ніж економічне. Якщо Україна справді хоче інтегруватися у Європу, тісніше співпрацювати з країнами Європейського Співтовариства, вона не зможе проігнорувати спільні для цієї частини континенту правила гри. Одне з них — визнання положень так званої директиви ЄС від 30 травня 1994 року щодо програм страхування депозитів.

Оскільки цей документ є точкою відліку для країн Центральної і Східної Європи, які прагнуть до повноправного членства у Європейському Співтоваристві і беруться за розв'язання проблеми страхування депозитів, перед тим як надати слово румунському гостеві "Вісника НБУ", нагадаємо основні положення згаданої директиви ЄС.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИРЕКТИВИ ЄС ЩОДО ПРОГРАМ СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ ВІД 30 ТРАВНЯ 1994 РОКУ

- Кожна країна, яка є членом ЄС, повинна мати одну або кілька програм гарантування захисту депозитів.
- Участь у програмі гарантування захисту депозитів є обов'язковою для всіх кредитних інституцій.
- Кредитні інституції, які не є членами програми гарантування, не мають права приймати депозити.
- Підхід країни походження до захисту депозитів має бути модифікованим. Згідно з основним принципом цього підходу, програма гарантування захисту депозитів, прийнята у країні походження, повинна охоплювати вкладників не лише тих кредитних інституцій, які знаходяться у країні, але й їхніх філій, розташованих у інших країнах — членах ЄС. Філії, відкриті кредитною інституцією, головне представництво якої знаходиться за межами ЄС, повинні мати гарантійне покриття, еквівалентне покриттю, що надається згідно з цією директивою, в іншому разі ці філії повинні приєднатися до програми країни перебування.
- Мінімальний рівень покриття встановлено у розмірі 20000 ЕКЮ.
- Передбачається гарантійне покриття на одного вкладника.
- Міжбанківські депозити, власні фондові зобов'язання та депозити, які виникають унаслідок операцій "відмивання" коштів, вилучаються з покриття згідно з гарантійними програмами.
- Деякі депозитори або депозити можуть бути вилучені або можуть отримати нижчий рівень гарантії.
- Спільне страхування дозволяється на розсуд держав — членів ЄС; встановлюється мінімальне обмеження у розмірі 90 відсотків депозиту або 20000 ЕКЮ, вибирається менша сума.
- Програма гарантування захисту депозитів вступає в дію, коли депозити стають недоступними.
- Виплати за належним чином перевіреними вимогами мають проводитися протягом трьох місяців із того дня, коли депозити стали недоступними; продовження цього періоду дозволяється у виняткових випадках.
- Директива не містить ніяких узгоджуваних положень стосовно правового статусу гарантійних систем (приватні або офіційні програми), механізмів фінансування (фонд або фактичні оцінки).

Христіан Бікі,
радник голови
Національного банку
Румунії.

Пропоную простежити шлях до створення власних програм страхування депозитів в Угорщині, Чехії, Польщі, Словаччині і Румунії, які або заявили про свій намір приєднатися до Європейського Співтовариства, або стали його асоційованими членами.

Програма у прямій чи опосередкованій формі

Програми страхування депозитів з обмеженим покриттям, сформульовані у прямій формі, були нещодавно запроваджені в усіх п'яти згаданих нами країнах у такій хронологічній послідовності: Угорщина (березень 1993 року), Чехія (грудень 1994 року), Польща (лютий 1995 року), Словаччина (липень 1996 року), Румунія (серпень 1996 року). У чотирьох із них були прийняті закони щодо програми захисту депозитів, якими визначено правила та порядок управління механізмами захисту. У Румунії парламент уповноважив уряд впровадити своїм декретом відповідне законодавство щодо програми страхування депозитів.

Державні чи приватні програми

Усі програми страхування депозитів, запроваджені в п'яти розглянутих країнах, підлягають державному управлінню. Такі програми забезпечують створення незалежних юридичних органів, на які покладено обов'язки управління фінансовими ресурсами, зібраними у банках для забезпечення компенсації вкладникам у випадку банкрутства банку. В країнах із перехідною економікою більш надійні державні програми захисту депозитів. Адаптація банківських систем цих країн слабка, а вірогідність банківських криз значна. У таких випадках приватні страхові програми, які перебувають під управлінням банків, можуть виявитися неефективними, якщо банкрутства банків траплятимуться часто або якщо банкрути виявляться провідні банки. Навпаки, державні страхові програми, що, як правило, мають урядові фінансові резерви, зможуть працювати і за несприятливих умов.

Обов'язкова чи добровільна участь?

Загальновизнано, що участь у програмі страхування депозитів має бути

Основні характеристики програм страхування депозитів

обов'язковою. Це потрібно, окрім іншого, для того, щоб захистити недосвідченого клієнта (вкладника), що не завжди може оцінити фінансову надійність банків, яким він довіряє свої заощадження. Як уже згадувалося, обов'язкова участь кредитної інституції у програмі захисту депозитів обумовлена у відповідних правилах ЄС стосовно банківської діяльності. Тому країни, про які йдеться у цьому огляді, підтримали положення про обов'язкову участь усіх кредитних інституцій у програмах захисту депозитів.

Інституційне покриття

Інституційне покриття програм страхування депозитів, прийняте в країнах Центральної та Східної Європи, різне. У Румунії учасниками програми страхування депозитів є тільки банки, які закладають депозити фізичних осіб. В Угорщині членство у Національному фонді страхування депозитів є обов'язковим для всіх фінансових інституцій (за винятком кредитних кооперативів), які приймають депозити на території країни. Участь у таких програмах у Чехії та Словаччині є обов'язковою для комерційних банків, а також для ощадних банків житлового будівництва.

Типи депозитів, які можуть бути покритими

Рівень покриття депозитів пов'язаний із цілями кожної програми страхування депозитів. У трьох країнах (Румунія, Чехія, Словаччина) системи захисту депозитів були запроваджені з метою забезпечення покриття лише індивідуальних (сімейних) депозитів. У Польщі програмою страхування передбачено обмежене покриття у будь-якій валюті усіх зареєстрованих депозитів, які належать

будь-яким вкладникам, за винятком:

- держави;
- банків та інших фінансових інституцій, що займаються банківською діяльністю;
- компаній, які працюють на ринку капіталу;
- страхових компаній;
- інвестиційних фондів;
- основних акціонерів банку;
- керівників банку.

В Угорщині програма страхування охоплює вклади приватних осіб, юридичних осіб, комерційних організацій, які не мають статусу юридичної особи, та інших соціальних організацій. Однак цією програмою не охоплено депозити бюджетних організацій, місцевих органів влади, інституційних інвесторів, Національного банку Угорщини, основних акціонерів банків, керівників вищого рівня даних фінансових інституцій або їхніх родичів. Вилучено також ті депозити, за якими вкладники отримали певні пільги.

Отже, у цих п'яти країнах міжбанківські депозити не покриваються. Причина в тому, що банки є першими інституціями, які повинні знати про те, що у якогось банку виникли труднощі, і відповідно керувати своїми ризиками.

У чотирьох країнах (Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина) депозити захищені незалежно від класифікації валюти, в той час як у Чехії депозити в іноземній валюті вилучені з програми захисту. У Румунії та Словаччині компенсація має виплачуватися у національній валюті. Згідно з наявною інформацією у трьох країнах (Угорщині, Румунії, Чехії) депозити у філіях іноземних банків покриваються відповідно до національної програми страхування. В той же час у Словаччині з урахуван-

ням правил ЄС прийнято такий підхід: згідно зі словацьким законодавством філія іноземного банку не зобов'язана брати участь у програмі захисту депозитів, якщо депозити захищені у країні походження банку. Цілком вірогідно, що інші країни Центральної і Східної Європи також рано чи пізно наслідують цей підхід, якщо взяти до уваги, що вони наближають національне законодавство до вимог директиви ЄС.

Необхідно також зазначити, що депозити, представлені цінними паперами, у країнах ЦСЄ, як правило, не страхуються. Румунія, Чехія та Словаччина не передбачають страхування таких депозитів, а Угорщина включає у покриття тимчасові цінні папери, випущені банками, за умови їх придбання до 30 червня 1993 року.

Сума страхового захисту

У всіх розглянутих країнах сума захисту, який надається депозиторам, охопленим національними програмами страхування депозитів, обмежена. Максимальний її розмір у Чехії — 100 тисяч чеських крон; в Угорщині — 1 мільйон форинтів; у Польщі — 3 тисячі ЕКЮ; Румунії — 10 мільйонів лей, Словаччині — 24 середньомісячні заробітні плати за попередній календарний рік.

Для того щоб визначити максимальну суму покриття, країни можуть використовувати різні підходи. Так, наприклад, межа захисту встановлюється на базі середнього доходу (як у Словаччині). Іншим критерієм може бути рівень компенсації, який дасть змогу захистити більшу частину (80—90 відсотків) малих кредиторів. Саме так зробили в Угорщині, де сума компенсації визначалася так, щоб близько 90 відсотків індивідуальних депозитів потрапили під покриття.

Спільне страхування

Спільне страхування призначене для підтримки ринкової дисципліни. Перед вкладниками ставиться вимога взяти на себе певну частину збитків, що виникають унаслідок банкрутства банку. Програми страхування депозитів у Чехії та Польщі вимагають певного виду спільного страхування. Наприклад, у Чехії компенсується 80 відсотків від суми застрахованих у банку депозитів у межах 100 тисяч чеських крон на одного вкладника та на один банк. У Польщі всі зареєстровані депозити застраховані на 100 відсотків у межах 1 тисячі ЕКЮ та на 90 відсотків у межах від 1 тисячі до 3 тисяч ЕКЮ на одного вкладника у банку.

Покриття не на один вклад, а на одного вкладника

У всіх країнах, про які йдеться, страхове покриття надається на одного вкладника, а не на один вклад. Такий підхід відповідає директиві ЄС про програми страхування депозитів.

Фонд чи фактичні внески

Виділено два типи систем страхування депозитів. У одному випадку створюється фонд, з якого можна здійснювати платежі в разі банкрутства банку. В іншому — передбачено систему, яка починає діяти, коли потрібно робити платежі. У цьому випадку виплати фінансуються за рахунок стягнення внутрішнього податку з банків.

У п'яти названих країнах використовується страховий фонд.

Щоправда, у Польщі програма захисту національних депозитів складається із двох фондів: фонду допомоги та фонду страхування депозитів. Фонд допомоги використовується для запобігання випадкам банкрутства банків або для підтримки програм злиття банків. Він фінансується за рахунок регулярних платежів банків, розмір яких розраховується на базі активів банків, зважених за ризиком. Фонд страхування депозитів функціонує як децентралізований, фінансові внески утримуються самими банками у формі Т-боргових зобов'язань або боргових зобов'язань Національного банку Польщі. У випадку банкрутства банку інші банки зобов'язані, згідно зі схемою розподілу, продати частину своїх зобов'язань і надіслати отримані кошти на рахунок Банківського гарантійного фонду, який знаходиться у центральному банку.

Фінансування страхування депозитів

У всіх розглянутих країнах фонди страхування депозитів в основному створюються за рахунок банків за допомогою початкових, регулярних (щорічних) та екстраординарних внесків.

1. Початкові внески

У Угорщині фінансова інституція зобов'язана протягом 30 днів після допуску до участі у програмі захисту депозитів сплатити суму, яка дорівнює 0.5 відсотка її статутного капіталу. Це одноразова плата за вступ. Подібне правило існує і в Румунії. У Словаччині центральний банк для початкової капіталізації фонду захисту депозитів зробив внесок у розмірі 100 мільйонів словацьких крон; банки, які беруть участь у цьому фонді, також

повинні сплачувати початковий внесок у розмірі 1 мільйон словацьких крон. У Польщі Банківський гарантійний фонд був створений як компанія з обмеженою відповідальністю з початковим капіталом 100 мільйонів PLN, який однаковими частками надали центральний банк і казначейство. У Чехії не визначено вимоги щодо початкових внесків банків.

2. Регулярні внески

Програми страхування депозитів, які діють у країнах, що розглядаються, мають юридичне підґрунтя для стягування з банків регулярних внесків. Це фіксований процент, наприклад, від загальної суми депозитів, застрахованих депозитів або інших фінансових показників. Угорщина, Румунія, Словаччина та Чехія прийняли суму застрахованих депозитів за базову для оцінки. Польща у цьому плані має свій досвід. Якщо використовується фонд допомоги, то оцінкою базою є сума зважених за ризиком активів банків-учасників, в той час як для фонду страхування депозитів оцінкою базою є сума депозитів, що використовується для обчислення обов'язкових резервів банку.

Ставки внесків (ставки оцінки) у різних країнах різні. У Чехії комерційні банки зобов'язані платити фіксований внесок у розмірі 0.5 відсотка від суми застрахованих депозитів за станом на кінець року, в той час як ощадні банки повинні сплачувати внесок, який дорівнює 0.1 відсотка від середнього розміру застрахованих депозитів. У інших країнах законодавством про страхування депозитів встановлюються мінімальні та максимальні ставки, а фактичний рівень ставки внесків визначає відповідне страхове товариство. Наприклад, у Словаччині ставка оцінки (яку мають однаково застосовувати всі банки) знаходиться у діапазоні від 0.1 до 0.3 відсотка загальної суми депозитів за станом на кінець року, в той час як щорічний внесок для ощадних банків житлового будівництва повинен дорівнювати половині внеску комерційних банків. У Польщі банки мусять вносити річну плату до фонду допомоги, максимальний розмір якої — 0.4 відсотка від їхніх зважених за ризиком активів.

У програмах Румунії та Угорщини передбачено можливість встановлювати страхові премії на базі ризикових характеристик окремих депозитних інституцій. В Угорщині розмір щорічного внеску фінансових інституцій до Національного фонду страхування депозитів (НФДС) не повинен перевищувати 2 відсотків портфеля застрахованих депозитів за станом на кінець року. Розмір цього однакового для всіх щорічного внеску може бути підвищено до 3

відсотків, якщо банк займається ризиковою діяльністю. Рішення про визнання діяльності банку ризиковою приймає НФДС. У Румунії законом дозволяється страховому фондові стягувати додаткові премії (від 0.3 до 0.6 відсотка) з окремих банків, якщо вони йдуть на більші страхові ризики, але відповідні процедури остаточно не розроблено.

3. Екстраординарні внески

Законами, в яких визначається встановлення систем страхування депозитів у п'яти країнах ЦСЄ, передбачено спеціальні внески. У Румунії ці внески (до 0.3 відсотка) можуть бути стягнені у випадку, коли є реальна загроза того, що виплати із фонду страхування депозитів вичерпають його ресурси до кінця року. У Словаччині банки повинні сплачувати екстраординарні внески згідно з умовами, визначеними фондом захисту депозитів. У інших країнах стягуються спеціальні внески на оплату кредитів, отриманих фондом страхування депозитів на покриття нестачі ресурсів.

Введення програми в дію

У кожній розглянутій країні в законах про страхування депозитів вміщується перелік обставин, за яких повинні розпочинатися компенсаційні виплати вкладникам. У Чехії вкладник отримує компенсацію за застрахований депозит за умови, якщо фонд одержить письмове повідомлення від центрального банку, узгоджене з міністерством фінансів, про те, що банк не в змозі виконати свої зобов'язання згідно з положеннями законів та умовами контрактів.

У Словаччині компенсаційні виплати здійснюються, коли депозити у банку визнаються недоступними. Депозит вважається недоступним, якщо він:

— розміщений у банку або у філії іноземного банку, оголошених Національним банком Словаччини такими, що не можуть виплатити депозити;

— коли депозит був розміщений у банку або у філії іноземного банку, на який поширюється дія постанови суду, що призупиняє право банку проводити депозитні операції, і якщо ця постанова набуває чинності до відповідного оголошення центрального банку.

У Румунії страхова програма також починає діяти, коли депозити визнаються недоступними. Це може бути, якщо банк оголошено банкрутом, або центральний банк, визнаючи той чи інший банк неспроможним виплатити розміщені у ньому депозити, скасовує ліцензію комерційного банку.

В Угорщині фонд страхування депозитів може здійснювати виплати вклад-

АЛЬТЕРНАТИВНА ДУМКА

Юджин Уйт,
співробітник Світового
банку (Вашингтон).

никам у випадку заморожування депозитів. Замороженням вважається депозит, з якого фінансова інституція не може здійснювати платежі протягом трьох робочих днів на підставі статутних правил або положень контракту.

Організація фондів страхування депозитів

У всіх розглянутих країнах фонди страхування депозитів діють як незалежні організації. Як правило, управління фондом страхування депозитів здійснює рада директорів (рада фонду), яка відповідає за формулювання стратегії та здійснення нагляду за організацією. Кількість членів ради — від 5 осіб у Чехії до 10 у Польщі. Як правило, до складу ради входять представники міністерства фінансів, центрального банку та банківської громади.

Замість висновку

Безумовно, не існує універсальної моделі організації програми захисту депозитів, оскільки кожна країна має враховувати свій нормативно-правовий режим. Хоча директива ЄС про гарантування захисту депозитів, без сумніву, вплине на проектування систем захисту депозитів у асоційованих країнах ЦСЄ або в інших країнах, які бажатимуть вступити до ЄС. Аналіз, зроблений на прикладі п'ятих країн, дає змогу говорити про характерні явища, притаманні усім, і на які також має звернути увагу Українська держава. По-перше, системи захисту депозитів повинні встановлюватися законом і бути обов'язковими для всіх банків. Вони мусять охоплювати велику кількість депозитів дрібних вкладників і надавати обмежене покриття великим вкладникам. Спочатку система може пропонувати покриття лише індивідуальних депозитів. Фонд страхування депозитів має перебувати під офіційним управлінням, і до складу його ради повинні входити представники уряду, центрального банку та інших банківських установ. Він повинен відповідним чином фінансуватися та отримувати підтримку уряду у випадках непередбачених фінансових ситуацій. Крім того, правила його діяльності повинні бути чіткими і дозволяти фонду страхування депозитів діяти швидко у випадку фінансової кризи. Така система повинна супроводжуватися чіткими правилами ведення бухгалтерського обліку та посиленням наглядом за банками.

Сподіваюся, ці коментарі будуть корисні у створенні в Україні національної концепції захисту депозитів. □

Страхування депозитів — марна справа

Система страхування депозитів породжена банками США. Вона відображає деякі найгірші риси їхньої практики, і, на мою думку, неприйнятна для країн, що розвиваються, або для країн із перехідною економікою. Система страхування депозитів пов'язана з величезними проблемами матеріального та морального заохочення і вимагає введення в дію додаткових законодавчих положень, а також дуже пильного нагляду, аби ця система працювала ефективно хоча б у короткостроковій перспективі. Існує ціла низка простіших і дешевших підходів, реалізація яких дасть змогу урядам досягти тієї ж мети.

Отже, чи слід рекомендувати страхування депозитів? Однозначною моєю відповіддю буде — "ні!" Чому?

Досвід Сполучених Штатів Америки дає підстави зробити такі висновки.

По-перше, страхування депозитів впроваджувалося не стільки з метою захисту депонентів, як із метою зміцнення позицій унітарних банків, що протидіяли легалізації філіювання і диверсифікації банківських установ за територіальним принципом і асортиментом банківської продукції та послуг.

По-друге, історичний перелік федеральних планів страхування депозитів, а також планів страхування депозитів, що їх приймали штати, демонструє неможливість уникнення моральної небезпеки й інших проблем, пов'язаних зі страхуванням депозитів. Канада, яка прийняла систему страхування депозитів у 1967 році, невдовзі теж почала потерпати від подібних проблем.

По-третє, в процесі банківського регулювання, в тому числі і регулювання страхування депозитів, виникає банківське лобі, яке згодом прагне залишити галузь у незмінному, вигідному лише банкам стані.

Хоча ми не маємо особливих підстав рекомендувати страхування депозитів, усе-таки надійніші вкладів залишається

відкритим питанням. Фінансова історія Сполучених Штатів "засмічена" різними програмами захисту депонентів або векселетримачів. Ці програми формувалися під впливом не лише заінтересованих груп, але й бажання громадян захистити свої вклади.

Ключова проблема, однак, не у страхуванні вкладів, а у можливості одержання правдивої інформації. Для банківської громади, в першу чергу для домашніх господарств і дрібних підприємців, дуже важко здійснювати поточний контроль за результатами діяльності банків, а відтак визначити, яка з усіх наявних альтернатив зберігання грошей є найбільш безпечною. Якщо зберігання вкладів у всіх банках є однаково ненадійним, то вибір банку буде надзвичайно проблематичним, особливо тоді, коли економіка країни страждає від різного роду коливань.

Який же вихід може запропонувати уряд, аби уникнути усіх негативних наслідків страхування депозитів? Історія пропонує нам принаймні одну альтернативу: органи регулювання могли б висунути вимогу, щоб кожен банк практикував розділення депозитних рахунків, а також ініціював створення взаємних фондів казначейських векселів. Потім банки могли б рекламувати ці фонди як надійні активи, можливо, з гарантіями або підтримкою уряду. Фактично такого типу рахунки були б своєрідною формою державного страхування, бо вони пропонували б однакові з державними облігаціями гарантії. В цьому випадку можна було б уникнути хибних для фінансових установ мотивів, які впливають із системи страхування банківських депозитів. □

(За матеріалами проведеного Світовим банком семінару "Фінансова історія: уроки минулого для нинішніх реформаторів").

Людмила Бастун,

заступник начальника управління — начальник відділу методології та аналізу платіжного балансу економічного департаменту НБУ.

Закінчила Київський інститут народного господарства. З 1976 року в Міністерстві статистики України займалась питаннями фінансової статистики та методологією і практикою складання балансу фінансових ресурсів і витрат України. З 1992 року працює в Національному банку України.

ВИСНОВКИ І ПРОГНОЗИ

Платіжний баланс України в 1996 році: аналіз, перспективи

З часу заснування Міжнародного валютного фонду основним його завданням стало вивчення зовнішньоекономічної діяльності країн, які ввійшли до складу цієї організації. Міжнародний валютний фонд виконує подвійну функцію. З одного боку, це нагляд за економічною політикою держав-членів, а з другого — надання їм фінансової допомоги для проведення стабілізаційних програм, спрямованих на врегулювання їхніх платіжних балансів. Саме цим пояснюється наполегливість, яку виявляє Міжнародний валютний фонд щодо розробки та поширення відповідних міжнародних стандартів, які дають змогу своєчасно підготувати достовірні дані з платіжного балансу. Оскільки між внутрішнім економічним розвитком та зовнішньоекономічною діяльністю країни існує нерозривний зв'язок, своєчасна достовірна та вичерпна статистика платіжного балансу, яка базується на чіткому, аналітично орієнтованому підході, є незамінним інструментом при проведенні економічного аналізу і формуванні економічної політики. Треба зазначити, що економіка усіх країн світу стає дедалі взаємозалежною, а тому потреба в статистиці, яка відображає тенденцію до все більшої лібералізації та інтеграції світових ринків, із часом зростає.

Міжнародний валютний фонд рекомендує складати платіжний баланс у двох варіантах: нейтральному (згідно зі стандартними компонентами) та аналітичному подання.

Міжнародний валютний фонд радить складати платіжний баланс у двох варіантах: нейтральному та аналітичному поданнях

У нейтральному поданні операції класифікуються з точки зору безумовних економічних критеріїв (ті, що тривалий час панують у економічній теорії). В аналітичному поданні укладачі можуть децю перегруповувати статті (наприклад, для визначення загального сальдо платіжного балансу, яке в нейтральному поданні завжди повинно дорівнювати нулю).

Загальне сальдо платіжного балансу — це сальдо за визначеною групою статей платіжного балансу, з економічної точки зору воно має представляти сальдо первісних, автономних, незалежних операцій, як правило, таких, що відображають довгострокові стійкі тенденції. Всі

інші операції за визначенням здійснюються з метою фінансування цього сальдо і є вторинними (підпорядкованими), як правило, короткостроковими, часто відображають регулюючий вплив центрального банку країни або уряду. Традиційно говорять про "підведення ризику", що розмежовує операції, результат яких становить загальне сальдо платіжного балансу, та операції з його фінансування. Таким чином, сальдо платіжного балансу є досить суб'єктивним поняттям, і його визначення залежить як від мети аналізу, так і від ролі, яку відіграє країна та її національна валюта в міжнародних економічних відносинах.

Зауважимо, що за принципом подвійної реєстрації операції сальдо платіжного балансу можна визначити не явно, а підрахувавши сальдо за операціями, які складають його фінансування.

Існує кілька підходів до визначення сальдо платіжного балансу. Згідно з одним із них фінансуючими операціями вважають операції з резервними активами і так звані операції виключного фінансування, тобто накопичення/погашення простроченої заборгованості та інші операції, що пов'язані з нею, операції з реструктуризації існуючого боргу, позики офіційних органів, що надані для фінансування дефіциту платіжного балансу, деякі капітальні трансферти, такі як прощення боргів, а також ряд інших операцій. При визначенні сальдо платіжного балансу України цей підхід взято за основу.

Слід зауважити, якщо йдеться про сальдо платіжного балансу, дуже часто мають на увазі сальдо за поточними операціями платіжного балансу. Це сальдо має першочергове аналітичне значення. Воно часто інтерпретується як сальдо обміну реальними економічними цінностями між резидентами та нерезидентами. Якщо сальдо за поточними операціями позитивне, це означає, що за звітний період резиденти надали дійсних економічних цінностей нерезидентам більше, ніж вони резидентам. Від'ємне сальдо за поточними операціями відповідно свідчить, наскільки більше нерезиденти надали за звітний період дійсних економічних цінностей резидентам порівняно з останніми.

За перше півріччя 1996 року Україна вийшла з від'ємним сальдо поточного рахунка платіжного балансу, що становить майже 0.6 мільярда доларів США. Від'ємне сальдо поточного рахунка обумовлене значним дефіцитом торговельного балансу, який становив за півріччя 2.3 мільярда доларів США, що пов'язано в основному з імпортом енергоносіїв із Росії та Туркменістану. Але слід відзначити, що у другому кварталі 1996 року дефіцит торговельного балансу децю ско-

ротився, оскільки значно зменшилися обсяги імпорту газу. Крім того, вдалося суттєво скоротити від'ємне сальдо за рахунок зростання обсягів експорту чорних металів та виробів із них. Таким чином, імпорт реальних цінностей все ще перевищує їхній експорт, тобто країна потребує зовнішнього фінансування і є споживачем іноземного капіталу.

На сьогодні в Україні прямі іноземні інвестиції значно нижчі, ніж в інших країнах з перехідною економікою (близько 20 мільярдів США на душу населення).

За оцінкою експертів, для реалізації інвестиційних проектів України нині необхідно 40 мільярдів доларів США

За перше півріччя 1996 року обсяг прямих іноземних інвестицій зріс на 201 мільйон доларів США (за 1995 рік — на 267 мільйонів доларів США). Це свідчить про те, що ринок капіталів чутливо реагує на заходи щодо лібералізації та децентралізації валютного ринку України. Простежується тенденція до поступового збільшення обсягів іноземних приватних капіталовкладень. Потреба в іноземних капіталовкладеннях для реалізації інвестиційних проектів за експертною оцінкою становить 40 мільярдів доларів США, і першочергово вони необхідні для забезпечення впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, розвитку інфраструктури агропромислового, паливно-енергетичного комплексів, охорони здоров'я, літако-, судно- та ракетобудування.

За перше півріччя 1996 року залучено довгострокових, гарантованих урядом кредитів на суму 495 мільйонів доларів США. Щодо залучення негарантованих кредитів, то вони все ще становлять незначні суми (27 мільйонів доларів США).

Дедалі зростає навантаження, пов'язане з обслуговуванням зовнішнього боргу та необхідністю врегулювання значних прострочених заборгованостей за зовнішніми платежами. За перше півріччя 1996 року за боргами попередніх років тільки відсотків нараховано близько 242 мільйонів доларів США, за основною сумою боргу сплачено 614 мільйонів доларів США.

Однією з характерних рис економічного становища країни першого півріччя 1996 року був подальший розвиток зовнішнього сектора економіки на фоні зміцнення реального курсу карбованця.

Зовнішньоторговельний оборот України за перше півріччя 1996 року становив 17,5 мільярдів доларів США, що на чверть більше за рівень відповідного періоду 1995 року. В тому числі з країна-

ми так званого далекого зарубіжжя він дорівнював 6,7 мільярдів доларів США, що на 18 відсотків вище показника минулого року, і становив майже 40 відсотків загального обсягу. З країнами СНД та Балтії товарооборот збільшився майже на третину та дорівнював 10,8 мільярдів доларів США.

Із країнами далекого зарубіжжя традиційно складається позитивне торговельне сальдо, яке за перше півріччя 1996 року дорівнювало 202 мільйонам доларів США.

За перше півріччя 1996 року Україна імпортувала продукції на суму 9,9 мільярдів доларів США. В цілому

внутрішній ринок активно заповнювався імпортованими товарами. Збільшення поставок за імпортом (на 29 відсотків до рівня відповідного періоду минулого року) визначалося сприятливими для імпортерів умовами, тобто реальним зміцненням національної валюти та недостатньою конкурентоспроможністю вітчизняної продукції на внутрішньому ринку. Частка країн колишнього СРСР у загальному обсязі імпорту становить 67 відсотків, з яких у першому півріччі 1996 року завезено в Україну товарів на 6,6 мільярдів доларів США. Дві третини імпортованих поставок із країн колишнього СРСР посідають енергоносії.

Найбільш вагомими постачальниками продукції до нашої країни за період, що розглядається, були Росія (44 відсотки), Туркменістан (10 відсотків), Німеччина (5 відсотків), Польща (3 відсотки) та США (3 відсотки).

За перше півріччя 1996 року Україна експортувала товарів на суму 7,6 мільярдів доларів США, що на 21 відсоток більше ніж у відповідному періоді минулого року. З них 3,5 мільярдів доларів США (46 відсотків загального обсягу) припадають на експорт до країн далекого зарубіжжя. Географічний розподіл експортних поставок орієнтувався на традиційних споживачів, зокрема частка Росії становить понад 40 відсотків українського експорту, серед країн далекого зарубіжжя Китай, Німеччина, Туреччина, США, Польща та Угорщина займають провідні позиції серед імпортерів української продукції.

Третину експорту становлять чорні і кольорові метали та вироби з них, п'яту частину — продовольчі товари та сировина для їх виробництва, по 14 відсотків — продукція хімічної промисловості та пов'язаних із нею галузей, а також машини й устаткування. Частка експорту, що

стосується виробництва продукції, становить близько 30 відсотків.

Завершення тривалого і різкого спаду виробництва в розвинених країнах, економіка більшості з яких в найближчі два роки буде на підйомі, позитивно вплине на кон'юнктуру багатьох товарних ринків світу. Тут спостерігатиметься як зростання попиту на більшість видів продукції, так і ціни на неї, зумовлене поживленням темпів розвитку світової економіки.

Для України, яка за нинішньої незбалансованості народногосподарського комплексу і гострої нестачі інвестицій не може забезпечити в найближчі два-три роки помітних позитивних зрушень у структурі національного виробництва та експорту, це матиме як позитивні, так і негативні результати. З одного боку, очікуване підвищення темпів світового економічного розвитку і поліпшення кон'юнктури багатьох товарних ринків, включаючи і види продукції, за якими вітчизняна економіка має певні порівняльні переваги, сприятиме зростанню експортного потенціалу України та поліпшенню умов поставок на зовнішній ринок деяких товарів традиційного українського експорту. Особливої уваги заслуговує поліпшення умов збуту продукції чорної металургії. Порівняно зі спадом ділової активності в 1991—1993 роках і деякими ознаками стабілізації в минулому році нині відзначається зростання попиту на металопродукцію практично на всіх регіональних ринках.

Однак виграти як продуцент і постачальник на зовнішній ринок багатьох видів переважно сировинних ресурсів та напівфабрикатів, Україна програватиме як їх споживач. Підтвердженням є не вигідні для економічних інтересів нашої держави і

Підвищення темпів світового економічного розвитку сприятиме зростанню експортного потенціалу України

сприятливі для країн-постачальників прогнози зміни в кон'юктурі світових ринків збуту природного газу, бавовни, деревини тощо. У зв'язку з відсутністю або обмеженістю власних джерел забезпечення цими видами ресурсів Україна змушена буде імпортувати їх за зростаючими в умовах підвищеного попиту цінами. Відставання темпів зростання цін на традиційну продукцію українського експорту порівняно з імпортом призведе до відносного збільшення вартості ввозу і може створити додаткові труднощі щодо забезпечення продукцією критичного імпорту.

**Вторая международная специализированная выставка
компьютерных технологий для банков «БанкЭКСПО'97»
Конференция «Перспективные банковские технологии»**

КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ БАНКОВ

КИЕВ, УКРАИНСКИЙ ДОМ

Ф Е В Р А Л Я

'97 4-6

ОРГАНИЗАТОРЫ:

**ООО «Комиздат»,
Департамент информатизации
Национального банка Украины**
252011, Украина, Киев, Лескова, 9, 802
Тел: (44) 2948543 Факс: (44) 2948502
E-mail: dim@cpc.inec.kiev.ua
Internet-адрес: <http://comexpo.ru.kiev.ua>

ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОДДЕРЖКА:

**журнал «Компьютеры + Программы»
БАНКОВСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ»**
Тел: (44) 5533986 Факс: (44) 5531940

- Автоматизированные банковские системы
- Информационные технологии для финансового и фондового рынков
- Системы банковского самообслуживания
- Программно-аппаратные средства для работы с пластиковыми карточками
- Электронная почта и системы управления документооборотом
- Средства обеспечения безопасности банковских систем
- Оборудование для работы с наличными деньгами
- Комплексные телекоммуникационные решения
- Средства интеграции и связи
- Аналитика для банков
- Консалтинговые услуги на рынке банковских технологий

Олександр Сугоняко,
президент Асоціації українських банків.

Народився на Чернігівщині в селянській родині. Закінчив Вінницький філіал Київського політехнічного інституту. За спеціальністю — радіоінженер. Пройшов шлях від робітника до керівника підприємства. Викладав політекономію в Житомирському філіалі Київського політехнічного інституту.

Депутат Верховної Ради України 12 скликання. За участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС нагороджений медаллю "За доблестний труд". Автор публікацій із питань економіки та політики.

ПРОБЛЕМА НОМЕР ОДИН — НАДІЙНІСТЬ

Реформування банківської системи як державна проблема

ЛОКОМОТИВИ РЕФОРМ

Восени 1996 року відбулося засідання економічного круглого столу Світового банку, присвячене проблемам діяльності українських банків. Оскільки йшлося про проблеми, то у лекого склалося враження, що банки в нас — чи не найпроблемніша сфера економіки. Насправді ж банківська система України на чолі з НБУ є прогресивним надбанням суспільства періоду незалежності і реально виконує свої суспільні функції, а саме: забезпечує стабільність національної валюти, здійснює розрахунки і платежі, акумулює вільні кошти і спрямовує їх у найбільш ефективні галузі економіки.

Життя ставить перед банківською системою завдання здійснення якісних внутрісистемних змін, що сприятимуть росту національної економіки

Нині життя ставить перед банківською системою завдання здійснення якісних внутрісистемних змін. Їх треба вирішити, аби галузь була готовою до економічного зростання та інвестиційного процесу, аби завтра банки не стали гальмом реформ замість того, щоб бути їхнім локомотивом. Адже без надійного і сильного банківського сектора не може бути успішною економічна політика будь-якого уряду.

Формування резервів для покриття ризиків за позиками є важливим елементом серед заходів, спрямованих на підвищення надійності і стабільності банківської системи.

Зі зниженням інфляції постала проблема безнадійних і сумнівних кредитів. Більше того, після забезпечення контролю над інфляцією, встановлення позитивних реальних процентних ставок безнадійні борги не зменшуються внаслідок інфляції, а зростають. Звуження зони доходності і падіння прибутковості від банківської діяльності ще більше ускладнюють проблему безнадійних боргів.

Усі країни, що долали високу інфляцію, в тому числі і країни Центральної Європи, також стикалися з недостатньою ліквідністю і платоспро-

можністю своїх банківських систем після подолання високої інфляції. Це пов'язано з тим, що суттєве зниження її темпів легалізує питання покриття безнадійних позичок, які створюються в період інфляційного розвитку економік. Завдання формування банківських капіталів на покриття безнадійних боргів у цей період стає державною проблемою.

У Польщі, Чехії, Угорщині та інших країнах своєчасно і на державному рівні було вжито заходів, спрямованих на збільшення банківських капіталів для недопущення широкомасштабної банківської кризи. Наприклад, Угорщина в 1992 році пішла на зменшення доходів бюджету в розмірі 2 відсотків від ВВП, бо значну частину прибутків банки спрямовували на формування резервних капіталів.

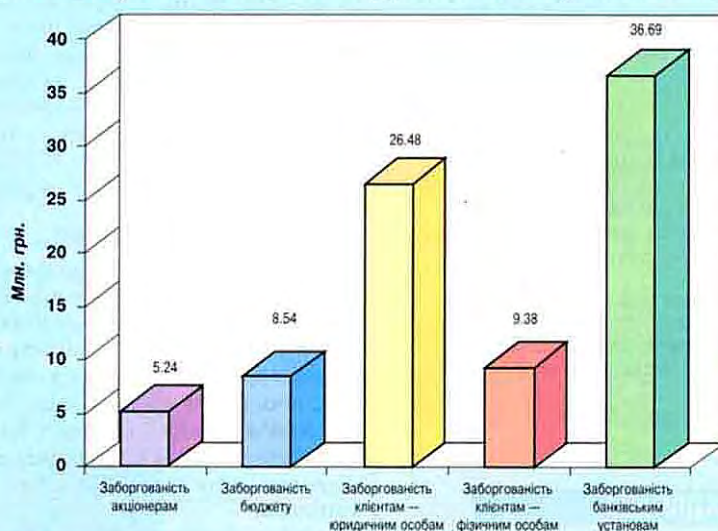
ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА БАНКУ

Від банку "Алеке" лавина банкрутств поширилася і накрила досить великі банки: "Відродження", "Ліс-банк", "Економбанк" та інші. Але банкрутство банку не можна ототожнювати з банкрутством такого ж за оборотами підприємства. Неспроможність одного банку заплатити за своїми борговими зобов'язаннями створює проблеми для всієї економіки: при цьому збитків зазнають клієнти, вкладники, акціонери банку та бюджет. Адже всі 200 банків (загалом — 2500 установ такого типу) працюють із 600 тисячами суб'єктів господарювання. Отже, банкрутство банку має такі наслідки:

Факти банкрутства деяких банків та розмір проблемних кредитів потребують нагального вирішення питання щодо створення резервів на покриття безнадійних боргів. Адже банкрутство одного банку спричиняє проблеми для всієї економіки

1. Підприємство-клієнт втрачає кошти, що були на коррахунку в банку та обігові кошти. Виробництво зупиняється. Прибутки зменшуються. Бюджет не отримує податків.

Рисунок 1. Заборгованість п'яти банків, діяльність яких припинена в 1996 році

2. Банк припиняє виконувати доручення клієнтів на перерахування коштів до бюджету.

3. Втрачають свій капітал акціонери. До бюджету не надходять податки з дивідендів.

4. Населення втрачає свої вклади.

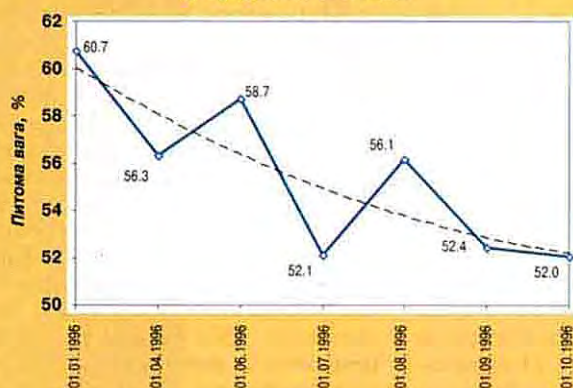
5. Зазнає втрат бюджет, якщо банк обслуговував бюджетні установи.

6. Банк, який був платником податку, оголошується банкрутом, і знову бюджет зазнає втрат. Але і це ще не все. Втрачають кошти та зазнають збитків і всі суб'єкти господарювання (в тому числі й банки), які мали фінансові зв'язки з клієнтами банку-банкрута.

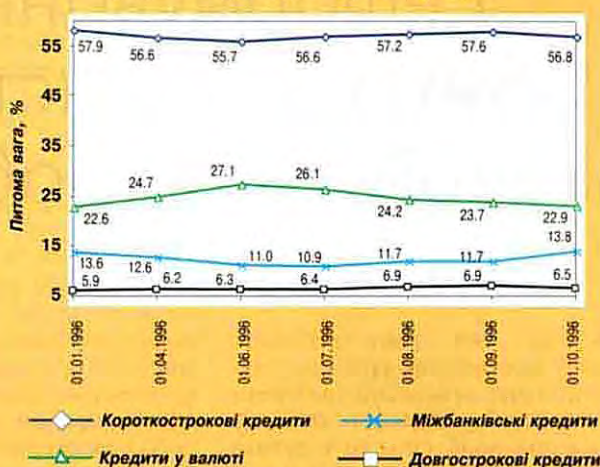
7. Соціально-політичні втрати. З'являються безробітні, утримання яких є додатковим навантаженням на бюджет. У суспільстві формується недовіра до держави.

Наприклад, унаслідок банкрутства

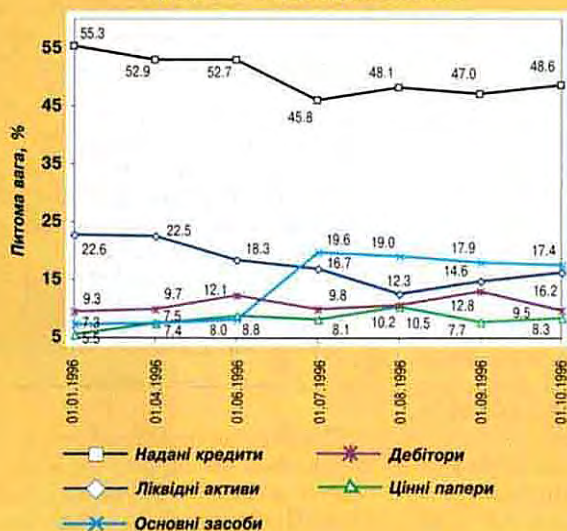
Графік 1. Частка кредитно-інвестиційного портфеля у сукупних активах

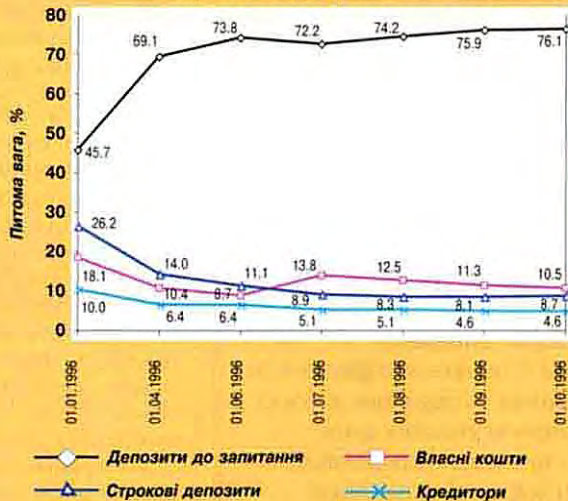
Графік 3. Структура наданих кредитів

Графік 2. Структура активів

Графік 4. Структура пасивів

п'яти банків ("Християнського", "Центральноєвропейського", "Геобанку", "Лісбанку", "Відродження") прямі втрати для економіки становили 86.3 мільйона гривень (рис. 1).

ПРОБЛЕМА НАРОЩУВАННЯ КАПІТАЛІВ

На жаль, зростання фінансових проблем стосується не лише окремих банків, але й системи в цілому. Про це говорять дані основної групи банків, що надають свої баланси АУБ (крім Промінвестбанку). (Рис. 2).

В Україні лише 75 відсотків банків не мають явних фінансових проблем. Щодо банківського сектора, то простежується стала тенденція до зменшення частки кредитування господарств у сукупних активах банків. Зменшується частка ліквідних активів у їх загальній структурі. Власне структура кредитів, що визнається структурою пасивів, практично не змінюється протягом року і становить майже 60 відсотків короткострокових і лише близько 6 відсотків довгострокових кредитів. Стосовно народного господарства як об'єкта кредитування, то тут, як кажуть, "клієнт швидше мертвий, ніж живий" (рис. 2, графіки 1—3).

Радикальне зростання депозитів до запитання і зменшення частки строкових депозитів вказують на погіршення стабільності ресурсної бази банків (графік 4). Це свідчить про погіршення фінансового стану банківського сектора,

який не в змозі платити за довгострокові ресурси, та про недовіру клієнтів до цих фінансових інститутів. Знижується прибутковість банківської діяльності (графік 5). Зменшення неproblemних кредитів із 88.3 відсотка (за станом на 01.01.1995 р.) до 64.8 відсотка (за станом на 01.06.1996 р.) в загальному кредитному портфелі банків потребує уваги на державному рівні щодо розв'язання проблеми банківських капіталів.

Чому ж так сталося, що банки залишилися з капіталами, які є недостатніми для надійної роботи за умов реальних ризиків кредитування? Відповідь проста: керівництво держави, уряд, хотіли вони того, чи не хотіли, але протягом п'яти років незалежності фактично робили все, щоб ослабити власні банки.

Ось основні причини низького рівня банківських капіталів:

□ несприятливі умови формування українських банків у 1990—1991 роках. У той період грошові ресурси банків (у тому числі і готівкові) "перекачувалися" з радянської України до московських банків;

□ падіння обсягів ВВП і гальмування економічних реформ;

□ шалена інфляція у 1992—1993 роках;

□ непомірне оподаткування банків у 1994 році;

□ нерозуміння керівниками держави ролі й значення банків для формування національної ринкової економіки;

□ відсутність можливості формувати страхові фонди банків за рахунок

прибутку до оподаткування;

□ старий розподільчо-адміністративний підхід до банків з боку колишніх і теперішнього уряду (пригадаймо недавнє "кредитування" шахтарів) тощо.

СТРАХОВІ ФОНДИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Розуміючи проблему безнадійних і сумнівних щодо повернення кредитів, НБУ зобов'язав комерційні банки запровадити з 1 вересня 1995 року систему створення страхових фондів на підставі оцінки якості кредитного портфеля.

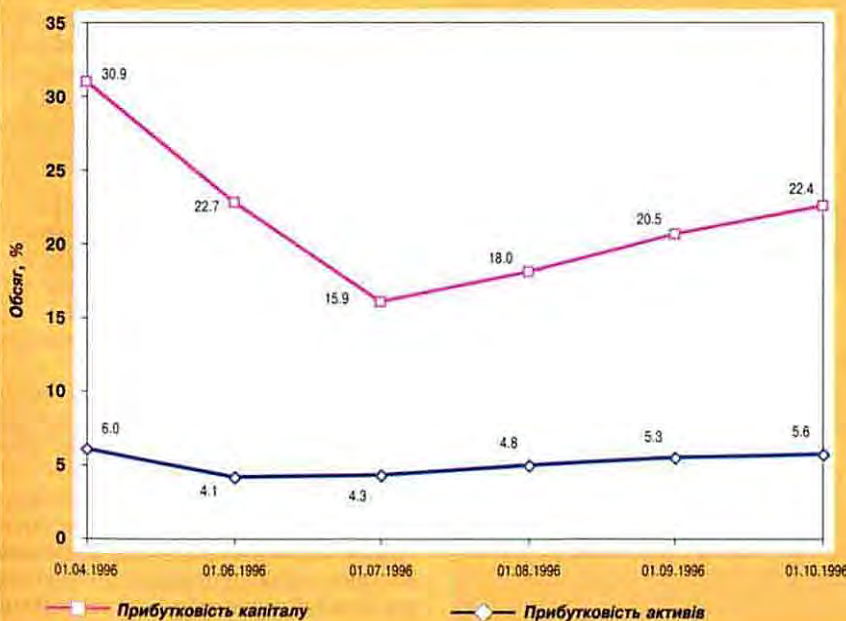
Банки залишилися з капіталами, недостатніми для надійної роботи за умов реальних ризиків. Чому?

Згідно з Положенням "Про порядок формування і розміри страхових фондів комерційних банків" (постанова НБУ №167 від 30.06.1995 р.) страховий фонд створювався для покриття можливих збитків у результаті кредитної діяльності. Він в обов'язковому порядку формувався за всіма виданими кредитами. Але в ході практичного вирішення постало питання відносно джерел наповнення фонду.

У положенні передбачалося, що страховий фонд має формуватися за рахунок щомісячних відрахувань, які відносяться на операційні витрати банку. Такий порядок діє в більшості країн світу. Але уряд України не вирішив питання щодо віднесення цих витрат на собівартість банківських видатків. Тому відповідно до постанови Правління НБУ № 20 від 31.01.1996 року страховий фонд створюється за рахунок прибутку, який залишається в розпорядженні банку після платежів до бюджету. З 01.03.1996 року комерційні банки зобов'язані його формувати. Згідно із цим положенням банки повинні здійснювати відрахування до фонду в таких розмірах: стандартні кредити — 2 відсотки, задовільні — 5, граничні — 30, сумнівні — 80, безнадійні кредити — 100 відсотків від їх загальної суми.

Як уже зазначалося, банки не мають достатніх фінансових ресурсів для формування необхідних резервів. За станом на 01.10.1996 року (виходячи зі структури кредитного портфеля комер-

Графік 5. Прибутковість

ційних банків) до резерву повинно бути нараховано 548,6 мільйона гривень (за даними Світового банку — 700 мільйонів гривень). Фактично ж створено резерв, що становить 76,8 мільйона гривень, або 14 відсотків від потреби. Чистий прибуток банків становив на 01.07.1996 року 442 мільйони гривень. Отже, виходить, що якби банки весь прибуток за шість місяців роботи спрямували на створення резервів покриття ризиків, то його однаково не вистачило б на формування необхідних резервів.

Недостатність капіталів банківського сектора на покриття ризиків кредитування народного господарства є фактом. Якщо ці ризики залишаться без можливого покриття, питання загальнонаціональної економічної кризи стане справою часу.

Банківська система, незважаючи на складні умови, свою роботу щодо забезпечення надійності банків виконує. Захист суспільних інтересів від ризиків у процесі кредитування економіки — це безпосереднє завдання керівництва банків. Воно має забезпечувати належний контроль за активами, правильно оцінювати місце кредитного портфеля, забезпечуючи таким чином надійність КБ. На виконання цих завдань повинні спрямовуватися необхідні ресурси і зусилля банків.

В Асоціації українських банків розуміють, що процес капіталізації банків і послаблення проблеми безнадійних боргів необхідно доповнювати системою нагляду і регулювання відповідного рівня, включаючи профілактичні оздоровчі заходи. У своїх діях АУБ виходить із того, що найкращі

банківські системи є у тих країнах, де центральні банки (чи регулюючі системи) і комерційні банки, їхні асоціації будують свої відносини, акцентуючи увагу на спільних і близьких цілях, а не на конфронтації. Мета АУБ і НБУ полягає у підтримці здорового функціонування і розвитку банківської системи, посилення довіри клієнтів до банків. І ми працюємо над її досягненням.

УРЯД ОБІЦЯЄ ДОПОМОГУ

Нагадаю, що коли НБУ і комерційні банки в 1995 році висловилися відносно формування резервів, у Міністерстві економіки і Міністерстві фінансів запропонували підвищити ставку оподаткування банків до 50 відсотків. У парламенті при обговоренні проекту бюджету на 1996 рік виступали за те, щоб створити фонд для аграрного сектора за рахунок 10 відсотків прибутку банків до оподаткування, а деякі комісії Верховної Ради навіть вносили пропозиції щодо підвищення оподаткування банків до 60 відсотків. Щоправда, останнім часом уряд обіцяє допомоги банкам у формуванні резервів.

Підготовлено проект Закону України "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств". Згідно із цим проектом комерційні банки мають право створювати страховий резерв для відшкодування збитків від безнадійної заборгованості позичальників. Кошти, внесені до резервних фондів банків для покриття безнадійної заборгованості, не оподатковуються. Створення страхового

резерву (відповідно до проекту) здійснюється банком самостійно, виходячи з методики оцінки ліквідності сумарних активів, яка встановлюється для комерційних банків Національним банком України.

Розмір страхового резерву не може перевищувати 60 відсотків від суми сукупної заборгованості за кредитами. Протягом терміну формування страхового резерву до досягнення його розміру, названого вище, банк має право самостійно визначати суму відрахувань до резерву, яка не може перевищувати 50 відсотків суми нарахованого оподаткованого прибутку за відповідний період. Кошти страхового резерву повинні використовуватися виключно для покриття безнадійної заборгованості боржників за їх основним боргом. Але це лише проект закону. Над ним треба працювати, щоб проект став законом.

ВИСНОВКИ

Перед банками держав Центральної Європи, які долали високу інфляцію, також поставала проблема недостатності банківських капіталів на покриття безнадійних заборгованостей за позиками. Вони вирішували її за допомогою держави.

В Україні проблема рівня банківських капіталів значно загострилася внаслідок негативної політики держави стосовно банків. Перед державою стоїть завдання запобігти значній банківській кризі. І це можна зробити, якщо уряд із опонента стане партнером банківської системи.

Банки та Асоціація усвідомили необхідність якісних внутрішніх змін і вважають, що для успішної реструктуризації банківського сектора необхідно:

- резервний фонд створювати за рахунок прибутку банків до оподаткування;

- підвищити згідно з європейськими стандартами вимоги до мінімальних статутних фондів банків, що створюються;

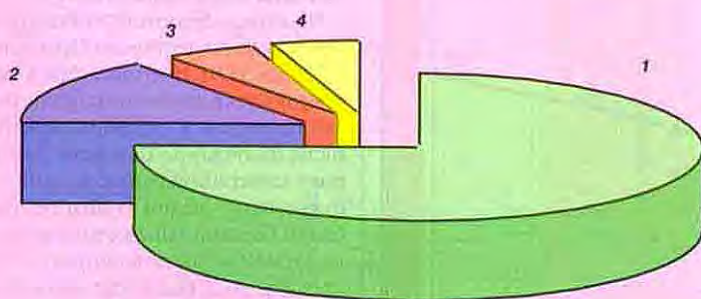
- встановити мораторій на відкриття нових банків. Інвестиції спрямовувати на підтримку діючих банків, що змощить їх, а також стабілізує економіку;

- сприяти консолідації банківського капіталу;

- проводити таку політику НБУ щодо іноземних банків, яка сприяла б зростанню українських банків, а не стримувала їхній розвиток.

- розумно використати позику Світового банку на реструктуризацію банків, яка планується. Це додаткова можливість для стабілізації і росту української економіки.

Рисунок 2. Якісна структура системи комерційних банків України за станом на 15.09.1996 року

1. Банки, які працюють нормально: 75% (164).
2. Банки, які перебувають у стані фінансового оздоровлення: 15% (33).
3. Банки ліквідовані: 5% (11).
4. Банки, діяльність яких призупинена: 5% (11).

Костянтин Раєвський,
начальник управління
аналізу діяльності банків
та контролю економічних
нормативів департаменту
банківського нагляду НБУ.

Кандидат економічних наук, доцент.
Автор більше 70 наукових праць у галузі
банківської справи.

Володимир Домрачев,
головний економіст
управління аналізу діяльності
банків та контролю економічних
нормативів департаменту
банківського нагляду НБУ.

Магістр економіки, кандидат фізико-
математичних наук, доцент.

Олена Майданюк,
заступник начальника
управління аналізу діяльності
банків та контролю економічних
нормативів департаменту
банківського нагляду НБУ.

Після закінчення у 1979 році Київського
інституту народного господарства працювала
в Київській міській конторі Держбанку СРСР.
У Національному — з 1992 року.

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Деякі аспекти фінансового аналізу діяльності комерційних банків України (в тому числі — із залученням іноземного капіталу)

Банківська система України у 1995—1996 роках динамічно розвивалася. На 01.01.1996 року мережа зареєстрованих КБ зросла до 230 та 1213 філій.

У 1995 році на діяльність усієї банківської системи негативно впливали високий рівень інфляції, падіння виробництва та курсу карбованця. Тому для аналізу її діяльності деякі показники

нами переглянуто з урахуванням рівня інфляції та рівня падіння курсу карбованця (гривні — з 2 вересня 1996 року).

У 1995 році облікова ставка була знижена з 252 відсотків річних у січні до 95 відсотків річних у листопаді, а в червні 1996 року — до 50 відсотків річних.

Завдяки послідовній монетарній

політиці Національного банку України зростання заборгованості за простроченими та пролонгованими позиками призупинено і дещо зменшено кількість збиткових банків. На 01.01.1996 року їх було 38, на 01.08.1996 року — 26 і на 01.11.1996 року — 16.

Статутний фонд у сумі понад 1 трильйон карбованців сплатили 9 банків (на 01.07.1996 року).

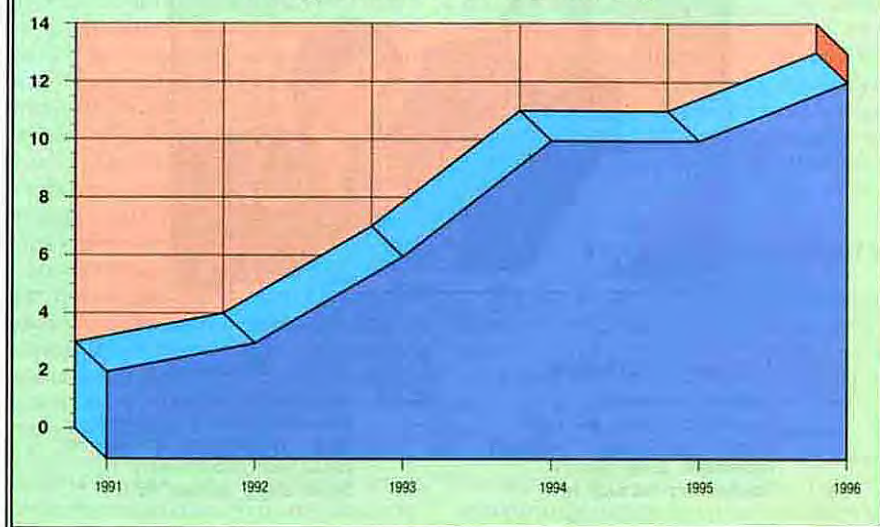
У зв'язку зі зменшенням рівня інфляції у 1995 році (порівняно з 1993 та 1994 рр.) банки змогли накопичити велику кількість активів. 10 КБ утримують 79 процентів активів (із них 4 колишні державні банки — 58 відсотків).

Основні тенденції розвитку банківської системи України, в тому числі комерційних банків із залученням іноземного капіталу, можна простежити за наведеними далі графіками та діаграмами з короткими коментарями до них.

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

За п'ять років незалежності України відкрито 13 комерційних банків із залученням іноземного капіталу (15 відсотків від загальної кількості відкритих банків). Найкрупніші серед них представлені в усіх промислових регіонах України.

Графік 1. Динаміка кількості зареєстрованих банків із залученням іноземного капіталу

Таблиця 1. Фактично сплачений статутний фонд (%)

Дата	Сума для всіх банків	Сума для банків із залученням іноземного капіталу
01.01.1996	100	100
01.02.1996	103	100
01.03.1996	113	100
01.04.1996	115	100
01.05.1996	123	133
01.06.1996	135	161
01.07.1996	147	166
01.08.1996	160	194
01.09.1996	168	200
01.10.1996	172	211
01.11.1996	187	223
01.12.1996	201	237

Графік 2. Динаміка фактично сплаченого статутного фонду

Із 1996 року значно зріс інтерес іноземних інвесторів до банківської діяльності в Україні. Так, протягом 1996 року зареєстровано ще два банки із 100-відсотковим іноземним капіталом.

Фактично сплачений статутний фонд банків із залученням іноземного капіталу (без переоцінки валютних внесків до статутного фонду) зріс 1996 року в 1.8 раза, коли загальна сума фактично сплаченого статутного фонду зросла у 1.5 раза. Динаміку фактично сплаченого статутного фонду показано в таблиці 1 і на графіку 2.

Графік 2 свідчить про швидке зростання фактично сплаченого статутного фонду комерційних банків. Цей процес спричинив курс на підвищення статутних фондів комерційних банків для приведення їх до міжнародних стандартів (мінімальний рівень статутного фонду до 01.01.1997 року повинен становити 1 млн. ЕКЮ).

Дані графіка 3 відповідають таблиці 2. Капітал банківської системи за 1995 рік зріс (у еквіваленті долара США) більш як у 2 рази.

Дані графіка 4 відповідають таблиці 3 (у відсотках).

Активи банківської системи (в еквіваленті долара США) за 1995 рік та 9 місяців 1996 року зросли більше ніж у 3 рази.

На рисунку 1 зображено розподіл активів комерційних банків України із залученням іноземного капіталу (дані — за станом на 1 грудня 1996 року).

Позначення:

a1 — каса і прирівняні до неї кошти;
a2 — кошти банку на коррахунку в НБУ;

a3 — кошти на депозитних рахунках у банках;

a4 — готівка в процесі інкасації;

a5 — валютні кошти на коррахунках у банках;

a6 — кредити, надані банками;

a7 — будинки та споруди;

a8 — інші основні фонди;

a9 — цінні папери уряду України;

a10 — операції банків із цінними паперами;

a11 — дебітори банків;

a12 — факторинг.

Основну суму активів комерційних банків становлять кредити, надані банками, та валютні кошти на коррахунках у банках.

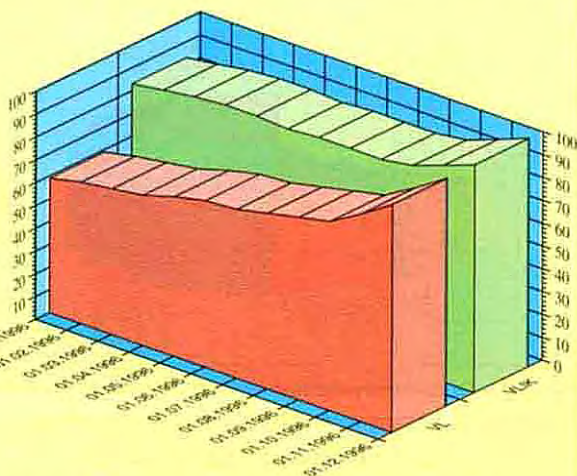
Стан якості активів комерційних банків, що характеризує як можливу прибутковість (збитковість) банків, так і їх вразливість на кредитному ринку за станом на 01.12.1996 року (рис.2, 3):

AK1 — високоліквідні активи;

AK2 — ліквідні активи;

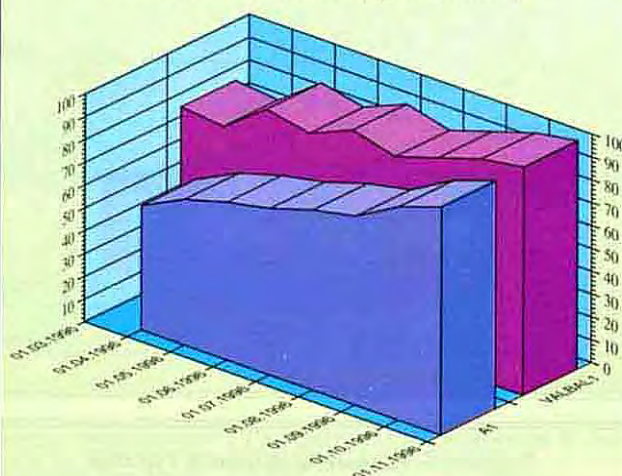
AK3 — низьколіквідні активи;

Графік 3. Динаміка власних коштів (капіталу)

VL — загальна сума власних коштів комерційних банків України (у відсотках).
VLIK — загальна сума власних коштів банків із залученням іноземного капіталу (у відсотках заокруглена).

Графік 4. Динаміка валюти балансів комерційних банків (сума активів)

A1 — загальна валюта балансу всіх банків.
VALBAL1 — валюта балансу комерційних банків із залученням іноземного капіталу.

Таблиця 2. Динаміка власних коштів (капіталу)

Дата	Власні кошти всіх банків VL (%)	Власні кошти ком. банків із залученням іноземного капіталу VLIK (%)
01.01.1996	59	83
01.02.1996	62	85
01.03.1996	64	87
01.04.1996	66	88
01.05.1996	70	88
01.06.1996	73	87
01.07.1996	74	88
01.08.1996	77	88
01.09.1996	80	88
01.10.1996	83	90
01.11.1996	91	95
01.12.1996	100	100

Таблиця 3. Динаміка валюти балансів комерційних банків (сума активів)

Дата	Загальна валюта балансу всіх банків A1	Валюта балансу ком. банків із залученням іноземного капіталу VALBAL1
01.04.1996		74
01.05.1996	54	72
01.06.1996	63	86
01.07.1996	69	82
01.08.1996	73	90
01.09.1996	78	85
01.10.1996	82	91
01.11.1996	93	97
01.12.1996	100	100

AK4 — неліквідні активи;
AK5 — недоходні активи;
AK6 — інші.

Як бачимо з наведених матеріалів (див. рис. 2, 3), якість активів банків із залученням іноземного капіталу вища, ніж у банків узагалі і свідчить про їхні потенційні можливості щодо отримання прибутків.

За станом на 01.12.1996 року розподіл пасивів відображено на рисунках 4 та 5:

PS1 — власні кошти;
PS2 — залучені кошти;
PS3 — інші.

Власні кошти (капітал) банків із залученням іноземного капіталу мають більшу питому вагу в загальній сумі пасивів (див. рис. 4, 5), що свідчить про їхню можливість працювати з більшим ступенем ризику і виконувати всі встановлені економічні нормативи.

Рисунок 1. Розподіл активів комерційних банків України із залученням іноземного капіталу

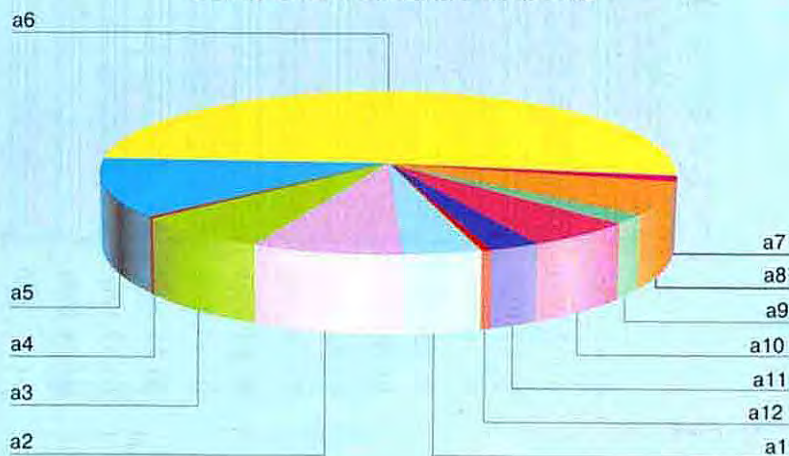

Рисунок 2. Активи всіх банків України

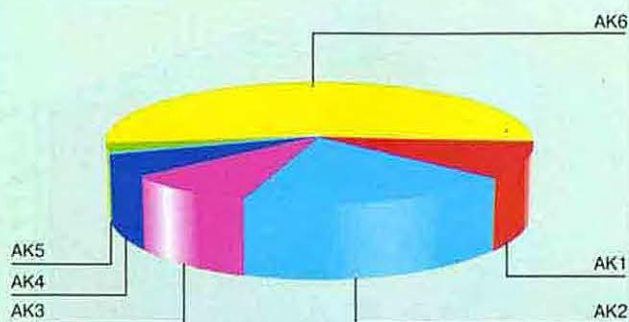

Рисунок 3. Активи банків України із залученням іноземного капіталу

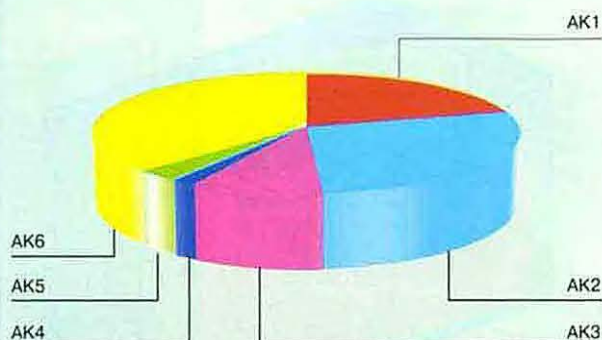

Рисунок 4. Пасиви всіх банків України

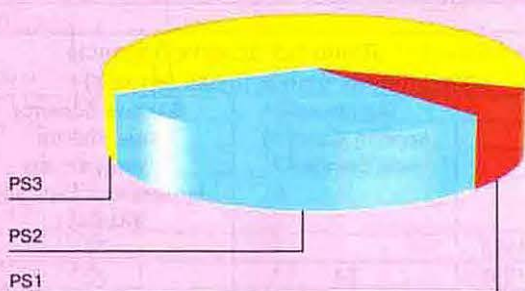
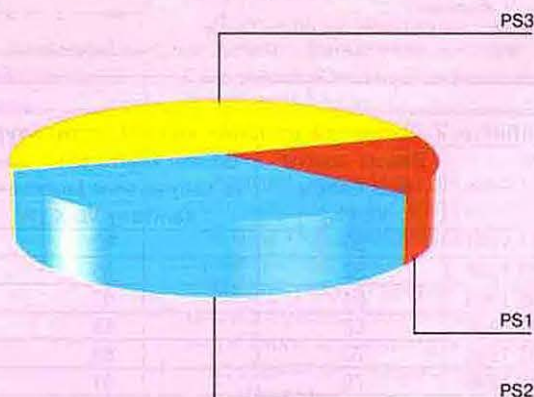

Рисунок 5. Пасиви банків України із залученням іноземного капіталу

Графік 5. Динаміка високоліквідних активів комерційних банків України та банків із залученням іноземного капіталу (VLIQINZ)

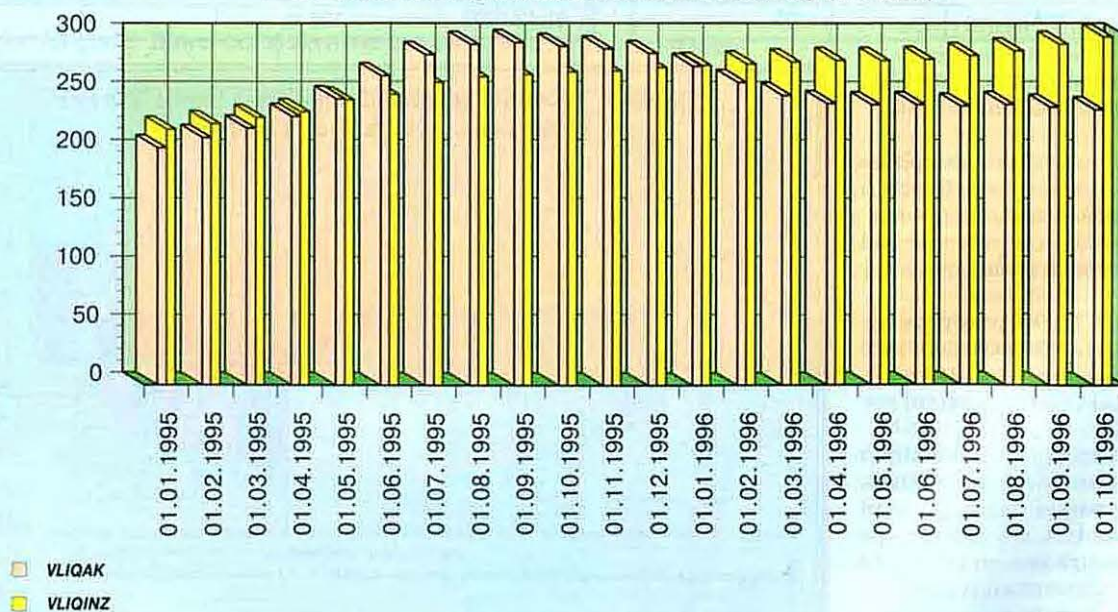

Рисунок 6. Якість кредитного портфеля усіх банків України

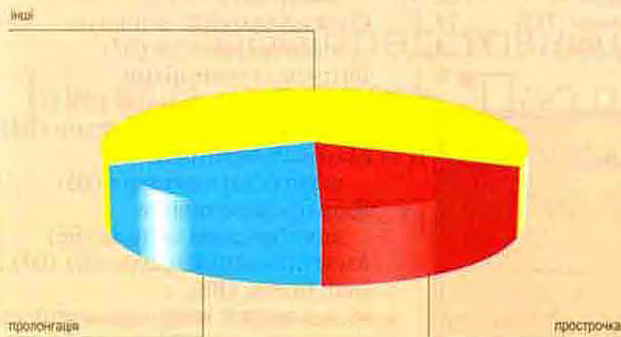
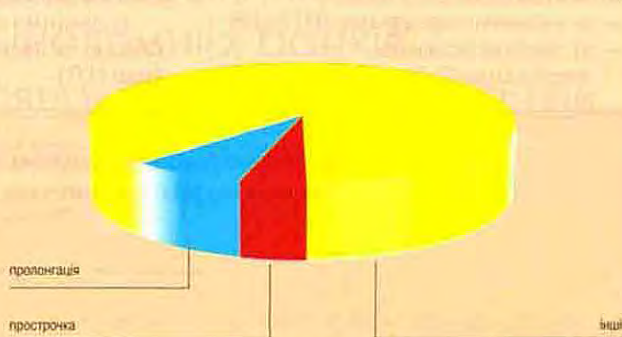

Рисунок 7. Якість кредитного портфеля банків із залученням іноземного капіталу

Із графіка 5 бачимо, що в той час як у цілому високоліквідні активи (VLIQAK) мають тенденцію до зменшення, високоліквідні активи банків із залученням іноземного капіталу (VLIQINZ) зростають. Це дає змогу зробити висновок про більш високу стабільність у діяльності останніх.

Як один із головних показників слід відзначити якість кредитного портфеля комерційних банків (рис. 6). У банків із залученням іноземного капіталу вона краща.

Дані за станом на 1 грудня 1996 року: кредити, надані банками — 100%
прострочка — 18.6%
продовження — 18.9%
інші — 62.5%

Якість кредитного портфеля банків із

залученням іноземного капіталу показано на рисунку 7.

Кредити, надані банками — 100%

Прострочка — 4.7%

Продовження — 7.7%

Інші — 87.6%

Краща якість кредитного портфеля банків із залученням іноземного капіталу пов'язана з умінням працювати за ринкових умов та ретельнішим управлінням кредитними джерелами.

Треба зазначити, що разом із розвитком банківської системи України значно поширюється і діяльність комерційних банків із залученням іноземного капіталу.

На графіку 6 наведено аналіз прибутковості комерційних банків (баланс 980 рахунка).

PR_ZBI — сума прибутків (баланс 980) усіх банків (у відсотках).

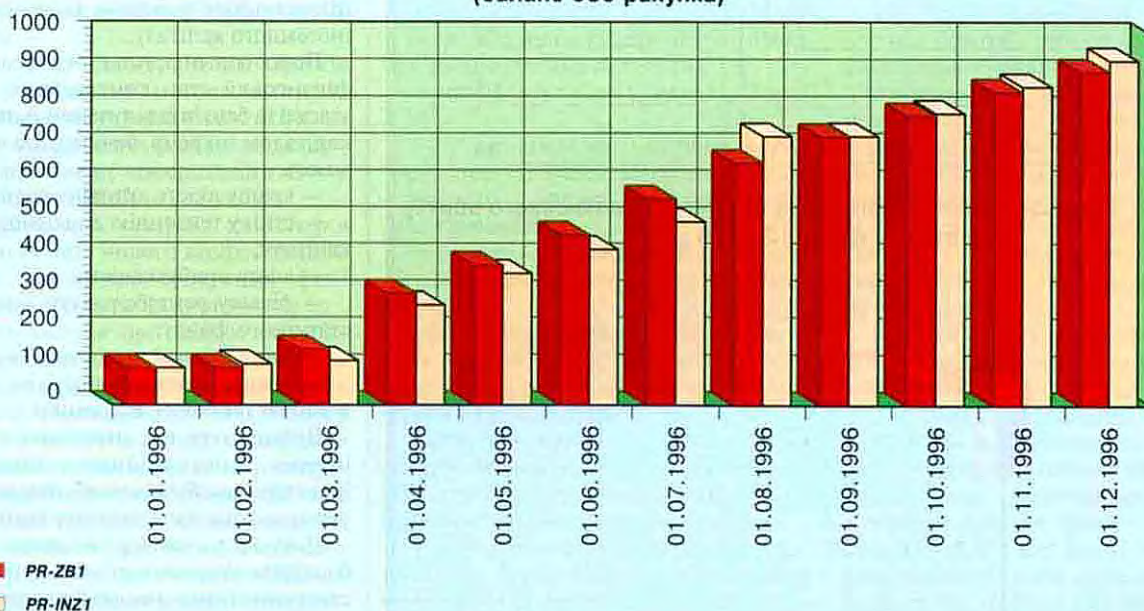
PR_INZ1 — сума прибутків (баланс 980) банків із залученням іноземного капіталу (у відсотках).

Незважаючи на падіння обсягів виробництва, банківська система загалом була прибутковою.

Аналіз структури прибутків і збитків комерційних банків із залученням іноземного капіталу та їх співвідношення (рис. 8, 9, 10) свідчить про стабільність таких банків і високий ступінь пристосування до умов роботи на ринку банківських послуг.

Аналіз прибутків і збитків комерційних банків із залученням іноземного капіталу показано відповідно на рисунках 8 і 9. (Дані за станом на 1 грудня 1996

Графік 6. Аналіз прибутковості комерційних банків (баланс 980 рахунка)

року).

Доходи банків

	Відносна вага
Відсотки отримані — всього	
— за наданими кредитами (D1)	109
— за міжбанківськими операціями (D2)	41

— за дисконтними і заставними операціями з векселями (D3)	2
Доходи і комісія за послуги (D4)	57
Доходи від операцій із цінними паперами (D5)	19
Доходи за інкасацію (D6)	3
Інші (D7)	6

Рисунок 8. Аналіз прибутків комерційних банків із залученням іноземного капіталу

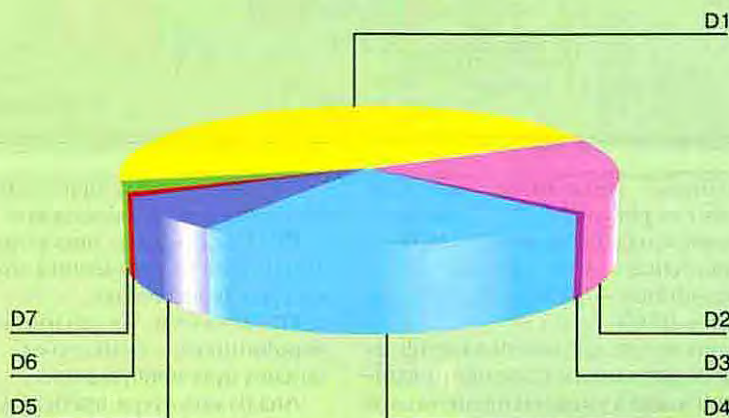

Рисунок 9. Аналіз витрат комерційних банків із залученням іноземного капіталу

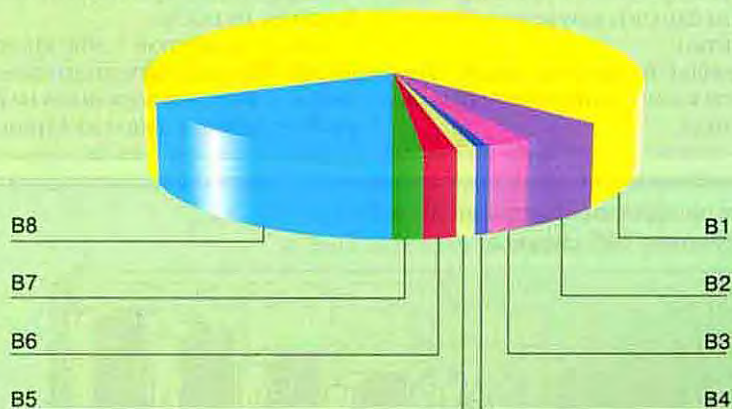
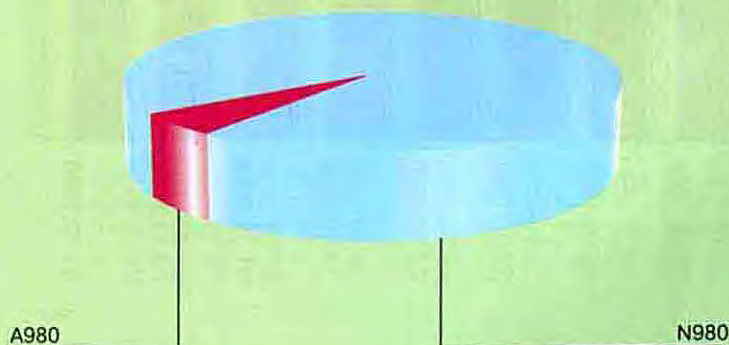

Рисунок 10. Співвідношення балансового прибутку і балансового збитку за станом на 01.12.1996 р.

Витрати банків

	Відносна вага
Сплачені відсотки — всього (B1)	87
Сплачена комісія за послуги клієнтам, банкам (B2)	7
Витрати за операціями із цінними паперами (B3)	3
Поштово-телеграфні витрати (B4)	1
Матеріальні витрати щодо обслуговування (B5)	1.5
Витрати щодо оплати комп'ютерних центрів (B6)	2.5
Амортизаційні відрахування (B7)	2.3
Інші (inshe) (B8)	23
86.4 відсотка витрат на утримання підрозділів банку становлять витрати на утримання апарату управління.	

	Відносна вага
Балансовий прибуток (N 980)	85
Балансовий збиток (A 980)	5
Прибуток до розподілу	65
Співвідношення балансового прибутку і балансового збитку за станом на 01.12.1996 року показано на рисунку 10.	

ВИСНОВКИ

1995 рік був роком подальшого розгалуження та становлення банківської системи України. 1996 рік свідчить про те, що, незважаючи на падіння рівня виробництва, і надалі відбувається процес накопичення капіталу банківською системою, зростає валюта балансу, досить швидко збільшується загальна сума сплаченого статутного фонду (значно випереджаючи зростання рівня інфляції та рівня падіння карбованця). Спостерігається відносно зменшення ліквідності банківської системи, порівняно із її підвищенням у банках із залученням іноземного капіталу.

Порівнюючи результати діяльності та фінансовий стан комерційних банків узагалі та банків із залученим іноземним капіталом зокрема, бачимо, що останні мають:

- кращу якість активів і пасивів;
- стійку тенденцію до нарощування капіталу;
- вищу прибутковість;
- більшу рентабельність активів та статутного фонду;
- більш якісний кредитний портфель;
- кращу пристосованість до роботи в умовах ринкової економіки.

Враховуючи це, невпинно зростає інтерес потенційних іноземних інвесторів до банківської діяльності на українському банківському ринку.

Діяльність на українському ринку банківських послуг можна починати зі створення банку з іноземним капіталом або представництва іноземного банку.

Рекомендації щодо створення та реєстрації на території України банків із іноземним капіталом або представництв іноземних банків (витяг із положень "Про порядок ліцензування банків в Україні" і "Про порядок створення і реєстрації комерційних банків")

1. Відкриття філій і представництв іноземних банків на території України

1.1. Комерційні банки, зареєстровані Національним банком України (НБУ), можуть відкривати філії і представництва після отримання відповідної ліцензії НБУ за умови, що з моменту її отримання до моменту відкриття певної філії вони не порушили вимог, на підставі яких видано ліцензію.

1.2. Філія банку — банківська установа, що не є юридичною особою, діє на підставі окремого положення, виступає від імені головного банку, має свій субкореспондентський рахунок і МФО та здійснює банківські операції, передбачені положенням про філію у разі наявності відповідно оформленого доручення головного банку і дозволу на здійснення операцій, виданого регіональним управлінням НБУ за місцем знаходження філії банку.

1.3. Представництво банку — установа банку, що не є юридичною особою, діє на підставі окремого положення, виступає від імені головного банку і ним фінансується. Представництво банку не має права здійснювати банківські операції.

1.4. Філії комерційних банків відкриваються за погодженням із регіональним управлінням НБУ за місцем знаходження філії на підставі:

- клопотання комерційного банку про відкриття філії;
- рішення зборів акціонерів (учасників) або іншого компетентного органу банку про створення філії (протокол або витяг із протоколу);
- положення про філію, затвердженого у встановленому порядку;
- згоди регіонального управління НБУ за місцем знаходження головного банку на відкриття філії банку, яка надається за умови відповідності статутного фонду банку встановленим вимогам для відкриття філій, а також наявності вільних коштів фонду виробничого розвитку для створення філії, безбиткової діяльності банку протягом півріччя, дотримання економічних нормативів,

відсутності відволікання коштів у дебіторську заборгованість за господарськими операціями банку (допустимий граничний рівень не повинен перевищувати 5 відсотків від статутного фонду банку);

— копії статуту банку, зареєстрованого НБУ;

— копії платіжного документа про внесення плати за відкриття філії;

— договору оренди на приміщення, в якому буде розташована філія, строком не менше 5 років, або документального підтвердження права власності банку на це приміщення;

та за умов:

— наявності приміщення, придатного для розміщення філії банку;

— професійної придатності й відповідної репутації керуючого і головного бухгалтера філії банку;

— забезпеченості кваліфікованими кадрами.

1.5. Представництво комерційного банку відкривається за погодженням із регіональним управлінням НБУ за місцем розташування представництва на підставі:

— клопотання комерційного банку про відкриття представництва;

— копії статуту банку, зареєстрованого НБУ;

— погодження регіонального управління НБУ за місцем розташування головного банку на відкриття представництва;

— рішення зборів учасників (акціонерів) банку про створення представництва банку;

— положення про представництво;

— доручення керівництву представництва здійснювати представницькі функції від імені банку.

Представництву комерційного банку відкривається поточний рахунок у регіональному управлінні НБУ, яке здійснює нагляд за його діяльністю.

1.6. Регіональні управління Національного банку України у тижневий строк після погодження відкриття представництва комерційного банку над-

силають до НБУ положення про представництво і повідомляють назву представництва; відомості про поточний рахунок; поштову адресу і телефони; прізвища представників.

1.7. Письмова згода регіонального управління НБУ на створення філії, представництва видається комерційному банку протягом двох тижнів із дня отримання всіх необхідних документів.

Регіональне управління НБУ може відмовити комерційному банку у відкритті філії, представництва у разі порушення порядку їх створення, невідповідності документів законодавству і статуту банку, незадовільного фінансового стану банку, професійної непридатності керівника і головного бухгалтера філії, відсутності матеріально-технічної бази для функціонування філії. Для визначення професійної придатності кандидати на керівні посади філії проходять співбесіду зі спеціалістами регіонального управління НБУ з поданням тих же відомостей про них, що і для голови правління та головного бухгалтера банку.

1.8. Банки зобов'язані у місячний строк подати для узгодження в регіональне управління НБУ зміни і доповнення до положень про філії, представництва, погоджувати зміну керівника, головного бухгалтера філії. Філії зобов'язані у тижневий строк повідомляти регіональне управління НБУ про зміну поштової адреси, номерів телефонів, телетайпа, факсу. Регіональне управління в тижневий строк повідомляє про ці зміни НБУ.

2. Особливості реєстрації банків за участю іноземних юридичних та фізичних осіб

2.1. Банк за участю іноземних юридичних осіб може створюватися за умови наявності ліцензії на створення такого банку, що надається у разі створення нового банку, збільшення статутного фонду банку за рахунок іноземного капіталу, а також продажу, переуступки раніше випущених акцій (існуючих часток участі у статутному

фонді) на користь нерезидентів, спільних підприємств та інших суб'єктів, створених із залученням іноземного капіталу.

2.2. Для реєстрації такого банку, а також змін та доповнень до установчих документів банків, якщо ці випадки передбачено п.2.1, до НБУ подаються такі документи:

- рішення уповноваженого органу іноземного засновника (учасника) про участь у створенні комерційного банку в Україні;

- письмова згода контрольного органу країни, резидентом якої є іноземний засновник (учасник), на участь у створенні в Україні комерційного банку, якщо це передбачено законодавством країни іноземного засновника (учасника);

- витяг із торговельного (банківського) реєстру країни, де іноземний засновник (учасник) офіційно зареєстрований;

- копії установчих документів іноземних засновників (учасників);

- копії установчих документів засновників (учасників) іноземних засновників (учасників);

- висновок однієї з аудиторських організацій, яка визначена НБУ як така, що має право здійснювати аудиторську перевірку діяльності іноземних засновників (учасників), або висновок іноземного аудитора, підтверджений аудиторською організацією (аудитором) України, який (аудитор) має відповідний сертифікат на право проведення аудиту;

- повідомлення керівництва центрального банку іноземної держави або уповноваженого органу про здійснення достатнього контролю за діяльністю своїх комерційних банків — засновників, акціонерів (учасників) українського банку із залученням іноземного капіталу.

Іноземними громадянами подаються такі документи:

- підтвердження першокласного банку про платоспроможність громадянина;

- рекомендації не менше двох іноземних юридичних осіб або громадян з відомою платоспроможністю.

Зазначені документи подаються мовою оригіналу з нотаріально завіреними перекладами українською мовою і повинні бути нотаріально засвідчені за місцем їх видачі і легалізовані в консульських установах України. Крім того, до вказаного переліку документів додається ліцензія НБУ на створення банку за участю іноземних юридичних та фізичних осіб.

3. Реєстрація представництв іноземних банків

3.1. Реєстрація представництв іноземних банків здійснюється Національ-

ним банком України. Для їх реєстрації подаються такі документи:

- клопотання про реєстрацію представництва за підписом уповноваженої особи, завіреним печаткою банку;

- витяг із банківського (торговельного) реєстру про реєстрацію банку;

- положення про представництво у 4-х примірниках;

- доручення керівникам представництва на здійснення представницьких функцій;

- свідоцтво про реєстрацію представництва Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків України.

3.2. Зазначені документи подаються мовою оригіналу з нотаріально завіреними перекладами і повинні бути нотаріально завірени за місцем їх видачі та легалізовані в консульських установах України.

3.3. Представництва іноземних банків повинні в місячний строк повідомляти Національному банку України про всі зміни, що внесені до документів представництва.

3.4. НБУ може відмовити у реєстрації представництв іноземних банків у разі порушення порядку реєстрації, невідповідності наданих документів, недостовірності інформації, а також недотримання умов реєстрації або перевищення представництвом повноважень (комерційна діяльність, виконання банківських операцій).

4. Реєстрація комерційних банків

4.1. Для реєстрації комерційного банку орган управління банку (Рада банку) в двотижневий строк після аудиторської перевірки фінансового стану засновників подає до регіонального управління НБУ за місцем створення банку такі документи:

- а) заяву про реєстрацію банку за підписом уповноваженої особи, яка призначена відповідальною за реєстрацію банку установчими зборами (зборами учасників);

- б) установчий договір, підписаний засновниками банку та завірений їхніми печатками. Підписи фізичних осіб завіряються нотаріально.

В установчому договорі визначаються:

- вид товариства;

- мета діяльності;

- склад засновників, їх найменування та місцезнаходження (телефон, платіжні реквізити, паспортні дані для фізичних осіб);

- особа, уповноважена для укладання угод і виконання дій від імені засновників;

- розмір, порядок та терміни утворення статутного фонду банку;

- відповідальність сторін за виконання взятих на себе зобов'язань;

- порядок вирішення спорів, що виникають між сторонами;

- порядок розподілу прибутків та покриття збитків банку;

- порядок внесення змін до установчих документів банку;

- порядок ліквідації та реорганізації банку;

- в) статут банку, затверджений установчими зборами (зборами учасників) і підписаний уповноваженою особою. Статут банку повинен відповідати вимогам законів України "Про банки і банківську діяльність", "Про господарські товариства" та іншим чинним законодавчим актам. Статут містить:

- повну і скорочену назву банку;

- адресу місцезнаходження банку;

- перелік законів, на підставі яких створюється і діє банк;

- відомості про засновників банку (їх склад, частки в статутному фонді банку);

- положення про те, що банк є юридичною особою і набуває цього статусу з моменту реєстрації в НБУ;

- положення про те, що банк виконує вимоги нормативних актів НБУ, користується єдиними правилами бухгалтерського обліку в банках на базі комплексної автоматизації і комп'ютеризації, подає НБУ звітність та інформацію в установлених ним обсягах і формах;

- перелік операцій, які здійснюються банком на підставі ліцензії НБУ;

- розмір, порядок та терміни формування статутного фонду банку.

Статут банку, заснованого як акціонерне товариство, повинен містити відомості про види акцій, що випускаються, номінальну вартість акцій, співвідношення акцій різних видів, кількість акцій, що випускаються засновниками, наслідки невиконання зобов'язань щодо викупу акцій;

- порядок збільшення (зменшення) статутного фонду;

- розмір та порядок утворення резервного і страхового фонду;

- перелік інших фондів, які утворюються банком;

- порядок розподілу прибутків та покриття збитків;

- положення про внутрішній аудит банку;

- положення про перевірки банку аудиторською організацією;

- положення про органи управління банком, їхню структуру, порядок утворення, компетенцію та порядок прийняття ними рішень (загальні збори засновників, акціонерів банку, рада банку, правління банку);

- положення про органи контролю за діяльністю банку, порядок їх діяльності (ревізійна комісія, контрольні функції НБУ);

— порядок реорганізації або ліквідації банку;

— порядок внесення змін і доповнень;

— інші положення, які не суперечать чинному законодавству України;

г) протокол установчих зборів (зборів учасників), підписаний головою та секретарем зборів, який повинен містити:

— рішення про створення банку, прийняття статуту, обрання ради (спостережної ради банку) і ревізійної комісії, призначення голови правління, головного бухгалтера банку і особи, відповідальної за реєстрацію банку в НБУ, інші положення відповідно до законодавства України;

д) економічне обґрунтування і мету створення банку, включаючи розрахунковий баланс і розрахунок плану доходів, витрат і прибутку на кінець першого року його діяльності;

е) висновок аудиторської організації (аудитора), що має ліцензію Аудиторської палати України, про фінансовий стан та платоспроможність засновників, учасників (акціонерів) банку, наявність у них вільних власних коштів у розмірі, який забезпечує виконання їхніх зобов'язань щодо формування статутного фонду банку, та достовірність балансових даних бухгалтерської і фінансової звітності, наданої на дату перед сплатою внеску до статутного фонду тих учасників (акціонерів) банку, які мають частку в загальному оголошеному статутному фонді не менше 5 відсотків.

Достовірність висновків про фінансовий стан засновників та акціонерів банку, що мають 5 і більше відсотків у статутному фонді банку, може також перевірятися підрозділами НБУ.

Фізичні особи подають довідки Державної податкової адміністрації про наявність доходів, достатніх для внесення коштів, визначених в установчих документах банку, якщо їхній розмір перевищує сто неоподаткованих мінімумів заробітної плати, встановленої на день сплати коштів;

є) бухгалтерську і фінансову звітність учасників (акціонерів) банку на перше число місяця, в якому робиться внесок до статутного фонду банку, незалежно від розміру їх участі в статутному фонді банку;

ж) інформацію про наявність професійно підготовлених перших керівних осіб банку (голови правління та головного бухгалтера), кандидатури яких погоджено з НБУ і які відповідають таким вимогам:

— наявність вищої економічної освіти;

— стаж роботи в банківській системі

за відповідним фахом на керівних посадах не менше трьох років;

— відсутність у їхній попередній роботі порушень чинного законодавства та нормативних актів НБУ.

Про голову правління, головного бухгалтера банку подаються такі відомості:

— витяг із трудової книжки, завірений в установленому порядку регіональним управлінням НБУ за місцем розташування банку;

— нотаріально завірена копія диплома про освіту;

— три рекомендації від осіб, які працюють у банківській системі, кандидатури яких погоджено з НБУ та його регіональними управліннями (в тому числі одна — за місцем попередньої роботи);

— інформація регіонального управління НБУ, яке здійснює нагляд за діяльністю банківських установ, де працювали зазначені особи, щодо відсутності в їхній роботі зловживань і порушень чинного законодавства та нормативних актів (якщо вони працювали в інших регіонах України);

з) копію платіжного документа про внесення плати за реєстрацію банку на рахунок 000960820 в Операційному управлінні НБУ, МФО 300001;

и) копію звіту про проведення відкритої підписки на акції, прийнятого Міністерством фінансів України, з доданням переліку акціонерів банку, в якому вказується найменування акціонера, його місцезнаходження, платіжні реквізити, паспортні дані (для фізичних осіб) та кількість акцій, на які він підписався, їхня загальна вартість і частка в статутному фонді банку;

і) угоду про надання приміщення для розміщення банку за підписом уповноваженої за установчим договором особи;

ї) установчі документи акціонерів (учасників) банку (нотаріально завірених копії або в оригіналі).

4.2. Регіональне управління Національного банку України за місцем розташування комерційного банку в двотижневий строк із дати отримання від банку повного пакета документів готує висновок про:

— фінансовий стан, платоспроможність і репутацію акціонерів (учасників) банку, наявність вільних власних коштів для внеску до статутного фонду банку і підтвердження про внесок на тимчасовий рахунок банку коштів до статутного фонду кожним акціонером (учасником) у передбачених законом розмірах;

— наявність приміщення, придатного для розташування банку;

— професійну придатність і

репутацію голови виконавчого органу (правління) банку і головного бухгалтера банку.

Пакет цих документів, включаючи статут банку в 4-х примірниках і висновок регіонального управління Національного банку України, подається до НБУ.

Документи для реєстрації банку розглядаються департаментом банківського нагляду, департаментом валютного регулювання, юридичним департаментом, а при необхідності — іншими департаментами, і подаються комісії НБУ з питань нагляду і регулювання діяльності банків.

4.3. Перед реєстрацією банку його готовність до здійснення банківських операцій може перевірятися на місці працівниками НБУ.

4.4. Рішення про реєстрацію комерційного банку, створеного із залученням іноземного капіталу, приймає Правління Національного банку України, а комерційного банку, створеного із залученням вітчизняного капіталу, — комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків, про що у місячний строк із дня одержання всіх передбачених документів робиться відповідний запис у Республіканській книзі реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ.

До розгляду питання про реєстрацію банків на засіданні Правління Національного банку України або на засіданні комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків кандидати на посади голови правління та головного бухгалтера комерційного банку проходять співбесіду з членами комісії згідно з анкетною. У разі відсутності осіб, що мають проводити співбесіду, їх замінюють особи, які тимчасово виконують їхні службові обов'язки.

Анкета співбесіди додається до пакета документів із реєстрації банку, результати співбесіди враховуються при розгляді питання про реєстрацію банку.

4.5. Національний банк України може відмовити комерційному банку в реєстрації у випадку порушення порядку створення банку, невідповідності його статуту та інших установчих документів законодавству України, незадовільного фінансового стану засновників, що загрожуватиме інтересам вкладників і кредиторів банку, а також у разі професійної непридатності рекомендованого керівництва банку, відсутності відповідної матеріально-технічної бази.

4.6. Рішення про відмову в реєстрації комерційного банку може бути оскаржене у судовому порядку.

Кінг Банаян,

економічний радник Національного банку України, доктор економіки, професор державного університету Сент Клауд у Міннесоті (США) і директор Інституту аналізу досліджень та планування для Вірменії у Лос-Анджелесі (США), старший економічний радник фірми KPMG Баренц Групп/USAID проект монетарної перебудови.

Ігор Болгарин,

начальник сектора системного моделювання економічного департаменту Національного банку України, магістр економічних та обчислювальних наук.

ІНСТРУМЕНТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

Зміни норм обов'язкових резервів: причини і наслідки

Обов'язкове резервування є інструментом двоякої дії. По-перше, це інструмент грошово-кредитної політики, за допомогою якого можна регулювати співвідношення між сукупними банківськими резервами і більш широкими грошовими агрегатами. По-друге, це інструмент регулювання ліквідності банківської системи. Ясна річ, вже сама багатоплановість дії цього інструмента свідчить про те, що зміни норм обов'язкових резервів не можуть не мати певних наслідків. Які саме ці наслідки та їхній вплив на діяльність банківської системи і економіки в цілому? Спробуємо розібратися.

Визначення норм обов'язкових резервів для комерційних банків є одним з головних інструментів грошово-кредитної політики Національного банку України. Принаймні так це можна зрозуміти з нової редакції проекту Закону "Про Національний банк України", де саме з цього інструмента починається відповідний перелік. Проте на відміну від такого інструмента, як, наприклад, "здійснення рефінансування комерційних банків шляхом ломбардного кредитування чи кредитних аукціонів", що справді забезпечує гнучкість і зручності під час поточного оперативного регулювання обсягу кредитних операцій, зміна норм обов'язкових резервів не є інструментом, яким можна користуватися часто. Адже це — надзвичайно потужний засіб (навіть невеликі зміни норм обов'язкового резервування призводять

до значних змін в обсягах кредитування), і його застосування може мати дестабілізуючий вплив на економіку. Тому центральними банками розвинутих країн норми обов'язкових резервів переглядаються рідко (приблизно один раз за два — чотири роки). Цього не скажеш про Україну. В нас цей інструмент застосовується досить часто. Причин кілька. Зокрема, зроблено вибір оперативної цілі в механізмі монетарного таргетування, а також нерозвинутість ринку цінних паперів та непрямих інструментів грошово-кредитного регулювання. Причому норми обов'язкового резервування підвищуються в основному з метою скорочення надлишкових резервів банків та інших кредитних установ, з метою зміни співвідношень між різними видами пасивів банківської системи та мультиплікативного зменшення пропозиції грошей.

Один із надзвичайно потужних інструментів грошово-кредитної політики — визначення норм обов'язкових резервів, але ним часто користуватися ризиковано

Часте застосування цього інструмента не сприяє стабілізації роботи

банківської системи чи економіки України. По-перше, підвищення норм обов'язкових резервів призводить до зростання бездохідних активів і, відповідно, до зниження прибутковості комерційних банків. Намагаючись компенсувати втрачений прибуток, комерційні банки підвищують вартість кредитів, що надаються, знижують процентні ставки за депозитами, здійснюють реструктуризацію банківських пасивів, що в свою чергу призводить до зниження ефективності використання залучених ресурсів.

По-друге, оскільки обов'язкове резервування є прихованою формою оподаткування (обов'язкові резерви є зобов'язаннями перед комерційними банками, за якими НБУ не виплачує відсотків і які є для нього джерелом купівлі іноземної валюти чи державних цінних паперів), то часта зміна його норми не сприяє тому, щоб комерційні банки розробляли довгострокові стратегії розвитку.

Обидва ефекти, викликані зміною норм обов'язкового резервування, проявляються на мікроекономічному рівні, тобто відбиваються на діяльності кожного комерційного банку. Проте основний дестабілізуючий вплив зміни норм проявляється на макроекономічному рівні, тобто на рівні впливу на всю економіку в цілому.

Передусім підвищення норм обов'язкових резервів призводить до зменшення грошових мультиплікаторів. Напри-

клад, обчислено (таблиця 1) кількісний ефект зміни норм обов'язкових резервів валютних коштів до запитання внаслідок прийняття постанови Правління НБУ №260 від 07.10.1996 року (дані про готівку, надлишкові резерви, депозити в національній та іноземній валютах за станом на 30 серпня 1996 року);

ють бажання надавати кредити на тривалий строк; навпаки вони намагалися збільшити надлишкові резерви як гарантію проти ймовірної втрати ліквідності, спричиненої підвищенням резервних вимог. Збільшення (в загальній масі) частки кредитів на короткий строк призведе до того, що підприємці вкла-

В реальній практиці, вони, як правило, змінюються, причому зміна норм обов'язкового резервування здебільшого досить відчутно впливає на динаміку цих процесів. Починається перетікання коштів серед різних типів депозитів, надлишкових резервів та депозитів (або серед банків у тому разі, якщо до них застосовуються різні норми резервування). Ці зміни динаміки співвідношень мають нерівний та непередбачуваний характер, такого ж характеру (на відміну від миттєвого ефекту, який можна розрахувати однозначно) набуває їх сумарний вплив на грошові мультиплікатори та грошову пропозицію. Цей ефект, викликаний зміною динаміки всіх інших детермінант грошових мультиплікаторів, назовемо дестабілізуючим ефектом другого виду.

По-третє, в умовах вибору центральним банком непозикових резервів (монетарної бази) як оперативної цілі в механізмі монетарного таргетування і встановлення ним резервних вимог, рівень процентних ставок визначається одночасно¹. Але, як уже зазначалося, процентні ставки змінюються внаслідок зміни норм резервування. Крім того, вони також змінюються внаслідок купівлі банками цінних паперів (або операцій на міжбанківському ринку) за рахунок частки надлишкових резервів, що утворилися в результаті зміни норм чи продажу цінних паперів (операцій на міжбанківському ринку) в разі необхідності поповнення надлишкових резервів, які зменшилися після зміни норм. Тому намагання здійснювати певний контроль за цим параметром (про що може свідчити динаміка ставок рефінансування) призводить до нерівноваги (до зміни монетарної бази), тобто вносить додатковий дестабілізуючий вплив (дестабілізуючий ефект третього виду).

Отже, навіть якщо дестабілізуючий вплив першого виду незначний (у наведеному прикладі — 1.32 відсотка), за несприятливих обставин рестриктивна дія підвищення норм обов'язкового резервування на сукупну грошову пропозицію може бути кумулятивно посилена як за рахунок дестабілізуючих впливів другого та третього виду, так і за рахунок дестабілізуючих змін грошової бази чи процентної ставки, що обумовлені дією факторів, які залежать не від норм резервування, а, наприклад, від політики обмінного курсу, фінансової політики чи

Таблиця 1

норма обов'язкових резервів	дата введення в дію	мультиплікатор грошового агрегату M2n	мультиплікатор грошового агрегату M2
3%	діюча ¹ норма	1.6052	1.9568
5%	1.11.96	1.5981	1.9481
7%	1.12.96	1.5910	1.9391
9%	1.01.97	1.5840	1.9300

Таким чином, сукупним ефектом поетапного підвищення норм обов'язкових резервів з 3 до 9 відсотків (ефектом, розрахованим за умови сталості всіх інших, окрім норм резервування, детермінант грошових мультиплікаторів) буде зниження вищезгаданих мультиплікаторів відповідно на 1.32 та 1.37 відсотка. Це спричинить зниження грошової пропозиції (оскільки остання дорівнює добутку відповідного грошового мультиплікатора і монетарної бази), що в свою чергу призведе до нестабільних рівнів інфляції (цей ефект назовемо дестабілізуючим ефектом першого виду).

Звичайно, коливання грошової пропозиції внаслідок дестабілізуючого ефекту першого виду можна нейтралізувати відповідною зміною монетарної бази². Так, для того щоб компенсувати зниження грошової пропозиції внаслідок сукупного підвищення норм обов'язкових резервів з 3 до 9 відсотків, необхідно було б збільшити монетарну базу за три місяці на 58 мільйонів гривень. Проте це загострює три інших складних проблеми. Вони, як відомо, негативно впливають на реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) країни. Крім того, часті зміни резервних вимог впливають на реальний ВВП у тому числі і шляхом впливу на ліквідність банківської системи. Якщо центральний банк часто змінює резервні вимоги, банки втрача-

датимуть інвестиції у той бізнес, де вони зможуть швидше отримати віддачу. Як наслідок — не вистатиме інвестицій в обладнання та виробничі потужності, що в свою чергу в перспективі негативно вплине на стан економіки.

Часта зміна резервних вимог ускладнює існуючу нині процедуру монетарного контролю

По-перше, збільшення монетарної бази може суперечити індикативним цілям зростання монетарної бази, що передбачаються програмою Міжнародного валютного фонду.

По-друге, при зміні резервних вимог мультиплікатори стають менш передбачуваними за рахунок інших (окрім норм резервування) детермінант грошових мультиплікаторів, а саме — зміни динаміки співвідношень, які входять до формули розрахунку мультиплікаторів. Дійсно, зазначений вище ефект зниження мультиплікаторів (на 1.32 та 1.37 відсотка) є по суті миттєвим ефектом, який можливий за умови, що всі співвідношення не зміняться після запровадження нових норм резервування.

¹ На момент прийняття постанови.

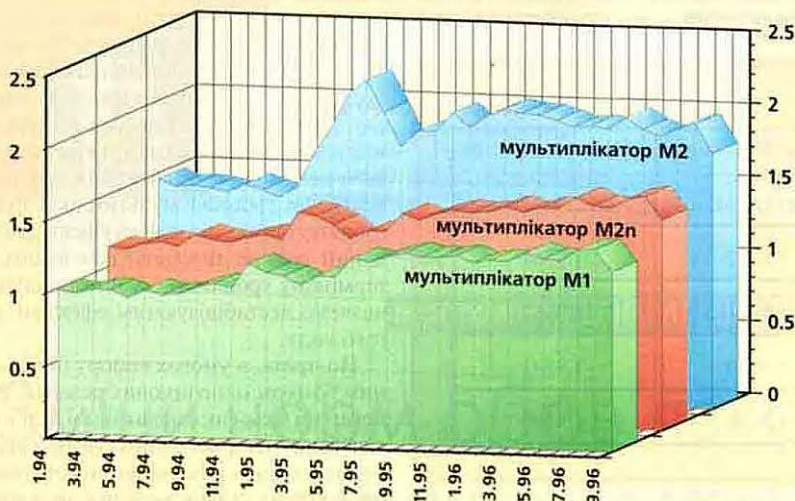
² Саме ця ідея вперше знайшла втілення в методології побудови скоректованої монетарної бази, розробленої Банком федерального резерву Сент-Луїсу (США).

³ Якщо центральний банк намагається контролювати непозикові резерви, загальний рівень банківських резервів та грошової маси поєднується мультиплікатором. Проте як показали проведені нами економетричні розрахунки, рівень процентних ставок є фактором, який впливає на всі співвідношення, що входять у формули розрахунку мультиплікаторів. Тобто вибір непозикових резервів як оперативної цілі означає, що всі інші зміни визначатимуться одночасно. При цьому мова не йде про напрям причинної залежності: процентні ставки впливають на рівень грошового агрегату M2 шляхом пошуків на кредити, але, з іншого боку, мультиплікатор змінюється залежно від рівня процентних ставок, що в подальшому впливає також на грошову пропозицію.

загальної неадекватної антиінфляційної політики. Свідченням того є значна мін-

ливість⁴ мультиплікаторів грошових агрегатів в Україні (див. графік).

Мультиплікатори грошових агрегатів

⁴ Частково ця мінливість пояснюється сезонними факторами.

Цю статтю не варто сприймати як критику поетапного підвищення норм обов'язкових резервів валютних коштів до запитання. Тим більше, що воно виправдане у контексті політики уніфікації (поетапного вирівнювання з поступовою відміною існуючих компенсацій банкам за кредитування окремих галузей промисловості) норм обов'язкового резервування (як для різних типів депозитів, так і банків) або як засіб стримування комерційних банків від інтенсивного залучення іноземної валюти.

Разом з тим хочемо наголосити на очевидному: існує межа інтенсивності використання обов'язкового резервування як інструмента грошово-кредитної політики. Принаймні, якщо монетарна влада справді прагне досягнути стабілізації мультиплікаторів (а заодно і зменшення невизначеності щодо ефекту монетарних дій), зменшивши їх коливання до таких, що в основному описуються адекватними моделями сезонних коливань.

□

Шановні колеги!

Щиро вітаємо Вас з

Новим роком та Різдвом Христовим!

Бажаємо міцного здоров'я, особистого щастя,
процвітання Вам і Вашим банкам.

Нехай фінансовий барометр у Новому 1997 році
завжди показує на "ясно"!

Кредитімпекс Банк

Колектив
першого російсько-українського
КБ "Кредитімпекс Банк"

КОМПЕТЕНТНА ДУМКА

Бізнес-план як інструмент внутрібанківського управління

Віктор Фуклев,

перший заступник
голови правління
акціонерного банку
"Україна".

Народився у 1953 році на Луганщині. Закінчив економічний факультет Луганського машинобудівного інституту, Донецький торговельний інститут та Академію народного господарства у Москві. За фахом — економіст. У банківській сфері працює 12 років. Очолював Луганське обласне управління Ощадбанку. З 1994 року був начальником Луганського обласного управління НБУ. В акціонерному банку "Україна" працює з травня 1996 року.

Реформування фінансово-банківської сфери України обумовлене потребами ринкової економіки. Значною мірою ці перетворення залежать від зміни традиційних поглядів на процес управління. Воно в свою чергу потребує комплексного аналізу діяльності кредитної установи, осмислення банківського механізму як єдиного цілого, де всі процеси взаємопов'язані й взаємозалежні. За такого підходу великого значення набувають передові технології управління активами і пасивами, які дають змогу діагностувати стан банку на той чи інший момент, прогнозувати розвиток робочої ситуації на найближчу та віддалену перспективи.

Свої майбутні успіхи банк "Україна" значною мірою пов'язує з реалізацією принципово нового документа — бізнес-плану банку, який розроблено на 1997—2000 роки

Вибір шляху, зрозуміло, передбачає відповідні форми і методи управління. Акціонерному агропромислому банку "Україна" притаманні послідовне просування до менеджменту нової якості, активний пошук інструментарію, який би забезпечував стабільність та ефективність банківської діяльності. Свої майбутні успіхи наш банк зокрема пов'язує з реалізацією принципово нового документа — бізнес-плану банку "Україна", що розрахований на 1997—2000 роки. Ми вважаємо його найваж-

ливішим інструментом внутрібанківського управління, покликаним сприяти зміцненню конкурентоспроможності позицій агробанку на фінансовому ринку країни.

Динамічний розвиток банку "Україна" свідчить про те, що він упевнено стоїть на землі і є надійною фінансовою опорою суспільства. В результаті здійснення шести емісій акцій банку його статутний фонд досяг 46 мільйонів 738 тисяч гривень. Маємо розвинуту власну мережу, до складу якої входять 27 регіональних дирекцій в усіх обласних центрах. Сімферополі і Севастополі та 550 відділень у містах та інших великих населених пунктах країни. Банк "Україна" сьогодні прагне чи не з найчисленнішою клієнтурою, обслуговуючи 217 тисяч підприємств, фірм та організацій різних форм власності, а також 1 мільйон 200 тисяч громадян. І все ж таки в умовах посилення конкуренції нам не легко буде втриматися в лідируючій групі українських комерційних банків і продовжувати виправдовувати сподівання своїх акціонерів (їх тепер у нас понад 290 тисяч), якщо суттєво не підвищимо рівень і якість роботи банку.

Щодо нашого бізнес-плану. Конкретні факти, які характеризують цей документ, банк вважає конфіденційними. Зазначу лише, що в його основу входять: поточний стан банку, його можливості, стратегічні наміри, проекти змін, план їх впровадження. В сучасній західній теорії і практиці саме ці ідеї є складовими частинами системного концептуального підходу до бізнес-планування діяльності підприємницьких, банківських структур. А ще б я так сказав: сформований банком бізнес-план — це реально продумана гіпотетична картина

послідовного розвитку в часі й просторі подій, які в сукупності своїй з урахуванням як корпоративних, так і державних, національних інтересів становлять еволюцію банківського бізнесу.

Головною проблемою, яка сьогодні стоїть перед агробанком і, безумовно, буде й надалі актуальною, є створення надійної бази капіталу, що забезпечувала б довгострокову прибутковість банку "Україна" і довірчі відносини з клієнтами та діловими партнерами. У бізнес-плані визначено ряд стратегічних завдань, розв'язання яких має зміцнити базу банківського капіталу. Це кардинальне поліпшення процесу кредитування, забезпечення більш ефективного управління кредитним ризиком, посилення управлінського контролю за операціями банку і діяльністю його філій; створення належних умов для якіснішого управління активами і пасивами банку; надання клієнтурі різноманітних і високоякісних банківських послуг та розширення на цій основі бази фінансово стабільних клієнтів; нарешті, це розробка і впровадження нових прогресивних рішень у галузі управління персоналом та використання найсучасніших інформаційних тех-

В основі бізнес-плану такі складові: поточний стан банку, його можливості, стратегія, проекти відповідних змін, конкретний план їх здійснення

нологій. Завдання ці тут названі за ступенем їхньої вагомості, хоча практична їх реалізація буде забезпечуватися одночасно протягом трьох наступних років.

Тобто бізнес-планом передбачено таку стратегію розвитку, такі напрями діяльності, такий стиль менеджменту, які дадуть змогу нашому банку працювати стабільно і злагоджено. У плані детально викладено сукупність проектів змін, які здійснюватимуться банком для вирішення зазначених вище стратегічних завдань. Кожному, гадаю, зрозуміло: банківські технології мають свою динаміку, свій початок, але не мають кінця. Виходячи із цього постулату, логіка розвитку банку "Україна" спрямована на те, щоб підвищувати якість обслуговування, послідовно вводячи елементи банківського сервісу, характерні для нормально функціонуючого банку економічно розвинутої країни. Все це — робота на клієнта з метою задоволення його потреб. Завдяки вдосконаленню системи клієнтського менеджменту банк пропонує максимально зручні для клієнтури форми взаємодії і вирішення питань спільної роботи.

Отже, колектив банку вже сьогодні чітко уявляє, що він повинен зробити для підтримки системи життєзабезпечення своєї банківської установи. Між іншим, наші менеджери стверджують: "Любиш бізнес — люби і бізнес-план. Якщо ви теж візьметеся за бізнес-планування, невдовзі знатимете про свій бізнес більше, ніж будь-хто інший". А це, мабуть, найсуттєвіша вигода — чим більше ви знатимете, тим менше ризику буде для вас у майбутньому. Не варто забувати, що передбачливий банкір, комерсант, підприємець прагне не стільки переборювати ризик, скільки зводити його до мінімуму.

Деякі люди цілковито впевнені в тому, що лише гроші роблять гроші. Це далеко не так! Для того щоб бути впевненим в успіху будь-якої справи, треба мати розумний, безпомилковий план дій на перспективу. Загалом розроблений у банку "Україна" багатоцільовий бізнес-план — це для нас дорожня карта на шляху до майбутніх фінансових перемог. Це схема, за якою ми будемо розвивати, вдосконалювати агробанк, це ключ, який, сподіваємося, відкриє нам двері банківських сейфів на Заході. А ще це — важливий засіб, який посилює довіру до банку з боку солідних фінансових інститутів

Банк "Україна": сходами, що ведуть угоду?

На фото: Голова НБУ Віктор Ющенко і голова Ради АБ "Україна" Віктор Ситник.

якісний контроль виконання, без цього не досягти бажаного.

Не важко здогадатися, що важлива стадія переорієнтації працівників банку відповідно до нової стратегії розвитку вже позаду. Тепер настав час практичної реалізації перспективних бізнес-рішень. Ми повинні перейти від концепції банку, який працював в основному у сфері суто фінансових інструментів, до концепції універсального банку, з усіма можливостями і з широким спектром банківського сервісу, необхідного клієнтам. Нова стратегія значно розширює ділові можливості банку "Україна", відкриває перед ним нові перспективи для подальшого розвитку.

Варто відзначити, що розробляти бізнес-план нам допомагали міжнародні фірми "Артур Андерсен" та "Андерсен Консалтинг". На наш вибір вплинуло те, що фахівці цих фірм користуються неабияким авторитетом у середовищі суб'єктів світового банківського співтовариства. До того ж банк "Україна" вже два роки поспіль перебуває під всепроникаючим "рентгеном" аудиторів з "Артур Андерсен", успішно захищаючи перед ними свій баланс. Важливо й те, що фірма "Артур Андерсен" має у Києві своє представництво, а це для нас досить зручно. За порадою, консультацією можемо звернутися до фахівців фірми в будь-яку хвилину, а не лише під час аудиторської перевірки річної звітності.

І останнє. Впровадження в практику банківської діяльності комплексного бізнес-планування — це результат високоінтелектуального підходу, важливих якісних змін, що відбуваються сьогодні в управлінні, провідними комерційними банками. Участь у цьому процесі акціонерного банку "Україна" свідчить про його надзвичайно серйозне ставлення до проектування своєї долі, прагнення не лише зберегти, а й прискорити темпи розвитку. Бажання бачити наш банк високорозвинутим, спроможним задовольняти потреби найвибагливіших клієнтів — ось ті фактори, що спонукають нас діяти енергійно і впевнено.

за кордоном. Хіба, зокрема, не свідчить про довіру до нашого банку і до політики, яку він проводить, рішення Європейського банку реконструкції і розвитку придбати акції АБ "Україна"?

Згадаю про ще одну суттєву деталь. Комплексний бізнес-план агробанку, який, до речі, містить майже 400 сторінок цінної інформації, — це не лише важливий інструмент внутрібанківського управління, а й

АБ "Україна" відходить від концепції банку, що працює у сфері суто фінансових інструментів, і бере за основу концепцію універсального банку, який може запропонувати клієнтам банківський сервіс вищого рівня

інструмент делегування відповідальності, який дасть змогу керівництву банку точніше визначити внесок менеджерів у досягнення цілей банківської установи. Мова в даному випадку йде про запровадження чіткої системи, що містить конкретні завдання і контроль за їх виконанням. Адже система планування завжди повинна спиратися на

Проблеми вексельного обігу в Україні, порушені у №3 "Вісника НБУ" (1996 р.), не залишили байдужими читачів журналу. Продовжує цю тему у своїй статті, написаній спеціально для "Вісника НБУ", головний економіст АТ "Інвест-Рейтинг" Ю.Мороз. Підготовлений ним матеріал містить цікаві сторінки з історії вексельної справи, полемічні нотатки щодо сьогодення і перспектив застосування векселів. Стаття децю перевищує обсяг журнальної публікації, тож пропонуємо читачам "Вісника НБУ" ті її розділи, які, на нашу думку, можуть бути корисними насамперед для фахівців-практиків. Вони стосуються тих ознак векселя, які надають йому особливості, різноманітних форм вексельного протесту та колівзів нашого законодавства. Ці та інші питання, зокрема вексельні операції банків, докладно розглянуті в книзі Ю.Морова "Вексельна справа", яка в грудні 1996 року з'явилася друком у видавництві "Наукова думка".

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Вексель і вексельне право

СИЛА ВЕКСЕЛЯ

"Сила векселя — у непорушності правил подвійного типу. Одні з них стосуються процесуального захисту прав по векселю і засобів спонукання до платежу. Інші спрямовані на те, аби і без допомоги суду зрозуміли були і права, і обов'язки, які випливають із векселя. Відповідно до цього сила векселя містить у собі два елементи: 1) процесуальний; 2) позапроцесуальний, або матеріально-правовий".

В.М.Гордон. Вексельне право. — Харків, 1926. — С. 98

Позапроцесуальний бік сили векселя

Головні його ознаки такі:

1. Солідарна відповідальність.

Кожен, хто поставив підпис на векселі, гарантував тим самим платіж за векселем у строк. Між іншим, саме звідси беруть початок відомі вислови "дати підпис", "надати шану підписові"... Векселетримач (у випадку несплати за векселем у строк) може звернутися із вимогою до будь-якої із зобов'язаних за векселем осіб або до всіх відразу, не дотримуючись якоїсь послідовності і не чекаючи ніяких термінів.

2. Право зворотної вимоги.

Векселетримач, що не одержав платежу за векселем, набуває права прямого позову щодо особи, зобов'язаної платити за векселем (у переказному векселі), або такої, що видала вексель (у простому векселі), а також (після певних формальностей) набуває права на регресний позов щодо всіх осіб, які раніше зафіксували на векселі свої зобов'язання (як у переказному, так і в простому). Підставою для такого позову для векселетримача може бути тільки вексель із відміткою про опротестування у неплатежі (женевська система права) і навіть без неї (англо-американська система права). Таким чином забезпечується подальше прискорення розгляду вексельного позову в суді.

3. Неможливість заперечень.

Заперечення боржника кредиторів практично неможливі: боржник зобов'язаний заплатити у визначений термін, незважаючи ні на що. Виняток становлять лише заперечення, що базуються на положеннях вексельного права (наприклад, коли кредитор, придбавши вексель, діяв зумисно на шкоду боржникові), або якщо вони стосуються

Сила векселя, що, власне, й відрізняє його від громадського зобов'язання, є складною системою правил, які стосуються прав та обов'язків за векселем

боржника і його безпосереднього кредитора (трасанта і ремітента, індосанта і індосата, векселедавця і першопрідбачача). Але навіть у цих випадках тягар доказів неправомірності вимоги повністю покладається на боржника.

Слід зауважити, що боржник не несе відповідальності у таких випадках, підтвер-

джених судом:

- вексель був виданий внаслідок насильства, обману, погроз на адресу векселедавця;
- підставою для видачі векселя є незаконна угода (наприклад, хабар);
- вексель вибув із володіння векселетримача поза його волею (наприклад, украдений, загублений тощо).

Щоб зберегти за собою вексельні права, кредитор повинен ретельно дотримуватися всіх передбачених формальностей, а саме: щодо своєчасності протесту (інакше втратить право висувати вимогу до осіб, які несуть субсидіарну відповідальність — індосатів та авалістів), щодо правильного заповнення векселя (інакше втратить усі права, в тому числі і право протесту). Оскільки вексель — строго формальне зобов'язання, то він вимагає такого ж формального підходу до його складання. Тому до здійснення своїх прав (до пред'явлення до акцепту чи платежу) кредитор має в першу чергу потурбуватися про те, щоб у векселі було заповнено всі реквізити, вказані в статтях 1 та 75 (відповідно для переказного та простого векселів) Положення про переказний і простий вексель. Якщо векселедавець не заповнив деякі із реквізитів і передав підписаний вексель першопрідбачачеві, то останній має право самостійно дописати пропущене, оскільки вважається, що таким чином векселедавець дав на це йому та наступним надписувачам свою мовчазну згоду.

Поряд із головними складовими частинами — реквізитами (їх ще називають суттєвими приналежностями векселя) — вексель може містити також інші елементи — так звані

Юрій Мороз,
головний економіст
АТ "Інвест-Рейтинг".

За фахом — економіст-математик. У 1992 році закінчив Київський державний університет імені Т.Г.Шевченка. Автор низки ґрунтовних публікацій із фінансових питань, навчально-довідкового посібника "Вексельна справа".

несуттєві приналежності. Серед них розрізняють такі, що є законодавчо визначеними, і такі, що законодавчо невизначені. І перші, й другі не вважаються необхідними для визнання векселя дійсним, але ці елементи так органічно вписалися у щоденну практику, що без них вексель важко уявити.

Несуттєві вексельні приналежності поділяються на такі, що охороняються вексельним або цивільним правом, і на такі, що взагалі не мають ніякої юридичної сили. Мабуть, правовим інституціям, у першу чергу Міністерству юстиції, варто було б упорядкувати цю справу і дати відповідні роз'яснення.

А оскільки їх поки що немає, заповнимо цю правову прогалину власними силами.

1. Отже, до приналежностей, що мають вексельне значення, належать:

■ застереження "не наказу" і тому подібні. З ними вексель може бути переданим далі, але лише з наслідками перепоступки вимоги (цесії) на цивільних засадах;

■ вказівка на посередника в разі потреби (неакцепту або неплатежу за векселем). Посередник, який здійснив акцепт або платіж, набуває вексельних прав проти того, за кого він здійснив акцепт або платіж, а також проти його попередників за надписами. Щоправда, залишається зовсім неврегульованим питання щодо дій нотаріуса у випадку появи нотадресата: повинен чи не повинен він повідомляти посередника про неакцепт (неплатіж)? Чи це обов'язок векселедержателя? На жаль, відповіді немає, але було б бажано покласти такий обов'язок на нотаріуса, оскільки це скоротило б час при задоволенні вимог векселедержателя, а значить, і зменшило б суму регресних вимог;

■ доміциліційна формула — вказівка на те, що платіж повинна зробити третя особа — доміциліат за дорученням і за рахунок доміциліанта (векселедавця у простому і трасанта у переказному векселях). Це застереження важливе тим, що у випадку неплатежу або часткового платежу вексель протестується проти платника, доміциліат же не відповідає ні за які вексельні зобов'язання, навіть якщо він і обіцяв заплатити. З такої обіцянки доміциліата випливає тільки право доміциліанта хіба що добиватися відшкодування збитків на цивільних засадах;

■ застереження "без витрат", "без протесту" і тому подібні. В разі протесту особи, що перестраховувалися такими застереженнями, не зобов'язані відшкодовувати векселедержателю витрати за протестом, а векселедержатель, від чийого імені здійснюється протест, може не опротестовувати вексель і зберігати вексельні права проти надписувачів.

У яких же саме випадках варто не опротестовувати вексель?

У двох:

а) коли застереження зробив сам векселедавець (це означає, що таке застереження зробили всі надписувачі);

б) коли застереження зробив надписувач, який виявився єдиним надписувачем на векселі;

■ застереження про обмеження терміну представлення до акцепту або платежу. Векселедержатель, що пропустив цей термін, втрачає свої вексельні права щодо осіб, які зробили таке застереження, а якщо це зробив векселедавець, — то стосовно усіх зобов'язаних за векселем осіб;

■ застереження про платіж у ефективній валюті. В Україні за наявності такого застереження вексель буде оплачений за офіційним курсом гривні на момент платежу, якщо це не суперечить чинному законодавству;

■ нумерація зразків. Якщо переказний вексель видається у кількох зразках, кожному з них треба присвоїти порядковий номер (перший, другий, третій...), інакше кожен зразок буде вважатися самостійним векселем і векселезобов'язані особи відповідатимуть за кожним із них;

■ депозитний відмітка — запис про те, у кого знаходиться зразок переказного векселя, надісланого для акцепту. Депозитарій, що не видав законному тримачу векселя зразка, не несе ніякої вексельної відповідальності (його відповідальність визначається договірними відносинами із трасантом), але останній для збереження своїх вексельних прав повинен опротестувати факт невидання зразка, аби зберегти свої права проти надписувачів.

2. Приналежності, що мають загальне цивільно-правове значення:

■ згадка у векселі про повідомлення щодо трасування, яке відбулося, — авізо;

■ вказівка у переказному векселі, на чий рахунок треба віднести платіж щодо трасованої суми;

■ касаційне застереження на зразках переказного векселя про те, що платіж належить здійснити за даним примірником векселя, якщо решта примірників не оплачена.

3. Приналежності, що не мають юридичного значення. До них належать:

■ вказівка, що вексель видано в єдиному примірнику;

■ обіцянка про сплату відсотків на вексельну суму за визначено-строковими (векселями, які підлягають сплаті у визначений день) і дато-векселями (векселями, які підлягають сплаті у визначений час від складання);

■ заборона здійснювати протести;

■ запис трасанта про те, що він знімає із себе відповідальність за платіж;

■ застереження "або його наказу";

■ наявність на векселях штампів фірм векселеучасників, а також проставлення різних умовних позначок (порядковий но-

мер врахованого векселя і тому подібне);

■ рукописний чи друкований варіанти заповнення;

■ кольори чорнила.

Нечіткість у несуттєвих приналежностях, а також деякі мовні огріхи і граматичні помилки, що не викривляють суті тексту, не є підставою вважати вексель недійсним. Разом із тим, наявність необумовлених виправлень, підчисток і перекреслень може бути такою підставою, особливо, якщо вони якимось чином зачіпають реквізити. **Дефекти форми векселя спричиняють недійсність і самого векселя.** Якщо вексель виявиться навіть розірваним, але при цьому не пошкоджено реквізити, він залишається дійсним, що, правда, треба в суді довести випадковість пошкодження або свою несприятелі до зловмисного наміру знищити вексель.

Процесуальний бік сили векселя

На жаль, у законодавстві України фактично немає стрункої системи вексельного процесуального права, хоча потреба в ній дуже гостра. Сподіватимемося, що в недалекому майбутньому з'являться відповідні законодавчі і нормативні документи, які б гарантували швидкість вексельного процесу і суворість вексельних стягнень.

Хотілося б, щоб у них знайшли своє вирішення такі важливі, на мій погляд, проблеми вексельного обігу в Україні:

1. Віднесення векселів до категорії документів, за якими дозволяється подавати позови в режимі спрощеного (особливого) судочинства.

2. Передбачення можливості забезпечувати вексельний позов арештом майна відповідача, якщо останній не може заперечити позивачу по суті справи (про підробку свого підпису, про сплату вексельного боргу тощо).

3. Практика попереднього виконання судового рішення (не чекаючи, коли закінчиться термін можливого оскарження або можливого розгляду справи у касаційній інстанції).

4. Зменшення п'ятивідсоткового державного мита за подання вексельного позову до двовідсоткового.

5. Відміна або хоча б скорочення термінів досудового врегулювання спору.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕКСЕЛЬНИХ ПРОТЕСТІВ

Відповідно до пункту 4 спільної Постанови Кабінету Міністрів і Національного банку України "Про деякі заходи щодо вдосконалення договірних взаємовідносин та проведення заліку взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності та оформлення розрахунків векселями" № 703

від 29 червня 1996 р. протест у неплатежі векселя, випущеного відповідно до постанови, може бути вчинений протягом 15 днів після настання дня, коли вексель має бути оплаченим. Це положення суперечить статті 77 (абзац п'ятий) Положення про переказний і простий вексель. Проте такий крок можна вважати доцільним, оскільки переважна більшість наших підприємств не вміє користуватися векселями, а нотаріуси ще не мають достатньої практики оформлення протестів.

Проблеми справді виникають. Якщо нотаріусу вручають для протесту вексель, то як може він одразу встановити, видано його на підставі постанови чи ні? І відповідно — прострочений він чи ні? На векселі, можливо, й буде якась відмітка про те, що він, припустимо, виданий "Згідно з постановою... для взаємозаліку...", але чи впливає із цього недійсність векселя? Ажте такий наліпне, можливо, порушує договірну волю векселедавця. Може бути й таке, що хтось не встиг опротестувати вексель і таким чином вирішив продовжити термін його протесту. Але ж нотаріус не зобов'язаний з'ясовувати (та й не може цього зробити) ті юридичні відносини, на підставі яких видано вексель.

Ці та багато інших подібних ситуацій, що виникають на практиці, підтверджують справдливості висновку С. Кричевича у "Віснику НБУ" (№ 3, 1996 р.) про те, що одними з найслабших ланок вексельного обігу в Україні є протест векселів і стягнення боргу за ними. Нашим законодавством процедура протесту, на жаль, чітко не визначена. Враховуючи фактичну відсутність відповідної нотаріальної практики і певні консервативні звичаї, необхідно доопрацювати чинну Інструкцію "Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України" (затверджену наказом міністра юстиції України № 18/5 від 18 червня 1994 р.). Зокрема, слід уточнити положення, які регламентують дії нотаріуса у випадку пред'явлення векселя боржникові — особисто чи письмово (у наших умовах перевагу треба надавати письмовій формі у вигляді повістки, що зобов'язує боржника прийти до нотаріуса), а також деталізувати дії у випадку, коли на ве-

кселі вказано нотадресатів і відповідна йому процедура протесту).

Як відомо, в Законі "Про нотаріат" від 2 вересня 1993 р. та у відповідній інструкції розглядається лише три види протесту — в неплатежі, неакцепті й недатуванні акцепту. Про інші види навіть не згадується. А вони (причому — особливі) існують. Тож зупинімося на кожному із них окремо.

У Законі України "Про нотаріат" навіть не згадується про особливі види вексельного протесту. У цій статті розглядається кожен із них зокрема

1. Забезпечувальний протест.

Даний протест застосовується, коли стає зрозумілим, що платник у день платежу виявиться неспроможним виконати свої зобов'язання. В такому випадку виникає потреба в забезпеченні платежу за векселем з боку інших векселеучасників. Забезпечувальний протест може бути здійсненим у будь-який час від моменту видачі векселя і до обумовленого строку платежу (незалежно від того, акцептовано вексель чи ні) за наявності однієї з таких передумов:

- а) платник призупинив або припинив платежі;
- б) стягнення з майна платника безрезультатні;
- в) платника оголошено неплатоспроможним.

В останньому випадку пред'явлення векселя до платежу і подальший протест не є необхідними для збереження векселедержателем своїх регресних прав. Достатньо пред'явити рішення суду про неплатоспроможність платника, а якщо вексель переказний і не підлягає акцепту, достатньо оголошення векселедавця неплатоспроможним (стаття 44 Положення про переказний і простий вексель).

2. Протест про невидання (невручення).

Він здійснюється в разі невидання пред'явникові копії або зразка векселя оригіналу — векселя чи зразка векселя, надісланого для пред'явлення до акцепту (статті 66 і 68 Положення про переказний і простий вексель).

3. Протест про дефект форми і протест про невідповідність примірників.

Ці протести здійснюються в разі виявлення неточностей, невідповідностей і виправлень у тексті (реквізитах) векселя і/або в його примірниках.

Усі названі тут види протесту, а також протест в неакцепті, неправильному, не-

повному або неналежному акцепті можуть здійснюватися кожним, у кого знаходиться вексель, незалежно від того, є ця особа (протестант) легітимованим векселедержателем (на підставі послідовного ряду індосаментів) чи ні. Проте особою, від імені якої вчиняється протест у неплатежі, може бути лише правильний векселедержатель, що обґрунтовує своє право на основі безперервного ряду індосаментів або на якійсь іншій правочинній (наприклад, спадок).

Варто було б згадати в інструкції і про причини здійснення основних видів протестів, оскільки посилання на них, як відомо, обов'язкове в акті про протест. Причини здійснення протесту векселя у неакцепті або у неналежному акцепті бувають такі:

- платник повністю відмовляється в акцепті;
- платник приймає вексель лише в частині вексельної суми. У цьому випадку протест здійснюється щодо неакцептованої суми;
- платник не вказує дату при акцепті візовекселя (векселя, який підлягає сплаті у визначений час після пред'явлення). У такому випадку здійснюється протест про недатування акцепту;
- платник акцептує вексель не в ефективній валюті, як вказано у векселі формулами "ефективно", "дійсно", "в натурі" тощо;
- платник акцептує вексель умовно, змінюючи, скажімо, термін чи місце платежу, або взагалі вносить будь-які зміни, що не узгоджуються зі змістом векселя;
- платника за вказаною адресою не знайдено. У такому разі протест кваліфікується як "протест у пошті".

Причини здійснення протесту в неплатежі:

- платник повністю відмовляється від сплати, незалежно від того, акцептовано вексель чи ні;
- платник оплачує вексель частково, незалежно від того, акцептовано вексель чи ні, і на яку суму. У такому випадку протест оформляється на неоплачену суму;
- платник оплачує вексель не ефективного валютного, як це обумовлено у векселі, або платіж надходить не за курсом, зафіксованим у векселі, або (якщо курс не фіксований) не за курсом, що застосовується у місці платежу для оплати подібних векселів;
- платника за вказаною адресою не знайдено.

Пред'явлення векселя до оплати і здійснення протесту в неплатежі не вимагається, якщо вексель раніше уже був опротестований, хіба що за час, який минув, вексель усе-таки було акцептовано.

Сподіватимемося, що ці та інші можливі удосконалення сприятимуть прискоренню розвитку і утвердженню вексельного обігу в Україні.

Навіть після створення надійної правової бази вексельний обіг пошириться в Україні лише після того, як сформуються чи, точніше, відродяться відповідні ділові звичаї і судова практика, коли вираз "платити за векселями" перестане бути лише літературним образом

— Цікаво, про що думає травинка побіля куша шипшини? — зневажливо обірвав себе запитанням Ярослав.

— Просто росте поряд, — не задумуючись відповіла я.

А він засміявся:

— Когось, можливо, це і влаштовує. І він щасливий, хоча всього-на-всього билінка у всесвіті...

Зрештою, все залежить від самої людини, від її духовного кругообігу. Який він — неосяжно великий, що включає і проблеми загальнодержавні? Чи звужений до дрібних, лише власних інтересів? Таких, хто замкнувся у своїй шкаралупі, Ярослав, м'яко кажучи, не любить. Ще мама в дитинстві застерігала від таких, часто повторюючи, що сірий трісчник нікому нецікавий, і йому самому в житті незатишно, як котів, якого викинули на дощ. Ярослав і боявся найбільше цього: стати ніким, загубитися в людській юрбі, відмежуватися від уся і всіх парканом власної долі. Хоча такі його побоювання були марними. Він не міг вирости іншим, ніж таким, яким ми всі Ярослава Солтиса знаємо. Його виховувала сама родина атмосфера, де завжди шанували працю і усе українське: книгу, пісню, вишиванку. Ярослав змалечку без фальші сприймав це, і в серці його наче проростали дивні квіти любові до всього цього.

До шкільного віку він ріс без батька, і мама, Катерина Романівна, ніжно оберігала сина від усіляких непорядних людей, які інколи могли з ехидством запитати: "А де твій батько?" Взагалі, в ті 50-ті, і я пам'ятаю, багато чого було навиворіт. Батька, Федора Дмитровича Солтиса, який ще за Польщі закінчив агрономічну школу і якого дружина його — Катерина вчила української мови, посадили у в'язницю за "націоналістичні" ідеї. А матір Ярослава, Катерину Ушату, яка за направленням приїхала до Львівської області вчителювати, навпаки, нерідко боляче ображали, обзиваючи "москалькою", — ніби вона не навчала дітей рідної мови, а "орусачувала" українців... Усього було... Та коли в 56-му батько повернувся додому і народилася сестра Галінка, зажили щасливо й дружно. Батько працював бригадиром у колгоспі, мати — вчителькою в школі.

А Ярослав ріс, оточений їхньою любов'ю і ласкою, серед розкішного лісу, луків і річки Снов. Він гасав полем, грав із хлопцями у футбол та у війну, до школи їздив на велосипеді, а взимку — на лижах. Плавав у річці, ловив карасів і знав усі гриби, які росли в їхньому лісі. А ще багато читав. Телевізора не було, зате книжок — як ні в кого в селі. Так, насамперед у сім'ї Солтисів учили дітей жити по совісті. І багато працювати. "От, Славик, трави кролям нажни, теляті накоси і — перепочинеш", — підбадьорювала мама. А коли приносив траву, треба було загнати курей, рубати дрова, дог-

лядати за меншою сестрою. Робота знаходилася завжди, і Ярослав учився розуміти, що роботі не буде кінця й краю.

Правду кажуть, що всі ми родом зі свого дитинства. За що тебе картали батьки, то го й ти не прощатимеш людям. Чого навчився від батька—матері, те й умітимеш в житті. Ярослав зізнається, що найбільшою провинною в дитинстві вважала не обов'язковість. Якщо чогось не зробив або забув зробити, схвального ставлення не чекай. Тому і він оцінює людей за тими ж критеріями. А ще не прощає цинізму, найбільшим злом вважає зверхність і зневагу до інших.

Істини історії, які нам почали відкриватися наприкінці 80-х, він пізнав набагато раніше. Ми жахалися і плакали, дізнаючись про жертви політичних репресій. А для нього період сталінізму пройшов крізь долю, викресавши в характері риси непримиренності до несправедливості і виплекавши в душі непідробну любов до незалежності. Він, як ніхто, знає, за скількома нашарування-

Людмила Патрикац,

"Вісник НБУ"

ПОЗИЦІЯ

ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА ЯРОСЛАВА СОЛТИСА, БАНКІРА І ЛЮДИНИ

ми — випадковими і свідомими — опинилася та істина, за яку постраждав його батько, за яку в різні часи віддали життя багато патріотів — відомих і невідомих. Багатьох із цих людей за любов до України знищили, а після смерті оббрехали. Він схилиється перед Євгеном Сверстюком і Олексієм Тихим, Валерієм Марченком і Василем Литвином. Йому близькі патріотичні ідеї, які проповідують народні обранці Левко Лук'яненко і В'ячеслав Чорновіл. Солтис вважає, що тільки патріоти зможуть збудувати міцну державу, у якій однаково щасливо житимуть громадяни — незалежно від національності, віри, віку, стану здоров'я і рівня доходів. І це не поза, а позиція.

До соціалістичних ідей Ярослав Федорович ставиться критично. Багато лідерів, які пропагують ці ідеї, займаються соціальною демагогією. Обіцяючи людям блага, треба спочатку знайти джерела для їх створення. Солтис переконаний, що лише приватна власність та індивідуальна ініціатива відкривають ці джерела і лише вони можуть захистити працюючу людину. Ми втомиди-

ся від порожніх балачок з трибуни Верховної Ради. Це те саме, що пускати воза попереду коня. Хто не розуміє цього, роздаючи людям обіцянки, той стриножує українську економіку. А справедливість, вважає Солтис, можуть визначати тільки Бог, совість і гроші. За вищою духовною суттю — Бог. У моральному плані — совість. А в матеріальному плані людство не знайшло мірила кращого, ніж гроші. Тільки за допомогою них можна порахувати, ким, скільки і як зроблено.

Таким не по роках мудрим, з твердими переконаннями, впевненим у собі прийшов Ярослав до республіканської контори Будбанку. Позаду лишилися десятирічка, яку закінчив на Чернігівщині, Львівський обліково-фінансовий технікум, перші випробування у Корюківському та Шорсько-му відділеннях республіканської контори Держбанку СРСР на Чернігівщині, служба в армії у Вірменії, навчання в Київському інституті народного господарства. Юна-

кові на той час виповнилося 25 років. І відтоді, по суті, й почалася справжня щоденна робота, одержимість якою Солтис вважає за єдино виправдану форму існування. Працював у відділі контролю за зарплатою, в ревізійному, помічником голови правління республіканської контори Будбанку. Потім перейшов на роботу до Київського обласного управління начальником контрольно-ревізійного управління. За 13 років у системі Будбанку пройшов таку школу, що долі тільки дякувати треба. Ще й заочно закінчив аспірантуру при Інституті народного господарства.

А час тоді настав такий цікавий — і для політики, і для економіки. Горбачов почав перебудову, дозволив створювати кооперативи. Але структури Держбанку не могли їх обслуговувати. Для цього потрібні були абсолютно нові банківські установи. І люди нового мислення, перспективні, сміливі. Вони отримали шанс змінити життя на краще, підтримати власника. До розпаду Союзу лишалося трохи більше ніж півтора року, але ідеї про економічні перетворення вже не просто витали у повітрі.

24 січня 1989 року в Україні був зареєстрований перший український національний банк — інноваційний, який мав обслуговувати альтернативну державній економіку. Через два місяці потому Ярослав Солтис отримав запрошення очолити кредитний відділ.

Тепер навіть смішно, що всього доводилося вчитися, як кажуть, на ходу. Під який процент видавати кредит? Кому? Які гарантії для його повернення встановлювати? Питань — безліч... Але треба було працювати. А отже, ризикувати і вчитися. Укрінбанк першим в Україні (особисто Ярослав Федорович) видав комерційний кредит під 14 відсотків річних заводу "Маяк" для виробництва нових голівок для магнітофонів. Тоді ще мало хто розумів, яке це благо. Навіть головний бухгалтер

і заступник директора заводу "Маяк" не розібралися. Прибігли до Солтиса і почали обурюватися: "Це грабунок! — кажуть. — Ви — капіталісти! Не допустимо, щоб у нашій державі таке чинилося!" І грюкнули дверима, пообіцявши повернути кредит — без процентів. Але у банку були свої претензії: угоди треба дотримуватися. Та й, зрештою, пора вчитися цивілізовано працювати з банками. Звичайно, "Маяк" побоювся арбітражного суду і повернув відсотки. То була незначна сума — проценти наросли за тиждень. Але і її вистачило, щоб заплатити банківським працівникам зарплату за місяць. Отак починав перший в Україні комерційний банк...

Власного досвіду ще не вистачало. Часто-густо доводилося приймати термінові, не завжди виважені рішення. Інколи вони були авантюрні, інколи — несподівані для самих банкірів. Таке трапляється у творчих людей: в ім'я ідеї вони здатні ризикувати, долаючи навіть прірву. Звичайно, якщо справа варта того.

Укрінбанк на перших порах ставив за мету підтримати власника. Потім ця ідея розвинулася й набула чіткіших обрисів: потрібно було створювати українського підприємця. Кредити видавалися лише комерційним структурам. Разом із Укрінбанком піднімалися і його клієнти — клас підприємців. За вісім років навколо цього банку об'єдналися тисячі сміливих, авантюричних, розсудливих, темпераментних, терплячих, надійних (і не зовсім) клієнтів.

Укрінбанк першим серед банків в Україні почав закуповувати валюту. В Старопольському краї спочатку він придбав триста тисяч американських доларів за ціною 8 рублів за один долар (курс тоді був 1 долар до 0.65 рубля). Зопалі думали, що дали маху. Та час працював саме на людей ризикових. Невдовзі за доларами, які банк пропонував по 12 рублів, уже стояла черга. П'ять днів банк притримав продаж, і курс став — 14 рублів. Так з'явилися перші прибутки...

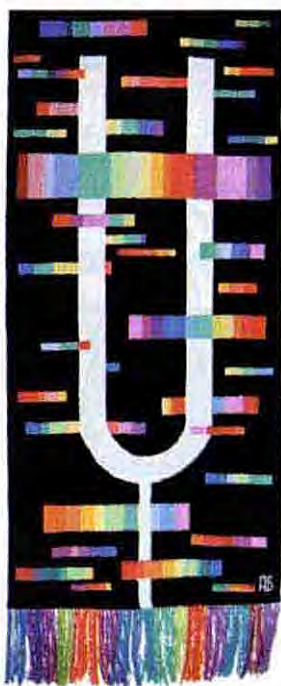
До банку приходили нові й нові акціонери і вкладники. Були тут і гроші ЦК КПУ, Київського міського партії, Народного Руху, товариств "Знання" та любителів книги, Фондів миру та Червоного Хреста, багатьох інших малих і великих організацій та установ, що повинні були запрацювати на розвиток ринкових відносин в Україні. Укрінбанк купував їхні

кошти під 4-5 відсотків. Жоден банк не сплачував тоді навіть одного відсотка за депозитами. Але фахівці цього банку, котрі, як і багато інших, дивилися в завтра, уявляли перспективу ясніше, відчували наступ інфляції і падіння старої системи. Вони ризикували, надаючи кредити, і водночас рахували кожен копійку. Тільки раціональна людина в перспективі може стати багатою. Солтис прагне бачити Україну багатою через багатство громадян і велич підприємств. Отже, не можна викинути на вітер бодай жодної гривні, гріх втратити з вини позичальника хоча б копійку! Укрінбанк — один із небагатьох, а може, і єдиний, хто врятував свою валюту, яка знаходилася на рахунку в Зовнішконеомбанку. Ми добре пам'ятаємо той трюк, коли Зовнішконеомбанк, оголосивши себе банкрутом, по суті, присвоїв і українські, і білоруські, і молдовські, й інших республік капітали. Лише Укрінбанк виявився мудрішим, врятувавши валюту банку і валюту своїх клієнтів. Одному зі своїх великих клієнтів він повернув близько 12 мільйонів американських доларів. Щоправда, довгенько довелось за ними попоїздити. Але в результаті гроші повернулися. З них формувалися власні кредитні ресурси, створювалися ліквідні активи, поступово, але впевнено Укрінбанк став на ноги.

Його історія — це історія розвитку ринкових відносин в Україні. Від створення кооперативів до боротьби з кооперативами. Від кредитування всіх підряд до отримання прибутків від впровадження нових банківських технологій. Від перших комп'ютерів до повної комп'ютеризації і підключення до світової банківської системи S.W.I.F.T., впровадження електронних платежів і пластикових карток.

За вісім років набуто великого досвіду. Озираючись назад, бачиш і помилки, прорахунки, якимось по-іншому сприймаєш і ті моменти, коли сумнівався, мучився, не піддаючись на чийсь чинівничу провокацію, і тишенько хвалиш себе за те, що встояв у важкий момент... Бувало, керівники різних високих, у тому числі урядових і державних інстанцій, змушували без гарантій видавати кредити деяким організаціям. Було зрозуміло, що ці кредити не повернуться. На листи за підписами акціонерів не зважали. Викликали і суворо наказували: "Якщо кредит не видасте, ми вас закриємо!". На щастя, часи змінилися, і подібні погрози уже нікому не заважають працювати. Це прерогатива банкірів: визначати, кому кредит видавати, а кому — ні. Чому і з якої такої ласки дарувати комусь гроші? Українські банки й так поки що мають мізерні власні кошти.

Затрималася Україна з розвитком ринкових відносин. Як кажуть, тримають мертві за ноги живого, й не дають рухатися вперед.

Камертон — символ діалогу. Ярослав Федорович — за здоровий і живий діалог, за веселкову розмаїтість думок, за світлу істину. (Цей сюжет Алли Буйгашевої висить на стіні в кабінеті Я.Ф.Солтиса).

Соціалістична демагогія про рівність призвела, зрештою, до зубожіння людей. Пролетарі, яким, окрім своїх ланцюгів, нічого було втрачати, могли продатися за шмат хліба будь-кому. Маркс мав рацію: пролетаріат позбавлений власності і національності, сім'ї і держави. Буржуазію не купиш шматком хліба. Вона, маючи гроші, шукає, куди б їх вкласти для отримання найбільшого прибутку. А оскільки підприємець найкраще знає виробничі умови та маркетингові своєї країни, він найохочіше інвестує економіку рідної держави. Логічно? Навіщо людині, яка заробила гроші важкою працею, ділитися з ледарем? Щоб бути нарівні з ним? Щоб взяла гору соціальна справедливість? Солтис переконаний: навіть намагання створити таку "соціальну" державу сьогодні впливає негативно на свідомість людей. Нам потрібна держава ринкова, ліберальна, яка гарантуватиме політичну стабільність, безпеку, повну свободу для всіх громадян, у тому числі активних підприємців та бізнесменів. Податки мають бути мінімальними. Уряд повинен брати на себе якомога менше соціальних виплат, пільг і гарантій, особливо щодо закладів навчання та охорони здоров'я. Значну їхню частину

потрібно передати у приватну власність. Коли приватна ініціатива конкретної людини сприятиме розвитку окремих структур і галузей, коли підуть інвестиції, тоді можна думати і над збільшенням соціальних програм. А сьогодні нам треба підтримати саме власника, бо він платить податки, а отже, "латає" дірки в бюджеті, підтримує стабільність національної валюти і впливає на розвиток економіки.

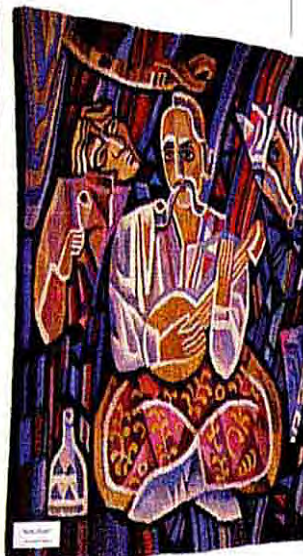
З Ярославом можна дискутувати. Але позиція Солтиса — це позиція Солтиса. І хто що б не говорив про людей заможних і мастих, Солтис вважає, що вони для України нині — найцінніші. Їх поважати треба, оберігати, а не засуджувати і заздрити. В Укрінбанку багато таких солідних клієнтів, і для економіки нашої держави вони — не менш важливі, ніж такі велетні, як завод "Арсенал" чи "Запоріжсталь".

Ярослав багато думав над тим, яким має бути український комерційний банк. І для того, щоб Укрінбанк став таким, яким він нині є, голова правління виконував чимало чорнової роботи. Перші інструкції і правила для роботи комерційних банків були написані в Укрінбанку. Скажімо, в 1990 році Солтис написав інструкцію про те, в яких випадках кредит не видається. По-пер-

ше, неюридичним особам України; по-друге, фізичним особам, які не мають українського громадянства; по-третє, якщо кредит має йти на передоплату; по-четверте, коли у клієнта немає реального майна, по-п'яте, коли клієнт не платить податків або приховує прибутки; по-шосте, якщо прохач відверто натякає на покровителя з високою посадою. Підхід простий: якщо клієнт обманює державу, значить обмане і банк. Солтис за історію Укрінбанку мав справу із декількома тисячами позичальників. Чесність чи нечесність їхню він на рівні інтуїції відчуває. А довіряє лише тим, хто говорить мало, але відразу показує документи — з даними про себе, про майно, прибутки, обороти, сплачені податки. В соціальній, тисячний раз розглядаючи кредит, Солтис переконується: підхід завжди суто індивідуальний. Сім разів відмірай, а один раз відріж. Видавати кредити — це творчість.

— Краще за все, — говорить Ярослав Федорович, — видавати кредит під заставу грошей. Можна — під заставу майна, але його повинно бути в кілька разів більше. Та найкраще кредит взагалі не видавати, тоді не буде проблем...

Кажуть, завдання банку — кредитувати. Нічого подібного! Завдання банку — проводити розрахункове касове обслуговування клієнтів, бути посередником на фінансовому ринку. І якщо зовсім недавно в структурі прибутків банку переважали прибутки від кредитів, то сьогодні понад 50 відсотків

Історія і мистецтво повсякчас супроводжують нас у житті. Нехай же вони надихають і на роботі — вирішив Ярослав Федорович. Нещодавно зал засідань ради акціонерів у новому офісі Укрінбанку прикрасили гобелени Наталії Литовченко: "Козак Мамай", "Архангел Михайло — охоронець Києва", "Юрій Зміборець", "Мати Божу".

становлять прибутки від обслуговування клієнтів. Укрінбанк є членом акціонерного товариства "Укркарт", а також обслуговує картки міжнародних платіжних систем, продає і купує ресурси, підключений до системи "Ройтер". Але найсучасніші прибутки — від обслуговування клієнтури.

Власну думку Солтис має і відносно діяльності банку на фондовому ринку. Так, Укрінбанк також купує облігації внутрішньої державної позики, але це не може бути його основним завданням. Адже чим більше банки купуватимуть цінних паперів Мінфіну, тим менше коштів вони зможуть вкласти у розвиток виробництва, в інвестиції. Навіть Сталін, який не розумів переваг ринку, утримував державу за рахунок грошей населення, випускаючи облігації. Батьки Солтиса теж половину своєї мізерної зарплати отримували в облігаціях державного займу. Та й я пам'ятаю, як мій батько, працюючи завідувачим фінвідділом, приносив додому облігації на півзарплати, а мамі пояснював, що він повинен бути в цьому прикладом для інших. Багато людей вірили тоді державі і купували облігації. Щоб заощаджувати. Ми так психологічно створені — відкладати гроші на майбутнє, накопичувати. На жаль, сьогодні в державі немає механізму, щоб вилучати гроші з обігу. Ті, хто хоче заощаджувати, тримає їх дома. В результаті — близько 3,6 мільярда гривень "гуляє" в готівці, не працюючи на економіку. Солтис не проти продажу і купівлі цінних паперів, але цей механізм треба відрегулювати так, щоб і люди, і фірми були зацікавлені купувати

облігації, щоб повірили їм, як усі ми колись Ошадбанку...

Укрінбанк, як і його голова правління, такий же надійний і респектабельний. Йому є чим пишатися і є чим похвалитися. Основні акціонери — АТ "Мега-сервіс", АТ "Шелтон", Дрогобицький нафтопереробний завод, Інститут надтвердих матеріалів НАН України, Мінмонтажспецбуд, трест "Центростальконструкція", Товариство винахідників і раціоналізаторів, працівники Укрінбанку — стабільно допомагають банку утверджуватися в різних сегментах фінансового ринку. Нині банк має 38 філій, обслуговує понад 20 тисяч клієнтів. Баланс банку становить 320 мільйонів гривень, прибуток — 6 мільйонів гривень. У цьому році статутний фонд банку збільшився до 20 мільйонів гривень. Власні кошти перевищують 50 мільйонів гривень.

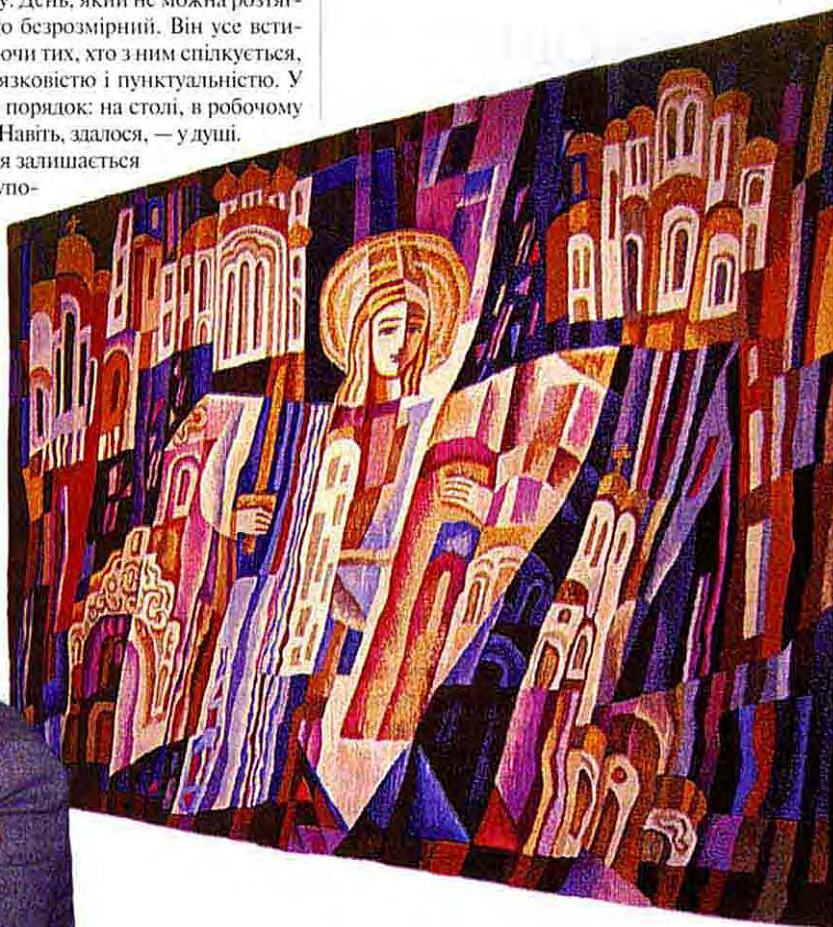
Кажуть, цифри говорять самі про себе. Але в цьому контексті — і про керівника установи, яка досягла таких успіхів.

Без зайвої метушні, спокійно, і, на перший погляд, легко він робить велику державну справу. День, який не можна розтягнути, в нього безрозмірний. Він усе встигає, підкоряючи тих, хто з ним спілкується, своєю обов'язковістю і пунктуальністю. У нього скрізь порядок: на столі, в робочому щоденнику. Навіть, здається, — у душі. Він усе життя залишається вірним тим упо-

добанням, які колись хоч раз зачепили його серце. І тому, певно, як може, підтримує усе наше, національне. Банк допомагає українській естраді, товариству "Просвіта". Я.Ф.Солтис спонсорує видання українських книжок, які не просто миттю розкуповуються, їх виходу навіть чекають. А книжку "Твоя читаночка", до якої увійшли перлини української поетичної класики, обрядові пісні, молитви, колядки, одразу після виходу і придбати стало неможливо. Добрий почин голови підтримують і клієнти. Приміром, один із них збудував церкву...

У Ярослава Федоровича багато друзів. І це не дивно. Внутрішнє благородство створює навколо нього якусь особливу, принадну ауру... Тричі на тиждень він відвідує спортзал, грає у волейбол, плаває у басейні. "Такі фізичні навантаження просто необхідні", — говорить Ярослав.

Так, вони допомагають тримати, як кажуть, спортивну форму. А це неодмінна умова для того, щоб раціонально будувати свій робочий день, активно жити і, зосереджуючись на головному, бачити перспективу.

Дмитро Рікберг,
керівник прес-служби НБУ

Зустріч головних банкірів України і Росії

У Києві відбулися переговори між керівництвом Національного банку України і делегацією Центрального банку Російської Федерації на чолі з його головою **Сергієм Дубініним**.

Ні для кого не секрет, що, як і економіка, банківські системи України і Росії взаємопов'язані. В Україні працює кілька представництв російських КБ, створено ряд українсько-російських банків, багато наших банків мають кореспондентські рахунки в російських КБ і, навпаки, російські банки — в українських. Банкрутство фінансових установ у тій чи іншій країні впливає на їхніх партнерів за кордоном. Ось чому з ініціативи НБУ ще кілька місяців тому було підготовлено пропозиції щодо спільних із росіянами дій при виникненні фінансових труднощів у банківських системах обох держав.

Міжбанківську угоду між НБУ і ЦБ РФ було підписано ще 1992 року одразу після виходу України з рублевої зони. Природно, що відтоді сталося чимало змін і тому виникла нагальна потреба розробити концепцію нової домовленості, з'ясувати точки зору сторін щодо окремих моментів міжбанківських відносин. І хоча в характері економічного життя та кризових явищ є чимало спільного для обох

країн, усе ж кожній із них притаманні особливості, що потребують певної узгодженості для врахування обопільних інтересів.

Як було заявлено на прес-конференції за результатами проведених дискусій, керівники центральних банків обох країн вважають, що основні параметри майбутньої міжбанківської угоди ними погоджено. Насамперед мова йде про платежі і взаєморозрахунки, взаємодію банківських систем, а також міжбанківську безпеку. Особливу увагу було приділено обговоренню питань, що стосувалися валютних резервів, курсоутворення, розвитку фондового ринку тощо.

Розшифровуючи концепцію майбутньої угоди, банкіри підкреслили, що Росія, як і раніше, залишається основним торговим партнером України. Від того, як розвиватиметься торгівля між цими двома країнами, а отже, і співпраця між банками (насамперед — взаєморозрахунки), багато в чому залежить піднесення економік обох країн. У той час як Росія

в законодавчому порядку заборонила бартерні операції, в Україні і досі питома вага таких операцій зменшується повільно. Отже, головний акцент буде переноситися з товарних розрахунків на фінансові. Незважаючи на продекларований ще влітку минулого року в Ялті намір ввести для взаєморозрахунків країн СНД так звану обмежено конвертовану валюту (нею мали стати всі валюти країн СНД, одержавши рівні права при взаєморозрахунках), до цього часу перевага надається кліринговим операціям через американський долар і німецьку марку.

Проблема введення в нашої країні обмежено конвертованої валюти сама по собі є досить складною і може бути темою окремої статті. Скажемо лише, що поки це питання остаточно ще не вирішене, банкіри дійшли згоди про відкриття в центробанках обох країн кореспондентських рахунків у гривнях і рублях для проведення взаєморозрахунків між суб'єктами господарювання. Одразу підкреслимо, що це ніяк не зачепить інтереси комерційних банків. Для них збережеться порядок розрахунків, який діє нині.

До речі, Росія виявила дуже великий інтерес до функціонуючої в Україні системи електронних розрахунків, до якої вже тепер готові приєднатися Білорусь і країни Балтії, а також багато великих російських банків. Але для цього банкам необхідно відкрити в себе гривневі рахунки.

Значну увагу сторони приділили набутому досвіду в галузі банківської безпеки. Центральні банки України і Росії підтвердили свою готовність інформувати один одного про ситуації, які складаються із цього приводу в банківських системах, попереджувати про можливі банківські банкрутства. Більше того, центробанки обох країн готові регулярно знайомити один одного з інформацією про можливу поведінку, стратегію і тактику на міжбанківських валютних ринках.

Сторони провели дискусію щодо подальшого розвитку макроекономічних процесів, домовилися про консультації, окреслили контури кредитно-грошової і валютної політики, обговорили окремі питання розбудови банківських систем України і Росії, визначилися щодо спільних ініціатив, які стосуються умов функціонування приватного капіталу.

І хоча за результатами переговорів не були підписані ніякі спільні документи, судячи із заяв головних банкірів, особливих зауважень до результатів дискусій у майбутньому не буде і проблем із підписанням через незначний проміжок часу нової міжбанківської угоди не виникне.

Реалізується навчальна програма "Ефективне управління банком"

У Києві завершився перший етап навчальної програми "Ефективне управління банком", яку розробили і реалізують Інститут економічного розвитку Світового банку і Київський державний економічний університет.

Цей етап тривав майже три тижні і проходив у формі семінару з питань банківської справи та фінансів.

У відкритті семінару взяли участь директор програми доктор філософії з фінансів корпорації Демір Йенер, а також керівні працівники Національного банку України, відомі банкіри і вчені-економісти. У виступах учасників йшлося про важливість

освітніх програм для становлення нової банківської системи України, висловлювалася вдячність міжнародним фінансовим інституціям (зокрема Світовому банку і спонсору даної програми — британському фонду "Ню-хау") за фінансову й інтелектуальну підтримку цієї справи.

Співдиректор програми "Ефективне управління банком" кандидат економічних наук Наталя Чирва у розмові з кореспондентом "Вісника НБУ" зауважила, що метою цієї програми є підготовка викладачів, які готуватимуть банківських працівників нового покоління для України й інших нових незалежних держав.

Програма має міжнародний характер. Третина слухачів семінару — доценти українських вузів і працівники банківських установ України, решта — представники Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови і Росії.

Другий етап програми відбудеться у столиці однієї із цих країн, а третій, завершальний — у Вашингтоні (США).

Переведення слухачів з етапу на етап відбуватиметься за тестуванням у рамках навчального курсу програми.

Серед запланованих лекцій: "Фінансові розрахунки (калькулятор)" (професор П.Лузик, Україна); "Банківська система України" (професор А.Мороз, Україна); "Основи обліку", "Фінансова звітність" (професор А.Хьюг, Голландія); "Процентні ставки і ринковий процент", "Ризик і дохід", "Вартість капіталу", "Лізинг як джерело капіталу" (професори Р.Джонсон і Г.Квіглі, США), ділові ігри тощо.

Після успішного завершення навчання слухачам буде видано міжнародний сертифікат "Ефективне управління банком".

1—3 листопада 1996 року в Києві відбувся міжнародний семінар з питань стратегії розвитку та реформування банківської системи України. Його організував Інститут економічного розвитку Світового банку спільно з Національним банком України та Асоціацією українських банків.

На семінарі, який відкрив Голова Національного банку України Віктор Ющенко, було розглянуто кілька ключових проблем реформування банківської системи України, серед яких — система бухгалтерського обліку; класифікація позик; формування резервів для компенсації можливих витрат через позики; режим оподаткування резервів; страхування вкладів; особливості діяльності ощадних банків у країнах із перехідною економікою.

Іноземні учасники семінару розповіли про досвід вирішення цих проблем у країнах Центральної і Східної Європи, висловили свої реко-

мендації українським колегам. Здебільшого ці рекомендації віддзеркалювали позицію Світового банку, який на семінарі представляли Едільберто Сегура (голова офіційного представництва Світового банку в Україні, Київ), Алан Роу (Вашингтон), Алан Ларен (Вашингтон), Мартін Слоу (Вашингтон). Серед учасників семінару були консультанти Світового банку: Ремі Дюфлю, Владислав Ермакович, радник голови Національного банку Румунії Христіан Бікі, а також керівні працівники центральних і провідних банків сусідніх із нашою державою країн.

Українську банківську систему на семінарі представляли Вадим Гетьман (УМВБ), Олександр Сугонько та Антоніна Паламарчук (Асоціація українських банків), Віктор Кравець (АКБ "Україна"), керівні працівники і радники Національного банку України.

На фото: робочий момент семінару.

**Володимир
Сенніков,**

заступник директора юридичного департаменту — начальник управління вдосконалення банківського законодавства і методології правової роботи Національного банку України.

Закінчив юридичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. З 1978 по 1995 рік працював у органах прокуратури, пройшов шлях від слідчого районної прокуратури м. Києва до заступника начальника управління Генеральної прокуратури України. У НБУ — з травня 1995 року.

РУБРИКУ ВЕДЕ

ЮРИДИЧНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ НБУ

ЗАПИТАННЯ —

ВІДПОВІДЬ

Які вимоги пред'являються Національним банком України до суб'єктів господарської діяльності, що мають розрахунковий та валютний рахунки у різних банках?

Відповідно до статті 31 Закону України "Про банки і банківську діяльність" клієнт банку відкриває розрахунковий, поточний, валютний рахунки в одному з обраних ним банків і має право користуватися послугами інших банків. Але деякі суб'єкти господарської діяльності, порушуючи вимоги законодавства, мають розрахунковий та валютний рахунки в різних банках. Нова редакція Інструкції № 3 Національного банку України "Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті", затверджена постановою Правління НБУ № 121 від 27.05.1996 року, наголошує на необхідності дотримання норм закону. Оскільки практичне виконання зазначеного положення інструкції на місцях у строкі може призвести до тимчасової дезорганізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та непланових змін щодо ліквідності багатьох банків України і виникнення у них серйозних фінансових проблем, Національний банк України зобов'язав комерційні банки вжити заходів із тим, щоб клієнти мали розрахунковий та валютний рахунки в одному із самостійно обраних ними банків до 01.07.1997 року.

На практиці виникають ситуації, коли при черговій емісії акцій комерційним банком підпискою покривається приблизно 40—50 відсотків акцій від усієї заявленої емісії. Чи не суперечить це у цьому разі чинному законодавству реєстрація Національним банком України змін до установчих документів у зв'язку із збільшенням розміру статутного фонду банку?

Збільшення статутного фонду здійснюється шляхом випуску нових акцій, обміну облігацій на акції або збільшення номінальної вартості акцій. Порядок збільшення розміру статутного фонду акціонерного товариства, підписки на додатково випущені акції регламентується статтями 30, 38 Закону України "Про господарські товариства". На нашу думку, вимоги щодо обов'язкового покриття підпискою 60 відсотків акцій мають бути дотримані лише при створенні акціонерного товариства. Реєстрація Національним банком України змін до установчих документів у зв'язку із збільшенням розміру статутного фонду при непокритті підпискою 100 відсотків акцій від загального розміру чергової емісії не суперечить чин-

Останнім часом до Національного банку України надходить чимало звернень від громадян, які у роки Другої світової війни перебували у німецьких концтаборах, були вивезені на примусові роботи до Німеччини, а також їхніх родичів із проханням виплатити грошову компенсацію або дати роз'яснення щодо її виплати.

Слід зазначити, що згідно з чинним законодавством вирішення питання щодо виплати компенсації не входить до компетенції Національного банку України. Постановою Кабінету Міністрів України № 453 від 16.06.1993 року "Про утворення Українського національного фонду "Взаєморозуміння і примирення" при Кабінеті Міністрів України утворено Український національний фонд "Взаєморозуміння і примирення" та затверджено його статут. Відповідно до статуту Фонд утворюється за рахунок коштів Федеративної Республіки Німеччини з метою організації виплати компенсації громадянам України, які в роки Другої світової війни стали жертвами нацистських переслідувань, а також проведення інших заходів в інтересах цих осіб. Усі питання щодо матеріального відшкодування можна з'ясувати, звернувшись безпосередньо до Фонду за адресою: 252004, м.Київ, вул. Басейна, 1/2.

До Національного банку України надходять запити комерційних банків щодо порядку виконання наказів арбітражних судів про стягнення грошових коштів із розрахункових рахунків клієнтів при наявності розпоряджень державних податкових адміністрацій про зупинення операцій за цими рахунками та з інших, пов'язаних із цим, питань.

Указом Президента України № 760/96 від 22.08.1996 року "Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій" утворено Державну податкову адміністрацію України та державні податкові адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах і районах у містах. Відповідно до пункту 5 статті 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" Державній податковій адміністрації Ук-

райони, державним податковим адміністраціям Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст і районів у містах надається право зупиняти операції підприємств, установ, організацій та громадян за розрахунковими, валютними, іншими рахунками в установах Національного банку України, комерційних банках, інших фінансово-кредитних установах, якщо вони відмовляються від проведення документальної перевірки або не допускають працівників державних податкових адміністрацій обстежити приміщення, які використовуються для одержання доходів або з метою утримання інших об'єктів оподаткування. Такі ж санкції застосовуються й у разі неподання (або відмови подати) державним податковим адміністраціям та їхнім службовим особам бухгалтерських звітів, балансів, податкових декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних із обчисленням і сплатою податків, інших платежів до бюджетів, внесків до державних цільових фондів або неперед'явлення посвідчень про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, спеціальних дозволів (ліцензій, патентів) на її здійснення, а також відсутності обліку об'єктів оподаткування. Для зупинення операцій державні податкові адміністрації подають до установи банку та підприємства — власника рахунка, операції за яким припиняються, — "Розпорядження про припинення операцій у фінансово-кредитних установах". Цим розпорядженням зупиняється виконання доручень підприємств, організацій та установ усіх форм власності щодо видатків на їхні потреби. Разом із тим, установами банків здійснюються такі операції: стягнення коштів за рішеннями судів і арбітражних судів; списання за поданням Держкомрезерву України сум фінансових санкцій із рахунків відповідальних зберігачів матеріальних ресурсів держрезерву; повернення згідно зі статтею 6 Указу Президента України № 227 від 16.03.1995 року "Про заходи щодо нормалізації платіжної дисципліни" та пункту 1.2 листа Національного банку України від 24.06.1996 року "Про черговість платежів" помилково зарахованих сум; перерахування товаровиробникам агропромислового комплексу виручки, отриманої від реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства згідно зі статтею 4 Указу Президента України № 227 від 16.03.1995 року "Про заходи щодо нормалізації платіжної дисципліни"; сплата сум податків, зборів, інших обов'язкових платежів та внесків до державних цільових фондів; стягнення коштів на виконання інкасових доручень держподатадміністрацій згідно із Декретом Кабінету Міністрів України № 8-93 від 21.01.1993 року "Про стягнення не внесених у строк податків і неподаткових платежів".

Чи мають право комерційні банки збільшувати статутні фонди за рахунок дивідендів державних підприємств?

Відповідно до статті 4 Указу Президента України № 812/94 від 29.12.1994 року "Про деякі заходи щодо підтримки підприємств, установ, організацій в умовах лібералізації цін" дивіденди на частку державного майна, переданого до статутних фондів суб'єктів підприємницької діяльності, перераховуються державним підприємствам та використовуються ними на чітко зазначені цілі: технічне переобладнання; розвиток виробництва; освоєння нових технологій; поповнення оборотних коштів. Таким чином, оплата акцій за рахунок дивідендів державних підприємств суперечить чинному законодавству.

Клієнти комерційних банків нерідко звертаються до Національного банку України з питаннями щодо можливості переходу на обслуговування до іншого банку за наявності заборгованості за кредитами у попередньому банку.

Відносини між позичальником та банком-кредитором регулюються кредитним договором, який укладається на певний строк і визначає зобов'язання та відповідальність між банком і клієнтом. У разі

невиконання умов договору кожна із сторін має право звернутися до арбітражного суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і інтересів, які охороняються законом, незалежно від того, клієнтом якого банку є позичальник — того, що видав кредит, чи іншого.

Крім того, згідно з Положенням про кредитування, затвердженим постановою Правління Національного банку України № 246 від 28.09.1995 року, комерційні банки мають право надавати кредити під заставу та інші види забезпечення.

У зв'язку з цим, створення клієнту банку перешкод при переході на обслуговування до іншого банку за наявності заборгованості за кредитами не ґрунтується на чинному законодавстві. Більш того, статтею 48 Закону України "Про банки і банківську діяльність" передбачена відповідальність суб'єктів банківської діяльності за створення перешкод праву клієнта вільно вибрати банк.

Останнім часом особливої актуальності набули питання, пов'язані з накладенням правоохоронними органами арешту на грошові кошти в банківських установах та надання інформації про рух коштів.

Згідно з підпунктом "б" пункту 4 статті 12 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" співробітники спеціальних підрозділів органів внутрішніх справ і Служби безпеки України мають право за постановою та згідно з санкцією відповідного прокурора з наглядом за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю, а у невідкладних випадках — з наступним повідомленням прокурора, протягом доби накладати арешт на грошові кошти та інші цінності фізичних та юридичних осіб, вилучати предмети і документи.

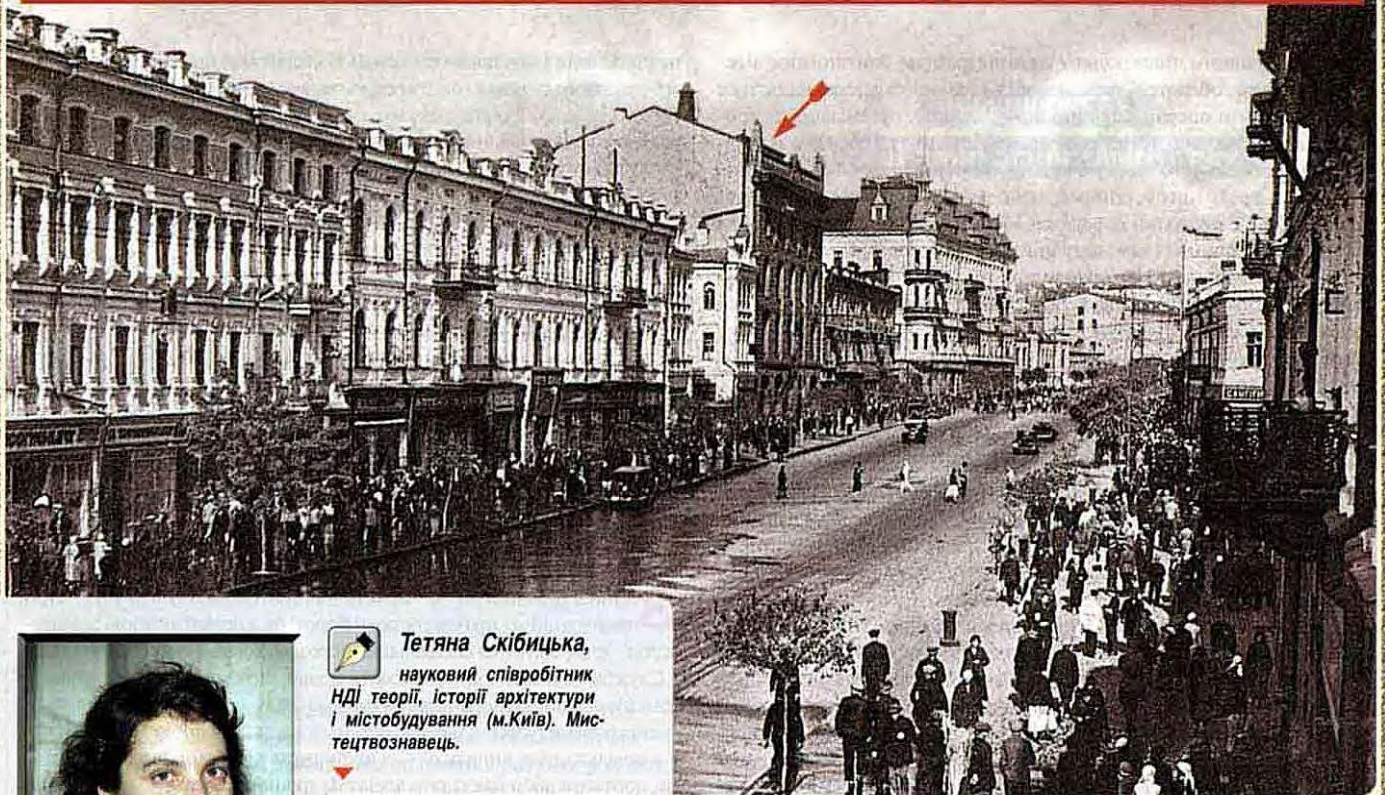
У той же час відповідно до статті 53 Закону України "Про банки і банківську діяльність" на грошові кошти та інші цінності юридичних осіб та громадян, що зберігаються в банках, арешт може бути накладено тільки за рішеннями судів і постановами слідчих органів або арбітражних судів, а стягнення може бути звернено лише за виконавчими листами, виданими судами, за наказами арбітражних судів та іншими виконавчими документами, а у випадках, передбачених законодавством, — на вимогу державних податкових адміністрацій та Державного комітету України по матеріальних резервах і його органів. На грошові кошти та інші цінності іноземних і міжнародних організацій, що знаходяться у банках, може бути накладено арешт або звернено стягнення тільки на підставі рішень судів або арбітражних судів у порядку, встановленому законодавством. Конфіскацію грошових коштів та інших цінностей громадян може бути здійснено на підставі вироку, що набрав законної сили, або винесеної відповідно до закону постанови про конфіскацію майна.

Враховуючи викладене, вважаємо, що нині існує спеціальний, визначений статтею 53 Закону України "Про банки і банківську діяльність", порядок накладання арешту, звернення стягнення або конфіскації на грошові кошти та інші цінності фізичних і юридичних осіб, що зберігаються у банках.

Чи повинні комерційні банки створювати підрозділи внутрішнього аудиту на рівні філій або відділень?

Відповідно до статті 10 Закону України "Про аудиторську діяльність" проведення аудиту є обов'язковим для підтвердження достовірності повноти річного балансу і звітності комерційних банків, тобто юридичної особи в цілому. При цьому додаткове проведення аудиту окремих структурних підрозділів комерційних банків законом не передбачено. Комерційні банки після проведення аудиту можуть надавати місцевим податковим адміністраціям висновки аудиторських перевірок філій, які складають окремий баланс, що є частиною аудиторського висновку за результатами перевірки банку в цілому. За таких обставин підстав для обов'язкового створення підрозділів внутрішнього аудиту на рівні філій та відділень банків немає.

Тетяна Скібицька,
науковий співробітник
НДІ теорії, історії архітектури
і містобудування (м.Київ). Мис-
тецтвознавець.

1981 року закінчила Київський
державний художній інститут. Автор
ряду праць із питань української
архітектури і мистецтва другої по-
лови XIX—початку XX століття.
Член Спілки художників України.

Квартал Хрещатика між вулицями Прорізна та Богдана Хмель-
ницького до 1941 року (стрілочкою позначено будинок №32 колиш-
нього Російського банку для зовнішньої торгівлі).

Фото з особистого архіву М. Кальницького.

ПАМ'ЯТКА ДОБИ МОДЕРНУ

РОСІЙСЬКИЙ БАНК ДЛЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

"У Києві ще є старо-
жили, котрі добре
пам'ятають не-
прохідні вибоїни та балки,
порослі чагарниками, на місці
яких упродовж якихось 40—50
років виросла найшатніша
в Києві вулиця", — розповіда-
лося про Хрещатик в одному
з київських путівників 1913
року. Наприкінці XIX
століття Хрещатик перетво-
рився з типово провінційної,
невразної в архітектурному
відношенні вулиці в центр
ділової і торговельної актив-
ності великого міста. Він став

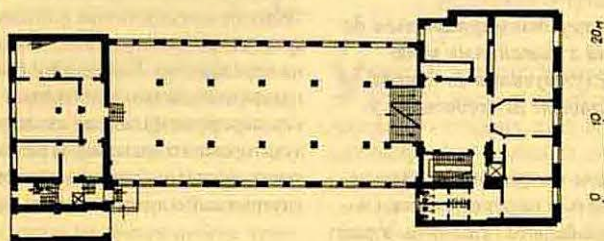
його головною магістраллю,
яка з'єднала Печерськ, Ста-
рий Київ і Поділ. У 1910-ті ро-
ки тут містилися, зокрема,
тринадцять кінематографів,
сімнадцять ювелірних крам-

ниць, сім готелів, кращі мага-
зини. На вулиці знаходилося
сім великих банків, два това-
риства взаємного кредиту,
біржа, а також численні бан-
кірські контори, ошадно-по-

зикові товариства, акціонерні
компанії.

Кияни любили свій Хреща-
тик, гомінкий, але водночас
затишний і ліричний. Його
можна було легко перейти з
кінця в кінець, крокуючи від
міської Думи до кондитерсь-
кої Семадені, де збиралися
біржові маклери (мармурові
столики зберігали сліди їхніх
підрахунків). "Над відкрити-
ми навістіж вікнами конди-
терських і кав'ярень натягува-
ли смугасті тенти від сонця.
Бузок, збризнутий водою,
стояв на ресторанных столи-

Сучасний план споруди, другий поверх.

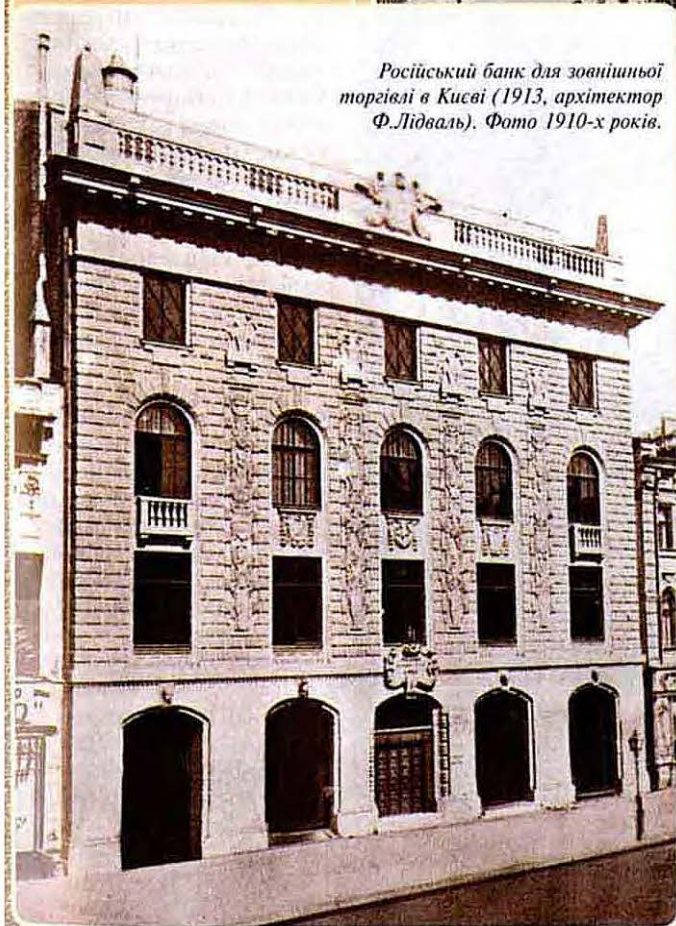
ках. Молоді киянки шукали в гронах бузку квітки з п'яти пелюсток", — таким запам'ятався Хрещатик Костянтину Паустовському. Забудова вулиці хоча і містила окремі визначні архітектурні витвори, проте в цілому не була особливо вражаючою. Тут стояли три-, п'ятиповерхові житлові та адміністративні будинки, споруджені із застосуванням різних архітектурних стилів, характерних для доби еклектики. Напередодні Першої світової війни Хрещатик прикрашали три оригінальні банківські споруди в стилі ретроспективізму, або ретроспективного модерну, в яких розміщувалися — Волзько-Камський комерційний банк (нині будинок №8, 1912—1913 роки, архітектор П.Андреев), Петербурзький обліковий та позиковий банк (будинок №10, 1914—1915 роки, архітектор Л.Бенуа) та Російський банк для зовнішньої торгівлі (будинок №32, 1911—1913 роки, архітектор Ф.Лідваль).

Вид на Хрещатик із Царської (нині — Європейської) площі.

На передньому плані — готель "Європейський" (1851, архітектор О.Беретті), на задньому плані (за Трьохсвятительською вулицею) — будинок із ювелірним магазином І.Маришака, конторське приміщення (1910, архітектор І.Зекцер), Петербурзький обліковий та позиковий банк (1914—1915, архітектор Л.Бенуа), Волзько-Камський комерційний банк (1912—1913, архітектор П.Андреев). Фото 1910-х років з архіву НДІТІАМ.

Російський банк для зовнішньої торгівлі в Києві (1913, архітектор Ф.Лідваль). Фото 1910-х років.

Архітектор Федір Лідваль (1870—1945).

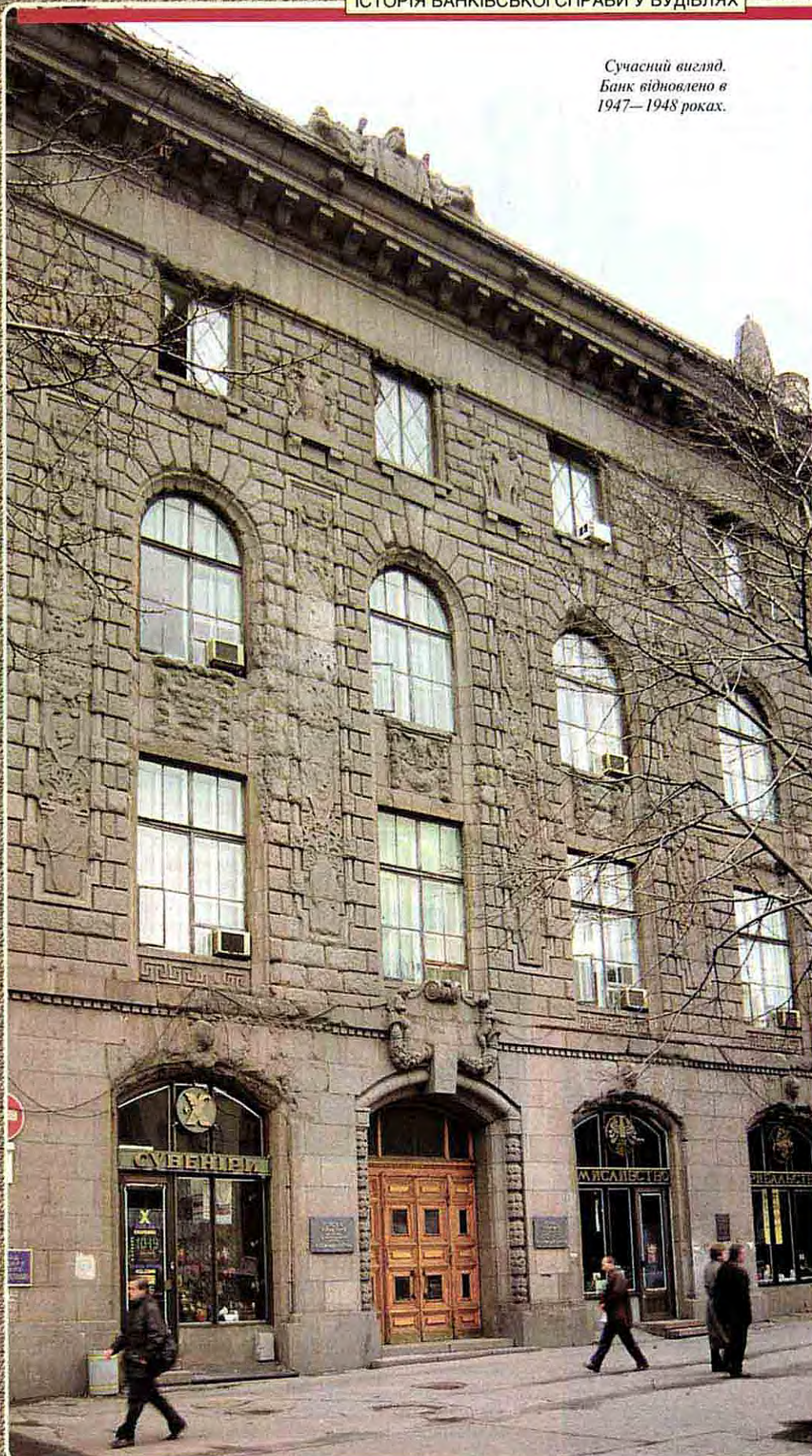
Російський банк для зовнішньої торгівлі (з правлінням у Санкт-Петербурзі) було засновано 1871 року. Реклама банку початку ХХ століття свідчила, що його основний капітал становив 50 мільйонів рублів, а запасний — 16 мільйонів. На території

України функціонували 14 його відділень, більшість із яких розміщувалася в південних регіонах, а також ряді таких промислово розвинених центрів, як Київ, Полтава, Кременчук, Ромни, Єлизаветград, Вінниця.

Правління банку поставилося з особливою увагою до спорудження в Києві, столиці Південно-Західного краю, будинку для відділення. До його проектування 1911 року було залучено відомого петербурзького архітектора, академіка архітектури Федора Івановича (Фрідріха Йогана) Лідваля. Саме йому, досвідченому фахівцю та прекрасному стилісту, автору проектів банківських споруд у Москві, Астрахані, Харкові, кількома роками пізніше правління замовило проект свого центрального банку в Петербурзі.

Творча постать Федора Лідваля (1870—1945) яскраво вирізняється серед зірок пе-

Сучасний вигляд.
Банк відновлено в
1947—1948 роках.

тербурзького і загалом російського архітектурного олімпу межі XIX—XX століть. Він народився у скромній родині шевця, шведського підданого, який переїхав до Росії в кінці 1850-х років. Свою художню освіту Лідваль почав у престижному училищі технічного рисунку барона Штігліца, яке давало висококласну фахову підготовку, а 1896 року закінчив Петербурзьку академію мистецтв. Творчий почерк майстра відзначався цілісністю, особливою виразністю і своєрідністю. Ф.Лідваль виявив себе яскравим представником так званого північного або фінського модерну, оригінального напрямку в архітектурі північної столиці, який синтезував національно-романтичні та раціоналістичні спрямування стилювого розвитку на зламі XIX—XX століть. Протягом 1900—1910-х років архітектор працював у руслі ретроспективізму, використовуючи талановито переосмислені, вишукано стилізовані мотиви античності та класицизму. У ці роки за проектами Ф.Лідваля в Петербурзі споруджено готелі "Асторія" та "Європейський", Азово-Донський банк, численні житлові і конторські будинки. Творча манера майстра легко впізнається з-поміж багатьох інших: її вирізняють площинність та урівноваженість, монументальність і скульптурність архітектурних композицій, виявлення фактурного багатства будівельних матеріалів.

Російський банк для зовнішньої торгівлі вирішено було розмістити в Києві у найпрестижнішому місці — на Хрещатику. Принагідно слід зауважити, що вартість однієї квадратної сажени (понад 4 квадратних метри) землі під забудову на ділянці від Думської площі до вулиці Фундуклеївської становила на цей час 500—800 рублів.

Архітектор розробив три варіанти проекту головного фасаду. Здійснений у стилізованих ренесансних формах, він є цілісною симетричною композицією, яку завершує гладкий фриз і великий карниз із балюстрадою (її центр

Будинок колишнього Російського банку для зовнішньої торгівлі серед руїн Хрещатики.

Фото 1944 року. З особистого архіву М. Кальницького.

прикрашають фігури, що символізують торгівлю та мореплавство). Центральна частина між вікнами другого і третього поверхів виділена вертикальними з плоским рельєфом орнаментальними смугами, на яких угорі фігурки дітей із гірляндами. Великі вікна першого поверху оздоблені маскаронами римських комерсантів.

Особливої виразності фасаду надає контраст фактур. В облицюванні чудовим фінським гранітом поєднані гладкі площини першого поверху та фризу з рустом основного поля стіни і скульптурними деталями, майстерно виконаними петербуржцем В.Кузнецовим. Лаконічні, висічені з каменю рельєфи, злиті з площиною стіни, підкреслюють її монументальність та неспорушність. Фасад ніби символізує надійність капіталів банку та міцність стін, за якими вони

зберігаються. Параметри ділянки, вузької по фронту вулиці, обумовили відповідне об'ємно-планувальне вирішення споруди, витягнутої вглиб двору із центральним розташуванням колонного операційного залу.

Окрім центрального відділення на Хрещатику, Російський банк для зовнішньої торгівлі мав міський відділ на

Подолі. Містився він на розі Олександрівської та Борисоглібської вулиць (нині вулиця Сагайдачного, 20/2) у затишному класицистичному будинку Федора Коробки (1789—1867), відомого київського ювеліра, який входив до керівництва магістрату міста. Будинок споруджено в 1830-ті роки за проектом Людвіга Станзані.

1913 року будівництво банку було завершено. Цього ж року, ділячись своїми враженнями від нової будівлі у Києві, відомий художній критик Ге-

оргій Лукомський писав у журналі "Аполлон": "Новий банк збудований краще всіх київських споруд уже тому, що виконання його надзвичайно любовне, ретельне. Всі карнизи, наличники, орнаменти, рами, навіть шви рустів вирізьблені і пригнані на місці з вражаючою і незвичною для київських будівель акуратністю". Автор путівника по Києву 1930 року, мистецтвознавець Федір Ернст охарактеризував банк як "один із найкращих київських будинків передреволюційного часу, монументальний формою і з прекрасно виконаними деталями".

Російський банк для зовнішньої торгівлі виявився єдиним реалізованим у Києві проектом Федора Лівалія. 1913 року він брав також участь у закритому конкурсі на проектування київського вокзалу.

Доля змусила архітектора 1918 року емігрувати до Швеції, де він продовжував вважати себе російським зодчим, адже з Росією були пов'язані кращі роки його творчої та особистої долі.

У сучасній забудові кварталу Російський банк тепер єдина стара споруда, яка після руйнівної війни була відновлена у 1947—1948 роках. Із цього часу Хрещатик неспізнано змінився, але й досі його справжньою окрасою є ця чудова пам'ятка доби модерну.

Будинок ювеліра Федора Коробки по вулиці Олександрівській (нині — П.Сагайдачного, 20/2) у Києві, в якому містився міський відділ Російського банку для зовнішньої торгівлі (тепер тут — Подільський районний військовий комісаріат м.Києва). Фото з архіву НДІТІАМ.

Юрій Килимник,
прес-секретар банку "Україна"

ЗАРУБІЖНА ПРЕСА ПРО БАНКИ

Чимало іноземних банків мають повчальний досвід. Знанням із впровадженнями в них сучасними управлінськими технологіями зовсім не марне і для нас. Тут знаходимо відповіді на численні запитання, які хвилюють сьогодні українських банкірів.

ЧИ ПОТРІБЕН БАНКУ ІНФОРМЦЕНТР?

За оцінками експертів, тихоокеансько-азіатський регіон став одним із найперспективніших ринків збуту для постачальників сучасного банківського обладнання. Лише за останні сім років, як свідчить впливовий гонконгівський діловий журнал "Asia Inc.", його продаж тут зріс у 10 разів. Особливо зміцнила свої позиції в цьому регіоні всесвітньо відома компанія IBM, яка вже давно випускає комп'ютерну техніку для фінансових структур. З її допомогою в токійському банку Mitsubishi нещодавно відкрили інформаційний центр. Усім, хто відвідує цей банк, застосований тут новий інструмент управлінської культури дає змогу оперативної отримати повну комп'ютеризовану інформацію про здійснювані банківські операції, фінансові послуги тощо. Подібні інформаційні центри, а вони створені також і в ряді інших токійських банків, відкривають широкі можливості для зміцнення позицій банківських структур на ринках капіталу.

ДОВІРЯЮЧИ, ПЕРЕВІРЯЙ!

Центральний банк Росії утворив нещодавно спеціальний відділ для здійснення контролю за діяльністю великих комерційних банків, — сповістало радіо "Свобода". Першими об'єктами щоденного моніторингу стали Автобанк, Агропромбанк, Зовнішторгбанк, "Менатеп" і "Міжнародна фінансова компанія". Про перехід до нової якості менеджменту на брифінгу повідомив журналістів Денис Ковальов, керівник новоутвореного підрозділу ЦБР.

"ЕКЗОТИЧНИЙ" БАНКІВСЬКИЙ ПІДРОЗДІЛ

Служба безпеки Сибірського торговельного банку має такий "екзотичний" підрозділ, як група радіологічного і токсикологічного контролю, який очолює кандидат хімічних наук В.І.Останін. Чому екзотичний? Та тому, пише журнал "Частный сыск. Охрана. Безопасность", що у більшості банків працівників такої вузької спеціалізації сьогодні просто немає. Адже про загрозу подібних диверсій проти комерційних структур донедавна й мови не було. Натомість про закладені міни, тротилові шашки газети пишуть часто. Не так уже й рідко лунають вибухи, які позбавляють підприємців життя. Що ж стосується радіоактивного опромінення — це сюжет скоріше із західних бойовиків, скажете ви. І помилилися. Лише у Москві, як повідомляли засоби масової інформації, за останні півроку трапилося декілька подібних випадків. Жертва одного з них — керівник досить великої приватної фірми. Діагноз лікарів для всіх був повною несподіванкою: променева хвороба. Кабінет бізнесмена ретельно оглянули представники компетентних органів і з'ясували причину: під крісло генерального директора фірми було закладено "міну сповільненої дії" — радіоактивний матеріал. Тож читачі самі можуть судити, чи мудро вчинили керівники Сибірського торговельного банку, утворивши в своїй структурі "екзотичний" підрозділ.

ПЕЙДЖИНГ — НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ БАНКІВ

Послугами створеної ще в серпні минулого року міжбанківської інформаційно-пейджингової мережі користуються сьогодні 26 комерційних банків Мінська. Технічні можливості цієї мережі дали змогу банкам здійснити перехід до якісно нового маркетингу — тепер вони оперативного доводять свої котирування щодо залучення/розміщення грошових коштів до всіх учасників міжбанківського ринку, швидко орієнтуються в поточній ситуації на ньому, звільнили дилерів від зайвих дзвінків. Передача необхідної інформації можлива як по телефону через оператора (для цього діють 14 спеціальних ліній), так і з робочого місця через модем прямо на передавач. За повідомленням "Белорусской газеты", інтервал між відправленням інформації та її отриманням становить усього 15—30 секунд. Фахівці служби інформації РОНАС, які спільно з пейджинговою компанією "ВессоБел" впровадили це ефективне маркетингове нововведення, розробили також цікаві проекти використання пейджингового зв'язку для валютних відділів та тих, що займаються роботою з клієнтами, служб охорони, інших банківських підрозділів.

КОНКУРС ПРИВАТНИХ ІНКАСАТОРІВ

Однією із найнебезпечніших у системах безпеки діяльності банківських структур здавна вважається робота, пов'язана з перевезенням грошових коштів, цінних паперів і дорогоцінностей. Якими ж умінням і навичками володіють інкасаторські служби комерційних банків? Щоб з'ясувати це, було вирішено провести перший Всеросійський конкурс приватних інкасаторів. До його програми, відзначає газета **"Финансовые известия"**, включили "інкасаторське багатоборство" (стрільба з помпових рушниць та пістолетів Макарова), комбіновану естафету (фігурне водіння бронемашини, стрільба "з коліс"), змагання з рукопашного бою та дії інкасаторських бригад в екстремальних умовах. За свідченням очевидців, то було захоплююче видовище, яке викликало значний інтерес у представників комерційних банків.

УВАГА — КОРПОРАТИВНИМ КЛІЄНТАМ

Як інформує міжнародна щоденна газета **"Бизнес & Балтия"**, в Pietumi banka, що входить до п'ятірки найбільших банків Латвії, турбота про зміцнення клієнтської бази є одним із основних пріоритетів у розвитку банку. Утворення в цій банківській структурі відділу корпоративних клієнтів — переконливий тому доказ. Новий підрозділ, розповів у інтерв'ю газеті президент банку пан Аркадій Сухаренко, на 80—90 відсотків у своїй роботі орієнтується на великі місцеві компанії і виробничі підприємства. Дбаючи про підвищення ефективності менеджменту, банк запропонував спеціальну програму Corporate Banking, яка передбачає комплексне банківське обслуговування корпоративних клієнтів Pietumi banka.

НАЙЛІПША СИСТЕМА АНАЛІЗУ РИЗИКІВ

Національний резервний банк, як сповістила відома в ділових колах газета **"Коммерсантъ-DAILY"**, уклав з агентством Reuter контракт на встановлення системи комплексного аналізу ризиків "Kondor+" і системи "Triarch-2000". Практичне використання банками таких управлінських технологій значно знижує ступінь ризику для більшості фінансових операцій. Система "Kondor+", яка вважається найкращою із діючих сьогодні у світі систем такого типу, в Росії раніше не використовувалася. "Triarch-2000" вже встановлена у Центробанку та 16 російських комерційних банках.

КЛУБ БАНКІРІВ

Такий клуб із 1948 року діє в Лондоні. Якщо спочатку до нього входили представники 74-х британських і закордонних банків, то зараз — уже 540 банківських установ, які представляють 1100 банкірів. За свідченням авторитетного фінансового журналу **"Chartered Banker"**, лондонський клуб банкірів — улюблене місце зустрічей професійних фінансистів та проведення різноманітних заходів. Окрім звичайних залів для нарад, прес-конференцій, тут є спеціальні кімнати, де можна влаштувати прийом, ланч, провести ділові переговори. Клуб розташований у центрі Сіті за Банком Англії та між головним офісом Національного Вестмінстерського банку і церквою Святої Маргарити.

ВІДЕОЗУСТРІЧІ З ПРАЦІВНИКАМИ ФІЛІЙ

Уже протягом десяти років у шотландському Royal Bank для керівництва розташованими в різних містах країни філіями успішно використовують спеціальну відеопаратуру. З її допомогою співробітники банку при потребі можуть спілкуватися зі своїми колегами віч-на-віч, незважаючи на відстань у 400 миль, — повідомляє газета **"Financial Times"**. Цю відеосистему, що являє собою великий стіл із вмонтованими мікрофонами і двома екранами, розроблено англійською компанією "Telecom". Royal Bank щороку проводить майже 2500 відеозустрічей. Працівники банку переконані, що подібні системи необхідні для раціонального управління банком із розгалуженою організаційною структурою.

У БАНКІВСЬКІЙ СПРАВІ НЕМАЄ ДРІБНИЦЬ

Bank of Atens із Південно-Африканської Республіки ввів в обіг чекову книжку, що відкривається не справа наліво, а навпаки. Навіщо? Річ у тому, що кожен сьомий південноафриканець — лівша. А лівшам зручніше користуватися саме такими чековими книжками. І через те, як повідомив кореспондент московського журналу **"Столиця"**, тисячі нових вкладників перевели свої кошти до банку, який, дбаючи про них, скористався таким оригінальним способом.

ОФІЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Про випуск в обіг ювілейних монет "Десятинна церква"

Національний банк України з 26 листопада 1996 року випустив в обіг дві ювілейні монети "Десятинна церква" номінальною вартістю 20 гривень і 2 гривні, присвячені 1000-річчю з часу спорудження Десятинної церкви у Києві — першого кам'яного храму Київської Русі.

Монета номінальною вартістю 20 гривень виготовлена зі срібла 925 проби, вага срібла у чистоті 31.1 грама. Діаметр монети 38.61 мм, бокова поверхня рифлена, колекційна якість — "пруф", тираж — 5000 штук.

Монета номінальною вартістю 2 гривні виготовлена з мідно-нікелевого сплаву. Вага монети 14.35 грама, діаметр — 33 мм. Бокова поверхня рифлена, колекційна якість — "пруф-лайк", тираж — 30000 штук.

На лицьовому боці монет (аверсі) у центральному колі, обрамленому стилізованим рослинним орнаментом, розміщено зображення Богоматері Одигітрії з немовлям — фрагмент барельєфу (зберігся до нашого часу) над порталом церкви. Над зображенням Богома-

тері розміщено Державний герб України і по колу напис "УКРАЇНА", внизу — написи: "1996" — рік карбування монет та у два рядки — "20 ГРИВЕНЬ" (на срібній монеті) і "2 ГРИВНІ" (на мідно-нікелевій монеті) — позначення номінальної вартості монет. Слова "ГРИВЕНЬ" і "ГРИВНІ" розміщено по колу. На срібній монеті ліворуч і праворуч від числа "20" розміщено позначення дорожнього металу, його проба та вага у чистоті. Вся композиція обрамлена по колу намистовим узором.

Зовнішній кант — випуклий, зображення та написи — рельєфні.

На зворотному боці монет (реверсі) в центрі зображено контури Десятинної церкви за реконструкцією професора Ю.С.Асєєва. Для створення враження того, що споруди в дійсності немає, ці контури подані дзеркальними лініями на матовому тлі й начебто виростають на реально існуючому фундаменті знизу вгору з поступовим проявленням рельєфу. На верхній матовій частині монет по колу дзеркальними лініями розміщено написи "КИЇВ", "ДЕСЯТИННА ЦЕРКВА", "996 р.", відокремлені один від одного стилізованими зображеннями птахів. Внизу на дзеркальному тлі зображено стрічку з написом на ній "ДУХОВНІ СКАРБИ УКРАЇНИ".

Зовнішній кант — випуклий, зображення та написи — рельєфні.

Ескізи монет розробили Олександр Івахненко і Анатолій Сніжко, ліплення моделей виконали Драгомир Зобек і Штефан Новотни.

Ювілейні монети "Десятинна церква" номінальною вартістю 20 гривень і 2 гривні обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю всіма державними, кооперативними та інших форм власності громадськими підприємствами, організаціями, колективними господарствами та окремими особами до всіх видів платежів, а також установами банків і підприємств Міністерства зв'язку України для зарахування на поточні, розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Національний банк України готує до випуску

Збірник нормативних актів Національного банку України

за 1996 рік. Це видання містить останні нормативні документи НБУ, які регулюють питання організації та регламентації діяльності комерційних банків, валютного регулювання, кредитування і розрахунків, зокрема, тут друкуються положення щодо організації та форм міжбанківських розрахунків, реєстрації, ліцензування комерційних банків, інструкції щодо порядку відкриття банками рахунків юридичним і фізичним особам у національній та іноземній валютах, здійснення безготівкових розрахунків у господарському обороті України.

Це видання розраховане на працівників банків, керівників, економістів підприємств, установ, організацій усіх форм власності, а також підприємців.

Вихід його у світ планується у лютому 1997 року. **Видання буде розповсюджуватися лише згідно із замовленнями.**

Замовлення на Збірник нормативних актів Національного банку України приймаються за адресою:

**252026, Київ-28, пр. Наук, 9,
Інженерно-технічний центр при Національному банку України.**

Тел. 265 32 07.

**Інформація за результатами торгів німецькими марками
на Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 100 DEM

Дані в тис. DEM

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
01.11.1996р.	119.60	295.00	164.00	1513.00	16
04.11.1996р.	122.70	216.00	687.00	14.00	19
05.11.1996р.	124.10	2232.00	3154.00	232.00	13
06.11.1996р.	123.70	917.00	870.00	1663.00	20
11.11.1996р.	125.10	530.00	952.00	180.00	14
12.11.1996р.	125.90	872.00	892.00	341.00	19
13.11.1996р.	125.10	467.00	348.00	2064.00	18
14.11.1996р.	122.50	793.00	302.00	1724.00	19
15.11.1996р.	125.30	778.00	1869.00	68.00	23
18.11.1996р.	124.00	274.00	226.00	1472.00	23
19.11.1996р.	124.60	960.00	1387.00	716.00	18
20.11.1996р.	124.60	278.00	669.00	278.00	19
21.11.1996р.	125.50	831.00	1289.00	176.00	19
22.11.1996р.	126.00	266.00	402.00	186.00	16
25.11.1996р.	126.00	1126.00	520.00	1326.00	23
26.11.1996р.	123.90	396.00	360.00	3298.00	13
27.11.1996р.	123.50	533.00	364.00	1872.00	20
28.11.1996р.	123.10	443.00	443.00	612.00	19
29.11.1996р.	122.40	210.00	160.00	410.00	14
02.12.1996р.	123.40	337.00	339.00	266.00	21
03.12.1996р.	120.00	725.00	127.00	3793.00	23
04.12.1996р.	121.50	496.00	1255.00	130.00	23
05.12.1996р.	120.40	319.00	215.00	479.00	17
06.12.1996р.	123.00	877.00	3082.00	207.00	24
09.12.1996р.	120.90	484.00	374.00	1634.00	18
10.12.1996р.	122.00	909.00	1241.00	155.00	20
11.12.1996р.	122.50	2373.00	4902.00	13.00	15
12.12.1996р.	122.80	1435.00	1516.00	482.00	18
13.12.1996р.	122.90	2343.00	2363.00	1778.00	17

**Інформація за результатами торгів доларами США
на Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 100 USD

Дані в млн. USD

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
01.11.1996р.	182.40	11.05	11.25	2.28	32
04.11.1996р.	183.40	10.03	12.20	0.23	29
05.11.1996р.	184.40	14.81	14.82	0.00	34
06.11.1996р.	185.40	11.65	12.63	1.33	33
11.11.1996р.	186.00	13.03	13.05	1.49	28
12.11.1996р.	187.00	15.14	15.14	1.00	36
13.11.1996р.	187.00	8.12	8.12	0.28	32
14.11.1996р.	187.00	4.96	3.11	4.96	21
15.11.1996р.	186.90	5.11	4.03	5.11	19
18.11.1996р.	186.90	4.84	4.84	2.00	23
19.11.1996р.	186.90	3.82	3.82	2.08	22
20.11.1996р.	187.00	5.23	5.23	0.00	17
21.11.1996р.	187.10	2.63	2.63	0.10	13
22.11.1996р.	187.10	1.35	0.84	1.35	16
25.11.1996р.	187.20	4.50	4.53	0.00	17
26.11.1996р.	187.20	3.37	3.37	0.00	17
27.11.1996р.	187.40	11.37	11.88	0.00	27
28.11.1996р.	187.40	7.80	7.80	6.00	18
29.11.1996р.	187.40	5.50	5.50	0.00	25
02.12.1996р.	188.00	7.39	8.46	0.00	26
03.12.1996р.	188.10	5.32	5.87	0.00	22
04.12.1996р.	188.20	6.37	6.39	0.00	22
05.12.1996р.	188.20	5.17	5.17	0.00	24
06.12.1996р.	188.30	4.19	4.19	0.00	20
09.12.1996р.	188.40	6.48	6.48	0.00	20
10.12.1996р.	188.50	8.43	8.46	0.00	28
11.12.1996р.	188.50	8.50	0.57	8.50	12
12.12.1996р.	188.50	1.97	1.97	0.00	9
13.12.1996р.	188.50	3.39	3.39	0.00	9

**Інформація за результатами торгів італійськими лірами
на Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 10000 ITL

Дані в млн. ITL

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
06.11.1996р.	12.00	178.40	159.10	178.40	5
13.11.1996р.	12.00	55.60	83.00	55.60	5
20.11.1996р.	12.50	67.30	207.60	17.30	8
27.11.1996р.	12.90	9.80	10.00	0.10	4
04.12.1996р.	11.70	19.10	0.00	144.20	6
11.12.1996р.	12.20	0.00	200.00	0.00	3

**Інформація за результатами торгів французькими франками на
Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 100 FRF

Дані в тис. FRF

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
05.11.1996р.	37.00	413.00	1376.00	54.00	10
12.11.1996р.	36.40	198.00	138.00	198.00	8
19.11.1996р.	38.00	421.00	750.00	92.00	12
26.11.1996р.	37.60	281.00	277.00	682.00	10
03.12.1996р.	32.80	77.00	21.00	991.00	12
10.12.1996р.	32.80	182.00	412.00	182.00	11

**Інформація за результатами торгів російськими рублями
на Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 10000 RUR

Дані в млн. RUR

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
01.11.1996р.	3.34	1767.00	4809.00	251.00	17
04.11.1996р.	3.354	2506.00	6057.00	300.00	23
05.11.1996р.	3.388	4814.00	8695.00	438.00	18
06.11.1996р.	3.388	2084.00	3835.00	2084.00	14
11.11.1996р.	3.388	498.00	3025.00	498.00	9
12.11.1996р.	3.368	4041.00	3414.00	4941.00	15
13.11.1996р.	3.391	2979.00	12062.00	727.00	17
14.11.1996р.	3.40	2554.00	10994.00	34.00	17
15.11.1996р.	3.401	1943.00	3144.00	229.00	14
18.11.1996р.	3.31	1106.00	986.00	1106.00	15
19.11.1996р.	3.392	6096.00	16051.00	452.00	19
20.11.1996р.	3.399	1311.00	6506.00	887.00	12
21.11.1996р.	3.404	600.00	7114.00	265.00	19
22.11.1996р.	3.404	4497.00	4497.00	479.00	21
25.11.1996р.	3.399	1660.00	1493.00	1660.00	17
26.11.1996р.	3.402	2335.00	4024.00	566.00	16
27.11.1996р.	3.404	2615.00	3003.00	3.00	15
28.11.1996р.	3.399	1636.00	1455.00	1636.00	17
29.11.1996р.	3.38	993.00	724.00	993.00	12
02.12.1996р.	3.401	540.00	3540.00	53.00	13
03.12.1996р.	3.416	2601.00	7326.00	0.00	18
04.12.1996р.	3.399	2560.00	1932.00	2560.00	20
05.12.1996р.	3.403	1706.00	2996.00	0.00	13
06.12.1996р.	3.403	1010.00	1590.00	50.00	12
09.12.1996р.	3.404	2333.00	2333.00	35.00	10
10.12.1996р.	3.401	3832.00	2626.00	4832.00	13
11.12.1996р.	3.405	4262.00	7543.00	4262.00	13
12.12.1996р.	3.389	2567.00	1383.00	2695.00	18
13.12.1996р.	3.405	617.00	1791.00	617.00	13

**Інформація за результатами торгів білоруськими рублями
на Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 10000 BYR

Дані в млн. BYR

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
04.11.1996р.	0.805	929.00	635.00	6214.00	18
06.11.1996р.	0.79	3314.00	1195.00	3708.00	14
11.11.1996р.	0.805	1531.00	2609.00	1137.00	15
13.11.1996р.	0.795	2460.00	1660.00	2930.00	15
18.11.1996р.	0.815	4060.00	11801.00	1692.00	21
20.11.1996р.	0.83	3266.00	4941.00	593.00	15
25.11.1996р.	0.819	2244.00	1243.00	8244.00	14
27.11.1996р.	0.821	1209.00	2710.00	506.00	13
02.12.1996р.	0.821	1875.00	1875.00	420.00	12
04.12.1996р.	0.823	3466.00	5466.00	3410.00	15
09.12.1996р.	0.84	3794.00	7439.00	57.00	14
11.12.1996р.	0.854	2934.00	4976.00	1608.00	14

**Інформація за результатами торгів англійськими фунтами
стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі
(з 1 листопада по 15 грудня 1996 року)**

За 100 GBP

Дані в тис. GBP

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
14.11.1996р.	312.00	55.00	55.00	469.00	8
21.11.1996р.	320.00	31.00	141.00	0.00	6
28.11.1996р.	320.00	43.00	43.00	79.00	10
05.12.1996р.	297.00	67.00	6.00	207.00	10
12.12.1996р.	317.00	31.00	162.00	13.00	6

НАДІЙНИЙ ЗАХИСТ

Вікна, двері
Шлагбауми
Гаражні ворота
Захисні жалюзі
Маркізи, рулонно-тканинні навіси
Автоматичні системи
Столярна фурнітура
Порт'єрна тканина

ТЕККО-КИЇВ

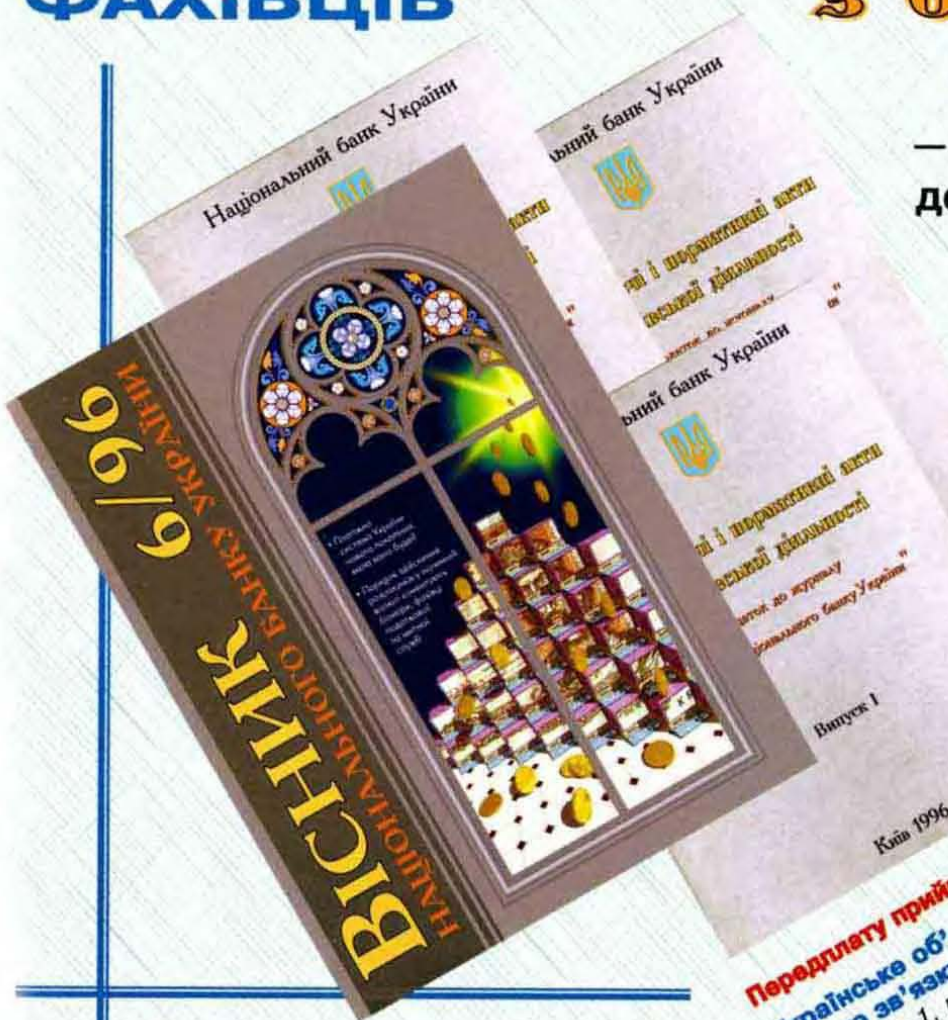
Т/ф: (044) 417-0333, тел.: (044) 435-6334
Київ, вул. В.Хвойки, 6

ВИЧЕРПНА ІНФОРМАЦІЯ для ФАХІВЦІВ

Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"

— щомісячний додаток
до журналу "Вісник НБУ"

- повні тексти
нормативних
актів НБУ;
- усі додатки
до них;
- наступні зміни
та доповнення;
- роз'яснення
НБУ.

У випуску 9 додатка читайте:

- Зміни до пункту 8.1 Положення "Про між-банківські розрахунки в Україні"
- Доповнення №1 до "Порядку організації розрахунково-касового обслуговування комерційними банками клієнтів і взаємовідносин з цього питання між установами Національного банку України та комерційними банками"
- Зміни до пункту 141 Інструкції №7 "Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України"
- Інструкцію "Про порядок регулювання та аналізу діяльності комерційних банків"

Передплату приймають:
Українське зв'язку "Укрпошта"
252001, м.Київ-1, вул. Хрещатик, 22
тел. 228-79-69, факс: (044)228-79-89

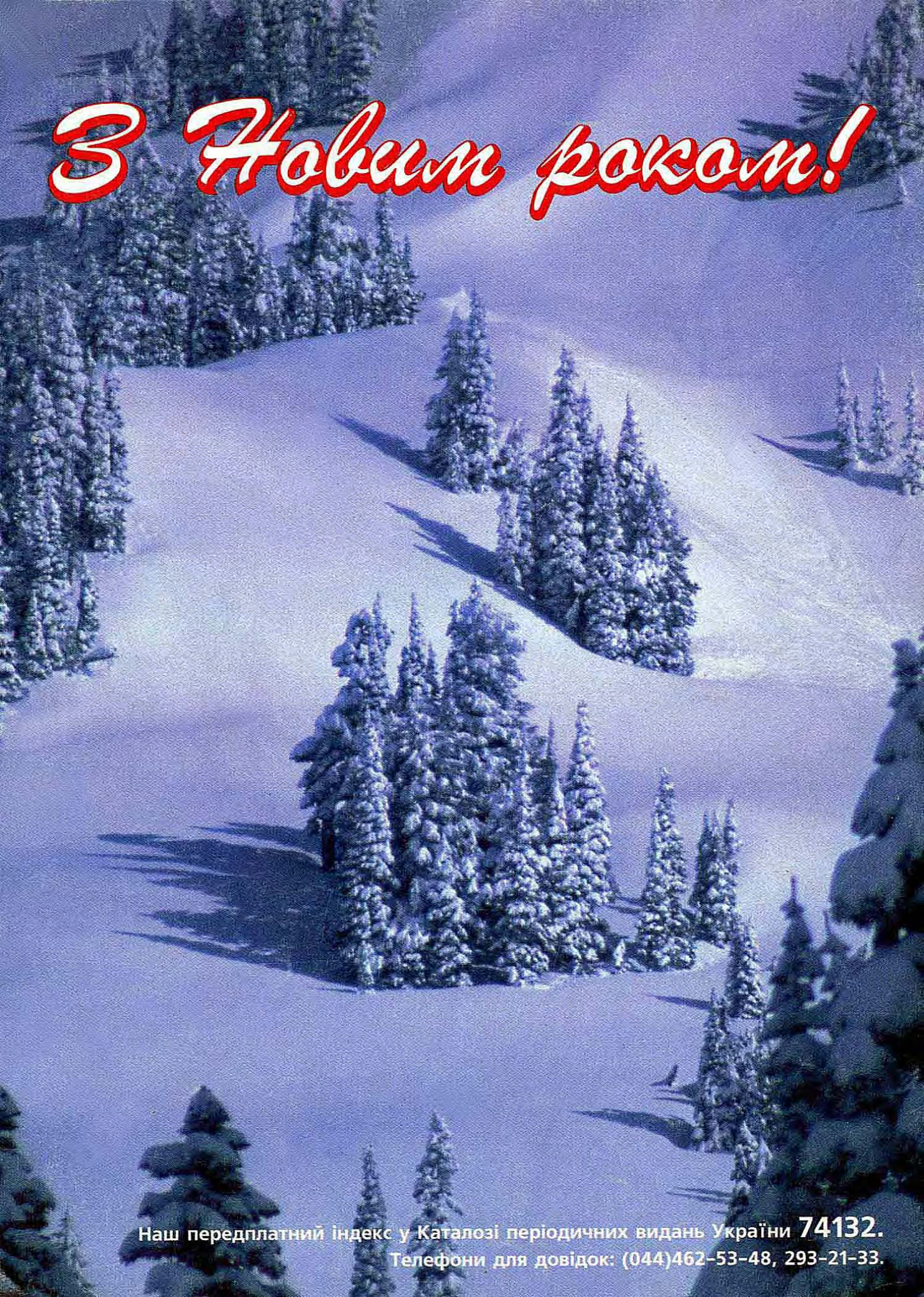
Фірма "САМІТ"
252001, м.Київ-1, а/с 541, вул. Артема, 11
тел./факс: (044) 212-22-78, 212-23-58, 216-42-40
філіал у м.Харкові: тел./факс: (0572) 43-70-78
філіал у м.Миколаєві: тел./факс: (0512) 22-52-43
філіал у м.Луганську: тел./факс: (0642) 52-82-37

ТОВ "Київська служба передплати"
253054, м.Київ-54, вул. Кудрявська, 3/5, к.1
тел./факс: (044) 212-08-46

Кур'єрська фірма "М & С РАК"
290071, м.Львів-71, вул. Словацького, 5, 2-й поверх
тел./факс: 72-74-10

Наш передплатний індекс у Каталозі періодичних видань України — 74132

Телефон для довідок у редакції: 293-21-33.
Бажаючи також можуть придбати повний комплект випусків збірника
"Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності" за 1996 рік.

A scenic photograph of a winter landscape. The ground is covered in a thick layer of snow. Several evergreen trees, likely spruce or fir, are scattered across the scene, some standing alone and others in small groups. The trees are heavily laden with snow, giving them a soft, white appearance. The background shows more trees and a hazy, overcast sky. The overall tone is peaceful and serene.

З Новим роком!

Наш передплатний індекс у Каталозі періодичних видань України **74132.**
Телефони для довідок: (044)462-53-48, 293-21-33.